

Κατὰ Ἰωάννην

Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. **1**

Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς¹ **3**

αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν. Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς **4**

τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ² φαίνει,³ καὶ ἡ σκοτία² αὐτὸ οὐ **5**

κατέλαβεν.⁴ Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ **6**

Ἰωάννης. Οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν,⁵ ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός, **7**

ἵνα πάντες πιστεύσωσιν δι' αὐτοῦ. Οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα **8**

μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν,⁶ ὃ φωτίζει⁷ πάντα **9**

ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. Ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος **10**

δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω. Εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν, καὶ **11**

οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον.⁸ Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς **12**

ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ: οἱ **13**

οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός,

ἀλλ' ἐκ θεοῦ ἐγεννήθησαν. Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν⁹ **14**

ἐν ἡμῖν – καὶ ἐθεασάμεθα¹⁰ τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς¹¹

παρὰ πατρός – πλήρης¹² χάριτος καὶ ἀληθείας. Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ **15**

αὐτοῦ, καὶ κέκραγεν λέγων, Οὗτος ἦν ὃν εἶπον, Ὁ ὀπίσω¹³ μου

¹ χωρὶς, separate, apart from (gen). ² σκοτία, ας, ἡ, darkness. ³ φαίνω, shine, appear. ⁴ καταλαμβάνω, overtake, apprehend. ⁵ μαρτυρία, ας, ἡ, testimony, witness. ⁶ ἀληθινός, true, genuine. ⁷ φωτίζω, give light, enlighten. ⁸ παραλαμβάνω, receive, take. ⁹ σκηνόω, dwell, stay in a tent. ¹⁰ θεάομαι, look at, behold. ¹¹ μονογενής, only begotten, only. ¹² πλήρης, full. ¹³ ὀπίσω, behind, after (gen).

ἐρχόμενος ἔμπροσθέν¹ μου γέγονεν: ὅτι πρῶτός μου ἦν. Καὶ ἐκ τοῦ 16
 πληρώματος² αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ³ χάριτος. 17
 Ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ
 χριστοῦ ἐγένετο. Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακεν πώποτε: ⁴ ὁ μονογενὴς⁵ υἱός, ὁ ὢν 18
 εἰς τὸν κόλπον⁶ τοῦ πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο.⁷

Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία⁸ τοῦ Ἰωάννου, ὅτε ἀπέστειλαν οἱ Ἰουδαῖοι ἐξ 19
 Ἱεροσολύμων ἱερεῖς⁹ καὶ Λευῖτας¹⁰ ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐτόν, Σὺ τίς εἶ; 20
 Καὶ ὠμολόγησεν,¹¹ καὶ οὐκ ἡρνήσατο: ¹² καὶ ὠμολόγησεν¹¹ ὅτι Οὐκ εἰμὶ
 ἐγὼ ὁ χριστός. Καὶ ἠρώτησαν αὐτόν, Τί οὖν; Ἠλίας¹³ εἶ σύ; Καὶ λέγει, 21
 Οὐκ εἰμί. Ὁ προφήτης εἶ σύ; Καὶ ἀπεκρίθη, Οὐ. Εἶπον οὖν αὐτῷ, Τίς 22
 εἶ; Ἵνα ἀποκρισιν¹⁴ δῶμεν τοῖς πέμψασιν ἡμᾶς. Τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ; 23
 Ἔφη, Ἐγὼ φωνὴ βοῶντος¹⁶ ἐν τῇ ἐρήμῳ,¹⁷ Εὐθύνατε¹⁸ τὴν ὁδὸν κυρίου,
 καθὼς εἶπεν Ἡσαΐας¹⁹ ὁ προφήτης. Καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν 24
 Φαρισαίων. Καὶ ἠρώτησαν αὐτόν, καὶ εἶπον αὐτῷ, Τί οὖν βαπτίζεις, εἰ 25
 σὺ οὐκ εἶ ὁ χριστός, οὔτε Ἠλίας,¹³ οὔτε ὁ προφήτης; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ 26
 Ἰωάννης λέγων, Ἐγὼ βαπτίζω ἐν ὕδατι: μέσος δὲ ὑμῶν ἕστηκεν ὃν
 ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. Αὐτός ἐστιν ὁ ὀπίσω²⁰ μου ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν¹ 27
 μου γέγονεν: οὗ ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἄξιος²¹ ἵνα λύσω²² αὐτοῦ τὸν ἱμάντα²³ τοῦ

¹ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ² πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ³ ἀντί, instead of, in place of. ⁴ πώποτε, ever yet, any time. ⁵ μονογενής, only begotten, only. ⁶ κόλπος, ου, ὁ, bosom, breast. ⁷ ἐξηγέομαι, explain, describe. ⁸ μαρτυρία, ας, ἡ, testimony, witness. ⁹ ἱερεὺς, ἑως, ὁ, priest. ¹⁰ Λευῖτης, ου, ὁ, Levite. ¹¹ ὁμολογέω, confess, profess. ¹² ἀρνέομαι, deny, repudiate. ¹³ Ἠλίας, ου, ὁ, Elijah. ¹⁴ ἀποκρισις, εως, ἡ, answer, reply. ¹⁵ σεαυτοῦ, yourself, of you. ¹⁶ βοᾶω, cry aloud, shout. ¹⁷ ἔρημος, ου, ἡ, wilderness, desert. ¹⁸ εὐθύνω, make straight, guide. ¹⁹ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ²⁰ ὀπίσω, behind, after (gen). ²¹ ἄξιος, worthy, deserving. ²² λύω, I will untie, I will loose. ²³ ἱμάς, ἄντος, ὁ, thong, strap.

ὑποδήματος.¹ Ταῦτα ἐν Βηθανίᾳ² ἐγένετο πέραν³ τοῦ Ἰορδάνου,⁴ ὅπου 28
 ἦν Ἰωάννης βαπτίζων.

Τῇ ἐπαύριον⁵ βλέπει τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν, καὶ λέγει, Ἴδε ὁ 29
 ἀμνὸς⁶ τοῦ θεοῦ, ὁ αἶρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. Οὗτός ἐστιν περὶ 30
 οὗ ἐγὼ εἶπον, Ὅπισω⁷ μου ἔρχεται ἀνὴρ ὃς ἔμπροσθέν⁸ μου γέγονεν, ὅτι
 πρῶτός μου ἦν. Καγὼ οὐκ ᾔδην αὐτόν· ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ⁹ τῷ Ἰσραήλ, 31
 διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ ἐν τῷ ὕδατι βαπτίζων. Καὶ ἐμαρτύρησεν Ἰωάννης 32
 λέγων ὅτι Ὡθέαμαι¹⁰ τὸ πνεῦμα καταβαῖνον ὡσεὶ¹¹ περιστερὰν¹² ἐξ
 οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν. Καγὼ οὐκ ᾔδην αὐτόν· ἀλλ' ὁ πέμψας 33
 με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν, Ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα
 καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι
 ἁγίῳ. Καγὼ ἐώρακα, καὶ μεμαρτύρηκα ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. 34

Τῇ ἐπαύριον⁵ πάλιν εἰστήκει ὁ Ἰωάννης, καὶ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο: 35
 καὶ ἐμβλέψας¹³ τῷ Ἰησοῦ περιπατοῦντι, λέγει, Ἴδε ὁ ἀμνὸς⁶ τοῦ θεοῦ. 37
 Καὶ ἤκουσαν αὐτοῦ οἱ δύο μαθηταὶ λαλοῦντος, καὶ ἠκολούθησαν τῷ
 Ἰησοῦ. Στραφεῖς¹⁴ δὲ ὁ Ἰησοῦς καὶ θεασάμενος¹⁰ αὐτοὺς ἀκολουθοῦντας, 38
 λέγει αὐτοῖς, Τί ζητεῖτε; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Ῥαββί – ὃ λέγεται
 ἐρμηνευόμενον,¹⁵ Διδάσκαλε – ποῦ¹⁶ μένεις; Λέγει αὐτοῖς, Ἐρχεσθε καὶ 39

¹ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ² Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁴ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁵ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ⁶ ἀμνός, οὔ, ὁ, lamb. ⁷ ὀπίσω, behind, after (gen). ⁸ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ⁹ φανερώω, reveal, manifest. ¹⁰ θεάομαι, look at, behold. ¹¹ ὡσεὶ, like, about. ¹² περιστέρα, ἄς, ἡ, dove. ¹³ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹⁴ στρέφω, turn, am converted. ¹⁵ ἐρμηνεύω, interpret, translate. ¹⁶ ποῦ, where?.

ἴδετε. Ἦλθον καὶ εἶδον ποῦ¹ μένει· καὶ παρ' αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν
 ἐκείνην· ὥρα ἦν ὡς δεκάτῃ.² Ἦν Ἀνδρέας³ ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου 40
 εἷς ἐκ τῶν δύο τῶν ἀκουσάντων παρὰ Ἰωάννου καὶ ἀκολουθησάντων
 αὐτῷ. Εὕρισκει οὗτος πρῶτος τὸν ἀδελφὸν τὸν ἴδιον Σίμωνα, καὶ λέγει 41
 αὐτῷ, Εὕρήκαμεν τὸν Μεσίαν⁴ – ὃ ἐστὶν μεθερμηνευόμενον,⁵ χριστός. 42
 Καὶ ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Ἐμβλέψας⁶ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν,
 Σὺ εἶ Σίμων ὁ υἱὸς Ἰωνᾶ·⁷ σὺ κληθήσῃ Κηφᾶς⁸ – ὃ ἐρμηνεύεται⁹
 Πέτρος.

Τῇ ἐπαύριον¹⁰ ἠθέλησεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ εὕρισκει 43
 Φίλιππον,¹¹ καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀκολούθει μοι. Ἦν δὲ ὁ 44
 Φίλιππος¹¹ ἀπὸ Βηθσαιᾶ,¹² ἐκ τῆς πόλεως Ἀνδρέου³ καὶ Πέτρου. 45
 Εὕρισκει Φίλιππος¹¹ τὸν Ναθαναήλ,¹³ καὶ λέγει αὐτῷ, Ὃν ἔγραψεν
 Μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ καὶ οἱ προφῆται εὕρηκαμεν, Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ
 Ἰωσήφ τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ.¹⁴ Καὶ εἶπεν αὐτῷ Ναθαναήλ,¹³ Ἐκ Ναζαρέτ¹⁴ 46
 δύναται τι ἀγαθὸν εἶναι; Λέγει αὐτῷ Φίλιππος,¹¹ Ἔρχου καὶ ἴδε. Εἶδεν ὁ 47
 Ἰησοῦς τὸν Ναθαναήλ¹³ ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν, καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ,
 Ἴδε ἀληθῶς¹⁵ Ἰσραηλῆτης,¹⁶ ἐν ᾧ δόλος¹⁷ οὐκ ἔστιν. Λέγει αὐτῷ 48
 Ναθαναήλ,¹³ Πόθεν¹⁸ με γινώσκεις; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ,

¹ ποῦ, somewhere, about. ² δέκατος, tenth. ³ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁴ Μεσσίας, ου, ὁ, Messiah, Anointed One. ⁵ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ⁶ ἐμβλέπω, look at, look into. ⁷ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ⁸ Κηφᾶς, ᾱ, ὁ, Cephas. ⁹ ἐρμηνεύω, interpret, translate. ¹⁰ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ¹¹ Φίλιππος, ου, ὁ, Philip. ¹² Βηθσαιᾶ, ἡ, Bethsaida. ¹³ Ναθαναήλ, ὁ, Nathanael. ¹⁴ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ¹⁵ ἀληθῶς, truly, really. ¹⁶ Ἰσραηλῆτης, ου, ὁ, Israelite. ¹⁷ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ¹⁸ πόθεν, from where? whence.

Πρὸ¹ τοῦ σε Φίλιππον² φωνῆσαι,³ ὄντα ὑπὸ τὴν συκῇν,⁴ εἰδὼν σε. 49

Ἀπεκρίθη Ναθαναήλ⁵ καὶ λέγει αὐτῷ, Ῥαββί, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, σὺ

εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ. Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ὅτι εἶπόν 50

σοι, Εἰδὼν σε ὑποκάτω⁶ τῆς συκῆς,⁴ πιστεύεις; Μείζω τούτων ὄψει. Καὶ 51

λέγει αὐτῷ, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι⁷ ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν

ἀνεωρότα, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ θεοῦ ἀναβαίνοντας καὶ

καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.

Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος⁸ ἐγένετο ἐν Κανᾷ⁹ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦν ἡ 2

μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ: ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς 2

τὸν γάμον.⁸ Καὶ ὑστερήσαντος¹⁰ οἴνου,¹¹ λέγει ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς 3

αὐτόν, Οἶνον¹¹ οὐκ ἔχουσιν. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Τί ἐμοὶ καὶ σοί, 4

γύναι; Οὐπω¹² ἤκει¹³ ἡ ὥρα μου. Λέγει ἡ μήτηρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις,¹⁴ 5

Ὅτι ἂν λέγῃ ὑμῖν, ποιήσατε. Ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαί¹⁵ λίθιναι¹⁶ ἑξ¹⁷ 6

κείμεναι¹⁸ κατὰ τὸν καθαρισμὸν¹⁹ τῶν Ἰουδαίων, χωροῦσαι²⁰ ἀνὰ²¹

μετρητάς²² δύο ἢ τρεῖς. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Γεμίσατε²³ τὰς ὑδρίας¹⁵ 7

ὑδατος. Καὶ ἐγέμισαν²³ αὐτὰς ἕως ἄνω.²⁴ Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἀντλήσατε²⁵ 8

νῦν, καὶ φέρετε τῷ ἀρχιτρικλίνῳ.²⁶ Καὶ ἤνεγκαν. Ὡς δὲ ἐγεύσατο²⁷ ὁ 9

ἀρχιτρικλίνος²⁶ τὸ ὕδωρ οἶνον¹¹ γεγενημένον, καὶ οὐκ ᾔδει πόθεν²⁸ ἐστίν

¹ πρὸ, before (gen), before. ² Φίλιππος, ου, ὁ, Philip. ³ φωνέω, call, crow. ⁴ συκῇ, ἦς, ἡ, fig tree. ⁵ Ναθαναήλ, ὁ, Nathanael. ⁶ ὑποκάτω, under, below. ⁷ ἄρτι, now, just now. ⁸ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ⁹ Κανὰ, ἡ, Cana. ¹⁰ ὑστερέω, lack, need. ¹¹ οἶνος, ου, ὁ, wine. ¹² οὐπω, not yet. ¹³ ἦκω, have come, am present. ¹⁴ διάκονος, ου, ὁ, minister, deacon. ¹⁵ ὑδρία, ας, ἡ, water pot, jar. ¹⁶ λίθινος, of stone, made of stone. ¹⁷ ἑξ, six, 6. ¹⁸ κείμεναι, be laid. ¹⁹ καθαρισμός, οὔ, ὁ, cleansing, purification. ²⁰ χωρέω, make room for, hold. ²¹ ἀνά, upwards, upon. ²² μετρητής, οὔ, ὁ, liquid measure, measure. ²³ γεμίζω, fill, load. ²⁴ ἄνω, up, above. ²⁵ ἀντλέω, draw water, draw. ²⁶ ἀρχιτρικλίνος, ου, ὁ, headwaiter, butler. ²⁷ γεύομαι, taste, experience. ²⁸ πόθεν, from where? whence.

– οἱ δὲ διάκονοι¹ ᾔδεισαν οἱ ἡντληκότες² τὸ ὕδωρ – φωνεῖ³ τὸν νυμφίον⁴
 ὁ ἀρχιτρίκλινος,⁵ καὶ λέγει αὐτῷ, Πᾶς ἄνθρωπος πρῶτον τὸν καλὸν 10
 οἶνον⁶ τίθησιν, καὶ ὅταν μεθυσθῶσιν,⁷ τότε τὸν ἐλάσσω·⁸ σὺ τετήρηκας
 τὸν καλὸν οἶνον⁶ ἕως ἄρτι.⁹ Ταύτην ἐποίησεν τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ 11
 Ἰησοῦς ἐν Κανᾷ¹⁰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐφανερώσεν¹¹ τὴν δόξαν αὐτοῦ·
 καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

Μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς Καπερναοῦμ,¹² αὐτὸς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ οἱ 12
 ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· καὶ ἐκεῖ ἔμειναν οὐ πολλὰς
 ἡμέρας.

Καὶ ἐγγὺς¹³ ἦν τὸ Πάσχα¹⁴ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ 13
 Ἰησοῦς. Καὶ εὔρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦντας¹⁵ βόας¹⁶ καὶ πρόβατα¹⁷ 14
 καὶ περιστερὰς,¹⁸ καὶ τοὺς κερματιστὰς¹⁹ καθημένους. Καὶ ποιήσας 15
 φραγέλλιον²⁰ ἐκ σχοινίων²¹ πάντας ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, τὰ τε
 πρόβατα¹⁷ καὶ τοὺς βόας·¹⁶ καὶ τῶν κολλυβιστῶν²² ἐξέχεεν²³ τὸ κέρμα,²⁴
 καὶ τὰς τραπέζας²⁵ ἀνέστρεψεν·²⁶ καὶ τοῖς τὰς περιστερὰς¹⁸ πωλοῦσιν¹⁵ 16
 εἶπεν, Ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν·²⁷ μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου
 οἶκον ἐμπορίου.²⁸ Ἐμνήσθησαν²⁹ δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι γεγραμμένον 17

¹ διάκονος, ου, ὁ, minister, deacon. ² ἀντλέω, draw water, draw. ³ φωνέω, call, crow. ⁴ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ⁵ ἀρχιτρίκλινος, ου, ὁ, headwaiter, butler. ⁶ οἶνος, ου, ὁ, wine. ⁷ μεθύω, be drunken, am drunk. ⁸ ἐλάσσων, lesser, less. ⁹ ἄρτι, now, just now. ¹⁰ Κανᾶ, ἡ, Cana. ¹¹ φανερώω, reveal, manifest. ¹² Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ¹³ ἐγγύς, near. ¹⁴ πάσχα, τό, passover, passover feast. ¹⁵ πωλέω, sell. ¹⁶ βοῦς, ὁ, ox, cow. ¹⁷ πρόβατον, ου, τό, sheep. ¹⁸ περιστέρα, ἡς, ἡ, dove. ¹⁹ κερματιστής, ου, ὁ, money-changer. ²⁰ φραγέλλιον, ου, τό, whip, lash. ²¹ σχοινίον, ου, τό, rope, cord. ²² κολλυβιστής, ου, ὁ, moneychanger, money-changer. ²³ ἐκχέω, pour out, shed. ²⁴ κέρμα, τος, τό, piece of money, coin. ²⁵ τράπεζα, ης, ἡ, table. ²⁶ ἀναστρέφω, return, live. ²⁷ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ²⁸ ἐμπόριον, ου, τό, market, market-house. ²⁹ μιμνήσκομαι, remember, recall.

ἐστίν, Ὁ ζήλος¹ τοῦ οἴκου σου καταφάγεται² με. Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ 18

Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ, Τί σημεῖον δεικνύεις³ ἡμῖν, ὅτι ταῦτα ποιεῖς; 19

Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Λύσατε⁴ τὸν ναὸν⁵ τούτον, καὶ ἐν

τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, Τεσσαράκοντα⁶ καὶ 20

ἔξ⁷ ἔτεσιν⁸ ὠκοδομήθη⁹ ὁ ναὸς⁵ οὗτος, καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς

αὐτόν; Ἐκεῖνος δὲ ἔλεγεν περὶ τοῦ ναοῦ⁵ τοῦ σώματος αὐτοῦ. Ὅτε οὖν 21

ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, ἐμνήσθησαν¹⁰ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι τοῦτο ἔλεγεν:

καὶ ἐπίστευσαν τῇ γραφῇ, καὶ τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς.

Ὡς δὲ ἦν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐν τῷ Πάσχᾳ,¹¹ ἐν τῇ ἑορτῇ,¹² πολλοὶ 23

ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει. 24

Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτὸν αὐτοῖς, διὰ τὸ αὐτὸν

γινώσκειν πάντας, καὶ ὅτι οὐ χρεῖαν¹³ εἶχεν ἵνα τις μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ 25

ἀνθρώπου: αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκεν τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.

Ἦν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν Φαρισαίων, Νικόδημος¹⁴ ὄνομα αὐτῷ, ἄρχων¹⁵ 3

τῶν Ἰουδαίων: οὗτος ἦλθεν πρὸς αὐτὸν νυκτός, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ῥαββί, 2

οἶδαμεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐλήλυθας διδάσκαλος: οὐδεὶς γὰρ ταῦτα τὰ

σημεῖα δύναται ποιεῖν ἢ σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ᾗ ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ. 3

Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις

¹ζήλος, ου, ὁ, zeal, jealousy. ²κατεσθίω, eat up, devour. ³δείκνυμι, show, point out. ⁴λύω, untie, loose. ⁵ναός, οὔ, ὁ, temple, shrine. ⁶τεσσαράκοντα, forty, 40. ⁷ἕξ, six, 6. ⁸ἔτος, ους, τό, year. ⁹οικοδομέω, build up, construct. ¹⁰μνησκόμαι, remember, recall. ¹¹πάσχα, τό, passover, passover feast. ¹²ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ¹³χρεία, ας, ἡ, need, necessity. ¹⁴Νικόδημος, ου, ὁ, Nicodemus. ¹⁵ἄρχων, οντος, ὁ, ruler, prince.

γεννηθῇ ἄνωθεν,¹ οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Λέγει πρὸς 4
αὐτὸν ὁ Νικόδημος,² Πῶς δύναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι γέρων³ ὦν;
Μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν⁴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ δεύτερον⁵ εἰσελθεῖν καὶ
γεννηθῆναι; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις 5
γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν
βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σὰρξ ἐστίν· καὶ τὸ 6
γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος πνεῦμά ἐστίν. Μὴ θαυμάσης⁶ ὅτι 7
εἰπόν σοι, Δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν.¹ Τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ,⁷ 8
καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν⁸ ἔρχεται καὶ ποῦ⁹
ὑπάγει· οὕτως¹⁰ ἐστὶν πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ πνεύματος. Ἀπεκρίθη 9
Νικόδημος² καὶ εἶπεν αὐτῷ, Πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι; Ἀπεκρίθη 10
Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ταῦτα οὐ
γινώσκεις; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι ὅτι ὁ οἶδαμεν λαλοῦμεν, καὶ ὁ 11
ἐωράκαμεν μαρτυροῦμεν· καὶ τὴν μαρτυρίαν¹¹ ἡμῶν οὐ λαμβάνετε. Εἰ 12
τὰ ἐπίγεια¹² εἶπον ὑμῖν καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς, ἐὰν εἴπω ὑμῖν τὰ
ἐπουράνια,¹³ πιστεύσετε; Καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ 13
ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ. 14
Καὶ καθὼς Μωσῆς ὑψώσεν¹⁴ τὸν ὄφιν¹⁵ ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως¹⁰ ὑψωθῆναι
δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου· ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, 15

¹ ἄνωθεν, from above, again. ² Νικόδημος, ου, ὁ, Nicodemus. ³ γέρων, οντος, ὁ, old man. ⁴ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁵ δεύτερος, second. ⁶ θαυμάζω, am amazed, marvel at. ⁷ πνέω, blow. ⁸ πόθεν, from where? whence. ⁹ ποῦ, where?. ¹⁰ οὕτως, thus, so. ¹¹ μαρτυρία, ας, ἡ, testimony, witness. ¹² ἐπίγειος, of the earth, earthly. ¹³ ἐπουράνιος, heavenly, celestial. ¹⁴ ὑψόω, lift up, exalt. ¹⁵ ὄφης, εως, ὁ, snake, serpent.

ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον.

Οὕτως¹ γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν 16
 μονογενῆ² ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη
 ζωὴν αἰώνιον. Οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον 17
 ἵνα κρίνη τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ. Ὁ πιστεύων 18
 εἰς αὐτὸν οὐ κρίνεται· ὁ δὲ μὴ πιστεύων ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ
 πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς² υἱοῦ τοῦ θεοῦ. Αὕτη δέ ἐστιν 19
 ἡ κρίσις,³ ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ
 ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος⁴ ἢ τὸ φῶς· ἦν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν τὰ ἔργα. 20
 Πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα⁵ πράσων⁶ μισεῖ⁷ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ
 φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ⁸ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν ἔρχεται 21
 πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ⁹ αὐτοῦ τὰ ἔργα, ὅτι ἐν θεῷ ἐστιν εἰργασμένα.

Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὴν Ἰουδαίαν γῆν· 22
 καὶ ἐκεῖ διέτριβεν¹¹ μετ' αὐτῶν καὶ ἐβάπτιζεν. Ἦν δὲ καὶ Ἰωάννης 23
 βαπτίζων ἐν Αἰνῶν¹² ἐγγὺς¹³ τοῦ Σαλήμ,¹⁴ ὅτι ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ· καὶ
 παρεγίνοντο¹⁵ καὶ ἐβαπτίζοντο. Οὐπω¹⁶ γὰρ ἦν βεβλημένος εἰς τὴν 24
 φυλακὴν¹⁷ ὁ Ἰωάννης. Ἐγένετο οὖν ζήτησις¹⁸ ἐκ τῶν μαθητῶν Ἰωάννου 25

¹ οὕτως, thus, so. ² μονογενής, only begotten, only. ³ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ⁴ σκότος, οὐς, τό, darkness. ⁵ φαῦλος, worthless, bad. ⁶ πράσσω, do, perform. ⁷ μισέω, hate, detest. ⁸ ἐλέγχω, convict, reprove. ⁹ φανερόω, reveal, manifest. ¹⁰ ἐργάζομαι, work, word. ¹¹ διατρίβω, continue, tarry. ¹² Αἰνῶν, ἡ, Aenon. ¹³ ἐγγύς, near. ¹⁴ Σαλήμ, ἡ, Salem. ¹⁵ παραγίνομαι, come, arrive. ¹⁶ οὐπω, not yet. ¹⁷ φυλακή, ἡς, ἡ, guard, prison. ¹⁸ ζήτησις, εως, ἡ, debate, controversy.

μετὰ Ἰουδαίου περὶ καθαρισμοῦ.¹ Καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰωάννην καὶ 26
εἶπον αὐτῷ, Ῥαββί, ὃς ἦν μετὰ σοῦ πέραν² τοῦ Ἰορδάνου,³ ᾧ σὺ
μεμαρτύρηκας, ἴδε οὗτος βαπτίζει, καὶ πάντες ἔρχονται πρὸς αὐτόν. 27
Ἀπεκρίθη Ἰωάννης καὶ εἶπεν, Οὐ δύναται ἄνθρωπος λαμβάνειν οὐδέν,
ἐὰν μὴ ᾗ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Αὐτοὶ ὑμεῖς μαρτυρεῖτε ὅτι 28
εἶπον, Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ χριστός, ἀλλ' ὅτι Ἀπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν⁴
ἐκείνου. Ὁ ἔχων τὴν νύμφην,⁵ νυμφίος⁶ ἐστίν· ὁ δὲ φίλος⁷ τοῦ νυμφίου,⁶ 29
ὁ ἐστηκὼς καὶ ἀκούων αὐτοῦ, χαρὰ χαίρει διὰ τὴν φωνὴν τοῦ νυμφίου:⁶
αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἢ ἐμὴ πεπλήρωται. Ἐκείνον δεῖ αὐξάνειν,⁸ ἐμὲ δὲ 30
ἐλαττοῦσθαι.⁹

Ὁ ἄνωθεν¹⁰ ἐρχόμενος ἐπάνω¹¹ πάντων ἐστίν. Ὁ ὢν ἐκ τῆς γῆς, ἐκ τῆς γῆς 31
ἐστίν, καὶ ἐκ τῆς γῆς λαλεῖ· ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος ἐπάνω¹¹
πάντων ἐστίν. Καὶ ὃ ἐώρακεν καὶ ἤκουσεν, τοῦτο μαρτυρεῖ· καὶ τὴν 32
μαρτυρίαν¹² αὐτοῦ οὐδεὶς λαμβάνει. Ὁ λαβὼν αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν¹² 33
ἐσφράγισεν¹³ ὅτι ὁ θεὸς ἀληθής¹⁴ ἐστίν. Ὅν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεός, τὰ 34
ρήματα τοῦ θεοῦ λαλεῖ· οὐ γὰρ ἐκ μέτρου¹⁵ δίδωσιν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα. 35
Ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱόν, καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. Ὁ 36
πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον· ὁ δὲ ἀπειθῶν¹⁶ τῷ υἱῷ, οὐκ

¹ καθαρισμός, οὐ, ὁ, cleansing, purification. ² πέραν, on the other side of, beyond (gen). ³ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁴ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ⁵ νύμφη, ης, ἡ, bride, young woman. ⁶ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ⁷ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁸ αὐξάνω, cause to grow, increase. ⁹ ἐλαττώ, make lower, decrease. ¹⁰ ἄνωθεν, from above, again. ¹¹ ἐπάνω, above, over (gen). ¹² μαρτυρία, ας, ἡ, testimony, witness. ¹³ σφραγίζω, seal, set a seal upon. ¹⁴ ἀληθής, true, unconcealed. ¹⁵ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ¹⁶ ἀπειθέω, disbelieve, disobey.

ὄψεται ζώην, ἀλλ' ἡ ὀργή¹ τοῦ θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν.

Ὡς οὖν ἔγνω ὁ κύριος ὅτι ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι ὅτι Ἰησοῦς πλείονας **4**
 μαθητὰς ποιεῖ καὶ βαπτίζει ἢ Ἰωάννης – καίτοιγε² Ἰησοῦς αὐτὸς οὐκ **2**
 ἐβάπτισεν, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ – ἀφῆκεν τὴν Ἰουδαίαν,³ καὶ **3**
 ἀπῆλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ἔδει δὲ αὐτὸν διέρχεσθαι⁴ διὰ τῆς **4**
 Σαμαρείας.⁵ Ἐρχεται οὖν εἰς πόλιν τῆς Σαμαρείας⁵ λεγομένην Συχάρ,⁶ **5**
 πλησίον⁷ τοῦ χωρίου⁸ ὃ ἔδωκεν Ἰακώβ Ἰωσήφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ· ἦν δὲ ἐκεῖ **6**
 πηγή⁹ τοῦ Ἰακώβ. Ὁ οὖν Ἰησοῦς κεκοπιακῶς¹⁰ ἐκ τῆς ὁδοιπορίας¹¹
 ἐκαθέζετο¹² οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ. Ὡρα ἦν ὥσει¹³ ἔκτη.¹⁴ Ἐρχεται γυνὴ ἐκ **7**
 τῆς Σαμαρείας⁵ ἀντλήσαι¹⁵ ὕδωρ· λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Δός μοι πιεῖν. **8**
 Οἱ γὰρ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπεληλύθεισαν εἰς τὴν πόλιν, ἵνα τροφὰς¹⁶
 ἀγοράσωσιν.¹⁷ Λέγει οὖν αὐτῷ ἡ γυνὴ ἡ Σαμαρεῖτις,¹⁸ Πῶς σὺ Ἰουδαῖος **9**
 ὦν παρ' ἐμοῦ πιεῖν αἰτεῖς, οὔσης γυναικὸς Σαμαρεῖτιδος;¹⁸ – Οὐ γὰρ
 συγχρῶνται¹⁹ Ἰουδαῖοι Σαμαρεῖταις.²⁰ Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῇ, **10**
 Εἰ ᾔδεις τὴν δωρεὰν²¹ τοῦ θεοῦ, καὶ τίς ἐστὶν ὁ λέγων σοι, Δός μοι πιεῖν,
 σὺ ἂν ᾔτησας αὐτόν, καὶ ἔδωκεν ἄν σοι ὕδωρ ζῶν. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή, **11**
 Κύριε, οὔτε ἀντλημα²² ἔχεις, καὶ τὸ φρέαρ²³ ἐστὶν βαθύ· πόθεν²⁵ οὖν

¹ ὀργή, ἥς, ἡ, wrath, anger. ² καίτοιγε, and yet, although. ³ Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea. ⁴ διέρχομαι, cross over, pass through. ⁵ Σαμάρεια, ας, ἡ, Samaria. ⁶ Συχάρ, ἡ, Sychar. ⁷ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁸ χωρίον, ου, τό, place, field. ⁹ πηγή, ἥς, ἡ, spring, fountain. ¹⁰ κοπιάω, toil, labor. ¹¹ ὁδοιπορία, ας, ἡ, walking, journey. ¹² καθέζομαι, sit down, am sitting. ¹³ ὥσει, like, about. ¹⁴ ἕκτος, sixth. ¹⁵ ἀντλέω, draw water, draw. ¹⁶ τροφή, ἥς, ἡ, food, nourishment. ¹⁷ ἀγοράζω, buy. ¹⁸ Σαμαρεῖτις, ἰδος, ἡ, Samaritan woman. ¹⁹ συγχράομαι, associate with, have dealings with. ²⁰ Σαμαρεῖτης, ου, ὁ, Samaritan. ²¹ δωρεά, ἄς, ἡ, gift, free gift. ²² ἀντλημα, τος, τό, bucket, pail. ²³ φρέαρ, ος, τό, well, pit. ²⁴ βαθύς, deep, early. ²⁵ πόθεν, from where? whence.

ἔχεις τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν; Μὴ σὺ μεῖζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰακώβ, ὃς 12
 ἔδωκεν ἡμῖν τὸ φρέαρ,¹ καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιεν, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ
 τὰ θρέμματα² αὐτοῦ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῇ, Πᾶς ὁ πίνων ἐκ 13
 τοῦ ὕδατος τούτου, διψήσει³ πάλιν: ὃς δ' ἂν πίνη ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ 14
 δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσῃ³ εἰς τὸν αἰῶνα: ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ
 γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ⁴ ὕδατος ἀλλομένου⁵ εἰς ζωὴν αἰώνιον. Λέγει 15
 πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή, Κύριε, δός μοι τοῦτο τὸ ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ,³ μηδὲ
 ἔρχομαι ἐνθάδε⁶ ἀντλεῖν.⁷ Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Ὑπαγε, φώνησον⁸ τὸν 16
 ἄνδρα σοῦ, καὶ ἐλθὲ ἐνθάδε.⁶ Ἀπεκρίθη ἡ γυνή καὶ εἶπεν, Οὐκ ἔχω 17
 ἄνδρα. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Καλῶς⁹ εἶπας ὅτι Ἄνδρα οὐκ ἔχω: πέντε¹⁰ 18
 γὰρ ἄνδρας ἔσχες, καὶ νῦν ὃν ἔχεις οὐκ ἔστιν σου ἀνὴρ: τοῦτο ἀληθὲς¹¹
 εἶρηκας. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή, Κύριε, θεωρῶ ὅτι προφήτης εἶ σύ. Οἱ 19
 πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν: καὶ ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἐν
 Ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος ὅπου δεῖ προσκυνεῖν. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, 21
 Γύναι, πιστευσόν μοι ὅτι ἔρχεται ὥρα, ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ οὔτε
 ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ πατρί. Ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ 22
 οἴδατε: ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν: ὅτι ἡ σωτηρία¹² ἐκ τῶν
 Ἰουδαίων ἐστίν. Ἀλλ' ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ¹³ 23
 προσκυνηταὶ¹⁴ προσκυνήσουσιν τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ: καὶ

¹ φρέαρ, os, τό, well, pit. ² θρέμμα, toς, τό, (domesticated) animal. ³ διψάω, thirst, thirst for. ⁴ πηγὴ, ἡς, ἡ, spring, fountain. ⁵ ἀλλομαι, leap, spring up.
⁶ ἐνθάδε, within, here. ⁷ ἀντλέω, draw water, draw. ⁸ φωνέω, call, crow. ⁹ καλῶς, rightly, well. ¹⁰ πέντε, five, 5. ¹¹ ἀληθής, true, unconcealed. ¹² σωτηρία,
 ας, ἡ, salvation, deliverance. ¹³ ἀληθινός, true, genuine. ¹⁴ προσκυνητής, οὗ, ὁ, worshiper, worshipper.

γὰρ ὁ πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν. Πνεῦμα ὁ 24
 θεός· καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ
 προσκυνεῖν. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή, Οἶδα ὅτι Μεσίας¹ ἔρχεται – ὁ 25
 λεγόμενος χριστός· ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ² ἡμῖν πάντα. Λέγει 26
 αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγώ εἰμι, ὁ λαλῶν σοι.

Καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμασαν³ ὅτι μετὰ γυναικὸς 27
 ἐλάλει· οὐδεὶς μέντοι⁴ εἶπεν, Τί ζητεῖς; ἢ, Τί λαλεῖς μετ' αὐτῆς; 28
 Ἀφῆκεν οὖν τὴν ὑδρίαν⁵ αὐτῆς ἡ γυνή, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ
 λέγει τοῖς ἀνθρώποις, Δεῦτε,⁶ ἴδετε ἄνθρωπον, ὃς εἶπέν μοι πάντα ὅσα 29
 ἐποίησα· μήτι⁷ οὗτός ἐστιν ὁ χριστός; Ἐξῆλθον ἐκ τῆς πόλεως, καὶ 30
 ἤρχοντο πρὸς αὐτόν. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ⁸ ἡρώτων αὐτόν οἱ μαθηταί, 31
 λέγοντες, Ῥαββί, φάγε. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἐγὼ βρώσιν⁹ ἔχω φαγεῖν ἦν 32
 ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. Ἔλεγον οὖν οἱ μαθηταὶ πρὸς ἀλλήλους, Μή τις 33
 ἤνεγκεν αὐτῷ φαγεῖν; Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐμὸν βρώμᾳ¹⁰ ἐστιν, ἵνα 34
 ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, καὶ τελειώσω¹¹ αὐτοῦ τὸ ἔργον. 35
 Οὐχ ὑμεῖς λέγετε ὅτι Ἔτι τετράμηνός¹² ἐστιν, καὶ ὁ θερισμός¹³ ἔρχεται;
 Ἰδού, λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε¹⁴ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ θεάσασθε¹⁵ τὰς
 χώρας,¹⁶ ὅτι λευκαί¹⁷ εἰσιν πρὸς θερισμὸν¹³ ἤδη. Καὶ ὁ θερίζων¹⁸ μισθὸν¹⁹ 36

¹ Μεσίας, ου, ὁ, Messiah, Anointed One. ² ἀναγγέλλω, announce, report. ³ θαυμάζω, am amazed, marvel at. ⁴ μέντοι, yet, however. ⁵ ὑδρία, ας, ἡ, water pot, jar. ⁶ δεῦτε, come!. ⁷ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁸ μεταξὺ, between, after. ⁹ βρώσις, εως, ἡ, eating, food. ¹⁰ βρώμα, τος, τό, food, food of any kind. ¹¹ τελειόω, fill, fulfill. ¹² τετράμηνος, ου, ἡ, lasting four months, of four months. ¹³ θερισμός, οὔ, ὁ, harvest, reaping. ¹⁴ ἐπαίρω, lift up, raise. ¹⁵ θεάομαι, look at, behold. ¹⁶ χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹⁷ λευκός, white, bright. ¹⁸ θερίζω, reap, gather. ¹⁹ μισθός, οὔ, ὁ, wages, reward.

λαμβάνει, καὶ συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον· ἵνα καὶ ὁ σπείρων
 ὁμοῦ¹ χαίρῃ καὶ ὁ θερίζων.² Ἐν γὰρ τούτῳ ὁ λόγος ἐστὶν ὁ ἀληθινός,³ ὅτι 37
 Ἄλλος ἐστὶν ὁ σπείρων, καὶ ἄλλος ὁ θερίζων.² Ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς 38
 θερίζειν² ὃ οὐχ ὑμεῖς κεκοπιάκατε·⁴ ἄλλοι κεκοπιάκασιν,⁴ καὶ ὑμεῖς εἰς
 τὸν κόπον⁵ αὐτῶν εἰσεληλύθατε.
 Ἐκ δὲ τῆς πόλεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν τῶν Σαμαρειτῶν⁶ 39
 διὰ τὸν λόγον τῆς γυναικὸς μαρτυρούσης ὅτι Εἶπέν μοι πάντα ὅσα
 ἐποίησα. Ὡς οὖν ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ Σαμαρεῖται,⁶ ἠρώτων αὐτὸν 40
 μέναι παρ' αὐτοῖς· καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἡμέρας. Καὶ πολλῶ πλείους 41
 ἐπίστευσαν διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ, τῇ τε γυναικὶ ἔλεγον ὅτι Οὐκέτι⁷ διὰ 42
 τὴν σὴν⁸ λαλιὰν⁹ πιστεύομεν· αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν, καὶ οἶδαμεν ὅτι
 οὗτός ἐστιν ἀληθῶς¹⁰ ὁ σωτὴρ¹¹ τοῦ κόσμου, ὁ χριστός.
 Μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν,¹² καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. 43
 Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἰησοῦς ἐμαρτύρησεν ὅτι προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι¹³ 44
 τιμὴν¹⁴ οὐκ ἔχει. Ὅτε οὖν ἦλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ 45
 Γαλιλαῖοι,¹⁵ πάντα ἑωρακότες ἃ ἐποίησεν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν τῇ ἑορτῇ·¹⁶
 καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦλθον εἰς τὴν ἑορτήν.¹⁶

¹ ὁμοῦ, together. ² θερίζω, reap, gather. ³ ἀληθινός, true, genuine. ⁴ κοπιᾶω, toil, labor. ⁵ κόπος, ου, ὁ, labor, trouble. ⁶ Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ⁷ οὐκέτι, no longer, no more. ⁸ σός, your, yours. ⁹ λαλιά, ἄς, ἡ, speech, way of talking. ¹⁰ ἀληθῶς, truly, really. ¹¹ σωτήρ, ἥρος, ὁ, savior, deliverer. ¹² ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹³ πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ¹⁴ τιμή, ἡς, ἡ, honor, price. ¹⁵ Γαλιλαῖος, Galilean. ¹⁶ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival.

Ἦλθεν οὖν πάλιν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Κανᾶ¹ τῆς Γαλιλαίας, ὅπου ἐποίησεν 46
 τὸ ὕδωρ οἶνον.² Καὶ ἦν τις βασιλικός,³ οὗ ὁ υἱὸς ἡσθένει⁴ ἐν
 Καπερναούμ.⁵ Οὗτος ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ἥκει⁶ ἐκ τῆς Ἰουδαίας⁷ εἰς τὴν 47
 Γαλιλαίαν, ἀπήλθεν πρὸς αὐτόν, καὶ ἡρώτα αὐτὸν ἵνα καταβῇ καὶ
 ἰάσῃται⁸ αὐτοῦ τὸν υἱόν· ἐμελλεν γὰρ ἀποθνήσκειν. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς 48
 πρὸς αὐτόν, Ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ τέρατα⁹ ἴδῃτε, οὐ μὴ πιστεύσητε. 49
 Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλικός,³ Κύριε, κατάβηθι πρὶν¹⁰ ἀποθανεῖν τὸ
 παιδίον μου. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Πορεύου· ὁ υἱός σου ζῇ. Καὶ 50
 ἐπίστευσεν ὁ ἄνθρωπος τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπορεύετο.
 Ἦδη δὲ αὐτοῦ καταβαίνοντος, οἱ δούλοι αὐτοῦ ἀπήντησαν¹¹ αὐτῷ, καὶ 51
 ἀπήγγειλαν¹² λέγοντες ὅτι Ὁ παῖς¹³ σου ζῇ. Ἐπύθετο¹⁴ οὖν παρ' αὐτῶν 52
 τὴν ὥραν ἐν ἣ κομψότερον¹⁵ ἔσχεν. Καὶ εἶπον αὐτῷ ὅτι Χθές¹⁶ ὥραν
 ἐβδόμην¹⁷ ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ πυρετός.¹⁸ Ἔγνω οὖν ὁ πατήρ ὅτι ἐν ἐκείνῃ 53
 τῇ ὥρᾳ, ἐν ἣ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Ὁ υἱός σου ζῇ· καὶ ἐπίστευσεν
 αὐτὸς καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ ὅλη. Τοῦτο πάλιν δεύτερον¹⁹ σημεῖον ἐποίησεν 54
 ὁ Ἰησοῦς, ἐλθὼν ἐκ τῆς Ἰουδαίας⁷ εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

¹ Κανᾶ, ἡ, Cana. ² οἶνος, ου, ὁ, wine. ³ βασιλικός, royal, connected with a king. ⁴ ἀσθενέω, be weak, sick. ⁵ Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ⁶ ἔρχομαι, have come, am present. ⁷ Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea. ⁸ ἰάομαι, heal. ⁹ τέρας, ατος, τό, wonder, portent. ¹⁰ πρὶν, before, formerly. ¹¹ ἀπαντάω, meet, encounter. ¹² ἀπαγγέλλω, announce, report. ¹³ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁴ πυνθάνομαι, inquire, ask. ¹⁵ κομψότερον, better, in better health. ¹⁶ χθές, yesterday. ¹⁷ ἑβδομος, seventh. ¹⁸ πυρετός, οὗ, ὁ, fever. ¹⁹ δεύτερος, second.

Μετὰ ταῦτα ἦν ἡ ἑορτὴ¹ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς **5**
 Ἱεροσόλυμα.

Ἔστιν δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ προβατικῇ² κολυμβήθρα,³ ἡ **2**
 ἐπιλεγομένη⁴ Ἑβραϊστὶ⁵ Βηθεσδὰ,⁶ πέντε⁷ στοὰς⁸ ἔχουσα. Ἐν ταύταις **3**
 κατέκειτο⁹ πλῆθος¹⁰ πολὺ τῶν ἀσθενούντων,¹¹ τυφλῶν, χωλῶν,¹² ξηρῶν,
 ἐκδεχομένων¹⁴ τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν.¹⁵ Ἄγγελος γὰρ κατὰ καιρὸν **4**
 κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρα,³ καὶ ἐτάρασσεν¹⁶ τὸ ὕδωρ: ὁ οὖν πρῶτος
 ἐμβὰς¹⁷ μετὰ τὴν ταραχὴν¹⁸ τοῦ ὕδατος, ὑγιὴς¹⁹ ἐγένετο, ᾧ δὴποτε²⁰
 κατείχετο²¹ νοσήματι.²² Ἦν δέ τις ἄνθρωπος ἐκεῖ τριάκοντα²³ ὀκτώ²⁴ ἔτη **5**
 ἔχων ἐν τῇ ἀσθενείᾳ.²⁶ Τοῦτον ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς κατακείμενον,⁹ καὶ γνοὺς **6**
 ὅτι πολὺν ἤδη χρόνον ἔχει, λέγει αὐτῷ, Θέλεις ὑγιὴς¹⁹ γενέσθαι; **7**
 Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἀσθενῶν,¹¹ Κύριε, ἄνθρωπον οὐκ ἔχω ἵνα, ὅταν
 ταραχθῇ¹⁶ τὸ ὕδωρ, βάλῃ με εἰς τὴν κολυμβήθραν:³ ἐν ᾧ δὲ ἔρχομαι ἐγώ,
 ἄλλος πρό²⁷ ἐμοῦ καταβαίνει. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἔγειραι, ἄρον τὸν **8**
 κράββατόν²⁸ σου, καὶ περιπάτει. Καὶ εὐθέως ἐγένετο ὑγιὴς¹⁹ ὁ ἄνθρωπος, **9**
 καὶ ἤρην τὸν κράββατον²⁸ αὐτοῦ καὶ περιεπάτει. Ἦν δὲ σάββατον ἐν
 ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ.

¹ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ² προβατικός, pertaining to sheep. ³ κολυμβήθρα, ας, ἡ, pool, swimming-place. ⁴ ἐπιλέγω, call or name, choose. ⁵ Ἑβραϊστὶ, Hebrew. ⁶ Βηθεσδὰ, ἡ, Bethesda. ⁷ πέντε, five, 5. ⁸ στοὰ, ας, ἡ, portico, colonnade. ⁹ κατάκειμαι, lie down, lie sick. ¹⁰ πλῆθος, οὗς, τό, multitude. ¹¹ ἀσθενέω, be weak, sick. ¹² χωλός, lame, deprived of a foot. ¹³ ξηρός, dry, withered. ¹⁴ ἐκδέχομαι, await, expect. ¹⁵ κίνησις, εως, ἡ, moving, stirring. ¹⁶ ταρασσω, trouble, agitate. ¹⁷ ἐμβαίνω, embark. ¹⁸ ταραχή, ἡ, disturbance, tumult. ¹⁹ ὑγιής, whole, healthy. ²⁰ δὴποτε, even at that time, whenever. ²¹ κατέχω, hold back, hold fast. ²² νόσημα, ατος, τό, trouble, disease. ²³ τριάκοντα, thirty, 30. ²⁴ ὀκτώ, eight, 8. ²⁵ ἔτος, οὗς, τό, year. ²⁶ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ²⁷ πρό, before (gen), before. ²⁸ κράββατος, ου, ό, mattress, pallet.

Ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ τεθεραπευμένῳ,¹ Σάββατόν ἐστιν· οὐκ ἔξεστίν 10
 σοι ἄραι τὸν κράββατον.³ Ἀπεκρίθη αὐτοῖς, Ὁ ποιήσας με ὑγιῆ,⁴ 11
 ἐκεῖνός μοι εἶπεν, Ἄρον τὸν κράββατόν³ σου καὶ περιπάτει. Ἡρώτησαν 12
 οὖν αὐτόν, Τίς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ εἰπὼν σοι, Ἄρον τὸν κράββατόν³
 σου καὶ περιπάτει; Ὁ δὲ ἰαθεὶς⁵ οὐκ ᾔδει τίς ἐστιν· ὁ γὰρ Ἰησοῦς 13
 ἐξένευσεν,⁶ ὄχλου ὄντος ἐν τῷ τόπῳ. Μετὰ ταῦτα εὕρισκει αὐτὸν ὁ 14
 Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἴδε ὑγιῆς⁴ γέγονας· μηκέτι⁷
 ἀμάρτανε,⁸ ἵνα μὴ χειρόν⁹ τί σοι γένηται. Ἀπήλθεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ 15
 ἀνήγγειλεν¹⁰ τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ ποιήσας αὐτὸν ὑγιῆ.⁴ Καὶ 16
 διὰ τοῦτο ἐδίωκον¹¹ τὸν Ἰησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἐζήτουν αὐτὸν
 ἀποκτεῖναι, ὅτι ταῦτα ἐποίει ἐν σαββάτῳ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο 17
 αὐτοῖς, Ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι¹² ἐργάζεται,¹³ καὶ γὰρ ἐργάζομαι.¹³ Διὰ 18
 τοῦτο οὖν μᾶλλον ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον
 ἔλυνεν¹⁴ τὸ σάββατον, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἴδιον ἔλεγεν τὸν θεόν, ἴσον¹⁵
 ἑαυτὸν ποιῶν τῷ θεῷ.

Ἀπεκρίνατο οὖν ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ 19
 δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἄφ' ἑαυτοῦ οὐδέν, ἐὰν μὴ τι βλέπη τὸν πατέρα
 ποιούντα· ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως¹⁶ ποιεῖ. Ὁ γὰρ 20

¹ θεραπεύω, heal, care for. ² ἔξεστιν, it is lawful, it is permitted. ³ κράβατος, οὐ, ὁ, mattress, pallet. ⁴ ὑγιῆς, whole, healthy. ⁵ ἰάομαι, heal. ⁶ ἐκνεύω, turn aside, withdraw. ⁷ μηκέτι, no longer. ⁸ ἀμαρτάνω, sin. ⁹ χειρόν, worse. ¹⁰ ἀναγγέλλω, announce, report. ¹¹ διώκω, pursue, persecute. ¹² ἄρτι, now, just now. ¹³ ἐργάζομαι, work, word. ¹⁴ λύω, untie, loose. ¹⁵ ἴσος, equal, identical. ¹⁶ ὁμοίως, likewise, in like manner.

πατήρ φιλεῖ¹ τὸν υἱόν, καὶ πάντα δείκνυσιν² αὐτῷ ἃ αὐτὸς ποιεῖ· καὶ
 μείζονα τούτων δείξει² αὐτῷ ἔργα, ἵνα ὑμεῖς θαυμάζητε.³ Ὡσπερ⁴ γὰρ ὁ 21
 πατήρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ,⁵ οὕτως καὶ ὁ υἱὸς οὓς θέλει
 ζωοποιεῖ.⁵ Οὐδὲ γὰρ ὁ πατήρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν⁶ πᾶσαν 22
 δέδωκεν τῷ υἱῷ: ἵνα πάντες τιμῶσιν⁷ τὸν υἱόν, καθὼς τιμῶσιν⁷ τὸν 23
 πατέρα. Ὁ μὴ τιμῶν⁷ τὸν υἱόν, οὐ τιμᾷ⁷ τὸν πατέρα τὸν πέμψαντα
 αὐτόν. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων, καὶ 24
 πιστεύων τῷ πέμψαντί με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον: καὶ εἰς κρίσιν⁶ οὐκ
 ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν⁸ ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν. Ἀμὴν ἀμὴν 25
 λέγω ὑμῖν ὅτι ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς
 φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται. Ὡσπερ⁴ γὰρ ὁ 26
 πατήρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκεν καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν
 ἑαυτῷ: καὶ ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ κρίσιν⁶ ποιεῖν, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου 27
 ἐστίν. Μὴ θαυμάζετε³ τοῦτο: ὅτι ἔρχεται ὥρα, ἐν ἣ πάντες οἱ ἐν τοῖς 28
 μνημείοις⁹ ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκπορεύονται,¹⁰ οἱ τὰ 29
 ἀγαθὰ ποιήσαντες, εἰς ἀνάστασιν¹¹ ζωῆς: οἱ δὲ τὰ φαῦλα¹² πράξαντες,¹³
 εἰς ἀνάστασιν¹¹ κρίσεως.⁶

¹ φιλέω, love, kiss. ² δείκνυμι, show, point out. ³ θαυμάζω, am amazed, marvel at. ⁴ ὥσπερ, just as, even as. ⁵ ζωοποιέω, make alive, make to live. ⁶ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ⁷ τιμάω, honor, value at a price. ⁸ μεταβαίνω, depart, leave. ⁹ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ¹⁰ ἐκπορεύομαι, go out, come out. ¹¹ ἀνάστασις, εως, ἡ, resurrection, rising again. ¹² φαῦλος, worthless, bad. ¹³ πράσσω, do, perform.

Οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἀπ' ἐμαυτοῦ¹ οὐδέν· καθὼς ἀκούω, κρίνω· καὶ ἡ 30
 κρίσις² ἡ ἐμὴ δικαία ἐστίν· ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ
 θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός. Ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ,¹ ἡ 31
 μαρτυρία³ μου οὐκ ἔστιν ἀληθής.⁴ Ἄλλος ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ, 32
 καὶ οἶδα ὅτι ἀληθής⁴ ἐστὶν ἡ μαρτυρία³ ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. Ὑμεῖς 33
 ἀπεστάλκατε πρὸς Ἰωάννην, καὶ μεμαρτύρηκεν τῇ ἀληθείᾳ. Ἐγὼ δὲ οὐ 34
 παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρτυρίαν³ λαμβάνω, ἀλλὰ ταῦτα λέγω ἵνα ὑμεῖς
 σωθῆτε. Ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος⁵ ὁ καιόμενος⁶ καὶ φαίνων,⁷ ὑμεῖς δὲ 35
 ἠθέλησατε ἀγαλλιαθῆναι⁸ πρὸς ὥραν ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ ἔχω 36
 τὴν μαρτυρίαν³ μείζω τοῦ Ἰωάννου· τὰ γὰρ ἔργα ἃ ἔδωκέν μοι ὁ πατήρ
 ἵνα τελειώσω⁹ αὐτά, αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὅτι ὁ
 πατήρ με ἀπέσταλκεν. Καὶ ὁ πέμψας με πατήρ, αὐτὸς μεμαρτύρηκεν 37
 περὶ ἐμοῦ. Οὐτε φωνὴν αὐτοῦ ἀκηκόατε πώποτε,¹⁰ οὔτε εἶδος¹¹ αὐτοῦ
 ἐωράκατε. Καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μένοντα ἐν ὑμῖν, ὅτι ὃν 38
 ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε. Ἐρευνᾶτε¹² τὰς γραφάς, 39
 ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν, καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ
 μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ· καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρὸς με, ἵνα ζωὴν ἔχητε. 40
 Δόξαν παρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω· ἀλλ' ἔγνωκα ὑμᾶς, ὅτι τὴν 42
 ἀγάπην τοῦ θεοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς. Ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ 43

¹ ἐμαυτοῦ, of myself. ² κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ³ μαρτυρία, ας, ἡ, testimony, witness. ⁴ ἀληθής, true, unconcealed. ⁵ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ⁶ καιῶ, burn, ignite. ⁷ φαίνω, shine, appear. ⁸ ἀγαλλιᾶμαι, rejoice, am full of joy. ⁹ τελειόω, fill, fulfill. ¹⁰ πώποτε, ever yet, any time. ¹¹ εἶδος, ους, τό, form, sight. ¹² ἐρευνᾶω, search diligently.

πατρός μου, καὶ οὐ λαμβάνετε με: ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ
 ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψετε. Πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ 44
 ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ οὐ
 ζητεῖτε; Μὴ δοκεῖτε ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω¹ ὑμῶν πρὸς τὸν πατέρα: ἔστιν 45
 ὁ κατηγορῶν¹ ὑμῶν, Μωσῆς, εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίζατε.² Εἰ γὰρ ἐπιστεύετε 46
 Μωσῇ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί: περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν. Εἰ δὲ τοῖς 47
 ἐκείνου γράμμασιν³ οὐ πιστεύετε, πῶς τοῖς ἐμοῖς ῥήμασιν πιστεύετε;

Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς πέραν⁴ τῆς θαλάσσης τῆς Γαλιλαίας, τῆς 6
 Τιβεριάδος.⁵ Καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολὺς, ὅτι ἐώρων αὐτοῦ τὰ 2
 σημεῖα ἃ ἐποίει ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων.⁶ Ἀνῆλθεν⁷ δὲ εἰς τὸ ὄρος ὁ 3
 Ἰησοῦς, καὶ ἐκεῖ ἐκάθητο μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἐγγὺς⁸ τὸ 4
 Πάσχα,⁹ ἡ ἑορτὴ¹⁰ τῶν Ἰουδαίων. Ἐπάρας¹¹ οὖν ὁ Ἰησοῦς τοὺς 5
 ὀφθαλμούς, καὶ θεασάμενος¹² ὅτι πολὺς ὄχλος ἔρχεται πρὸς αὐτόν,
 λέγει πρὸς τὸν Φίλιππον,¹³ Πόθεν¹⁴ ἀγοράσομεν¹⁵ ἄρτους, ἵνα φάγωσιν
 οὗτοι; Τοῦτο δὲ ἔλεγεν πειράζων¹⁶ αὐτόν: αὐτὸς γὰρ ᾔδει τί ἔμελλεν 6
 ποιεῖν. Ἀπεκρίθη αὐτῷ Φίλιππος,¹³ Διακοσίων¹⁷ δηναρίων¹⁸ ἄρτοι οὐκ 7
 ἀρκοῦσιν¹⁹ αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστος αὐτῶν βραχύ²⁰ τι λάβῃ. Λέγει αὐτῷ εἰς 8
 ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἀνδρέας²¹ ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου, Ἔστιν 9

¹ κατηγορέω, accuse, charge. ² ἐλπίζω, hope, hope for. ³ γράμμα, τος, τό, letter, writings. ⁴ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁵ Τιβεριάς, ἄδος, ἡ, Tiberias. ⁶ ἀσθενέω, be weak, sick. ⁷ ἀνέρχομαι, go up, come up. ⁸ ἐγγύς, near. ⁹ πάσχα, τό, passover, passover feast. ¹⁰ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ¹¹ ἐπαίρω, lift up, raise. ¹² θεάομαι, look at, behold. ¹³ Φίλιππος, ου, ὁ, Philip. ¹⁴ πόθεν, from where? whence. ¹⁵ ἀγοράζω, buy. ¹⁶ πειράζω, test, tempt. ¹⁷ διακοσίοι, two hundred, 200. ¹⁸ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁹ ἀρκέω, assist, suffice. ²⁰ βραχύς, short, little. ²¹ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew.

παιδάριον¹ ἐν ᾧδε, ὃ ἔχει πέντε² ἄρτους κριθίνους³ καὶ δύο ὀψάρια:⁴

ἀλλὰ ταῦτα τί ἐστὶν εἰς τοσούτους;⁵ Εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς, Ποιήσατε τοὺς 10

ἀνθρώπους ἀναπесεῖν.⁶ Ἦν δὲ χόρτος⁷ πολὺς ἐν τῷ τόπῳ. Ἀνέπεσον⁶

οὗν οἱ ἄνδρες τὸν ἀριθμὸν⁸ ὥσει⁹ πεντακισχίλιοι.¹⁰ Ἔλαβεν δὲ τοὺς 11

ἄρτους ὁ Ἰησοῦς, καὶ εὐχαριστήσας¹¹ διέδωκεν¹² τοῖς μαθηταῖς, οἱ δὲ

μαθηταὶ τοῖς ἀνακειμένοις:¹³ ὁμοίως¹⁴ καὶ ἐκ τῶν ὀψαρίων⁴ ὅσον ἤθελον.

Ὡς δὲ ἐνεπλήσθησαν,¹⁵ λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Συναγάγετε τὰ 12

περισσεύσαντα¹⁶ κλάσματα,¹⁷ ἵνα μή τι ἀπόληται. Συνήγαγον οὖν, καὶ 13

ἐγέμισαν¹⁸ δώδεκα κοφίνους¹⁹ κλασμάτων¹⁷ ἐκ τῶν πέντε² ἄρτων τῶν

κριθίνων,³ ἃ ἐπερίσσευσεν¹⁶ τοῖς βεβρωκόσιν.²⁰ Οἱ οὖν ἄνθρωποι 14

ιδόντες ὃ ἐποίησεν σημεῖον ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγον ὅτι Οὗτός ἐστιν ἀληθῶς²¹

ὁ προφήτης ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον. Ἰησοῦς οὖν γνοὺς ὅτι 15

μέλλουσιν ἔρχεσθαι καὶ ἀρπάξειν²² αὐτόν, ἵνα ποιήσωσιν αὐτὸν

βασιλέα, ἀνεχώρησεν²³ εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς μόνος.

Ὡς δὲ ὀψία²⁴ ἐγένετο, κατέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὴν θάλασσαν, καὶ 16

ἐμβάντες²⁵ εἰς τὸ πλοῖον, ἤρχοντο πέραν²⁶ τῆς θαλάσσης εἰς

Καπερναοῦμ.²⁷ Καὶ σκοτία²⁸ ἤδη ἐγεγόνει, καὶ οὐκ ἐληλύθει πρὸς

¹ παιδάριον, ου, τό, child, young boy. ² πέντε, five, 5. ³ κριθίνος, made of barley flour, made of barley. ⁴ ὀψάριον, ου, τό, fish, little fish. ⁵ τοσούτος, so great, so much. ⁶ ἀναπίπτω, recline, lie down. ⁷ χόρτος, ου, ό, grass, hay. ⁸ ἀριθμός, οὔ, ό, number, total. ⁹ ὥσει, like, about. ¹⁰ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ¹¹ εὐχαριστέω, give thanks, thank. ¹² διαδίδωμι, distribute, give. ¹³ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁴ ὁμοίως, likewise, in like manner. ¹⁵ ἐμπίπλημι, fill up, satisfy. ¹⁶ περισσεύω, abound, be rich. ¹⁷ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹⁸ γεμίζω, fill, load. ¹⁹ κόφινος, ου, ό, basket, large basket. ²⁰ βιβρώσκω, eat, consume. ²¹ ἀληθῶς, truly, really. ²² ἀρπάζω, seize, snatch. ²³ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ²⁴ ὀψιος, late. ²⁵ ἐμβαίνω, embark. ²⁶ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ²⁷ Καπερναοῦμ, ή, Capernaum. ²⁸ σκοτία, ας, ή, darkness.

αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς. Ἦ τε θάλασσα ἀνέμου¹ μεγάλου πνέοντος² διηγείρετο. 18

Ἑλληλακότες⁴ οὖν ὡς σταδίου⁵ εἴκοσι⁶ πέντε⁷ ἢ τριάκοντα,⁸ θεωροῦσιν 19

τὸν Ἰησοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐγγὺς⁹ τοῦ πλοίου

γινόμενον· καὶ ἐφοβήθησαν. Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, Ἐγώ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε. 20

Ἦθελον οὖν λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον· καὶ εὐθέως τὸ πλοῖον ἐγένετο 21

ἐπὶ τῆς γῆς εἰς ἣν ὑπῆγον.

Τῇ ἐπαύριον¹⁰ ὁ ὄχλος ὁ ἐστηκὼς πέραν¹¹ τῆς θαλάσσης, ἰδὼν ὅτι 22

πλοιάριον¹² ἄλλο οὐκ ἦν ἐκεῖ εἰ μὴ ἓν ἐκεῖνο εἰς ὃ ἐνέβησαν¹³ οἱ μαθηταὶ

αὐτοῦ, καὶ ὅτι οὐ συνεισῆλθεν¹⁴ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ

πλοιάριον,¹² ἀλλὰ μόνοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον – ἀλλὰ δὲ ἦλθεν 23

πλοιάρια¹² ἐκ Τιβεριάδος¹⁵ ἐγγὺς⁹ τοῦ τόπου ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον,

εὐχαριστήσαντος¹⁶ τοῦ κυρίου – ὅτε οὖν εἶδεν ὁ ὄχλος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ 24

ἔστιν ἐκεῖ οὐδὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐνέβησαν¹³ αὐτοὶ εἰς τὰ πλοῖα, καὶ

ἦλθον εἰς Καπερναοῦμ,¹⁷ ζητοῦντες τὸν Ἰησοῦν. Καὶ εὐρόντες αὐτὸν 25

πέραν¹¹ τῆς θαλάσσης, εἶπον αὐτῷ, Ῥαββί, πότε¹⁸ ὧδε γέγονας; 26

Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ζητεῖτέ με,

οὐχ ὅτι εἴδετε σημεῖα, ἀλλ' ὅτι ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων καὶ ἐχορτάσθητε.

Ἔργαζεσθε²⁰ μὴ τὴν βρώσιν²¹ τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν βρώσιν²¹ 27

¹ ἄνεμος, ου, ὁ, wind. ² πνέω, blow. ³ διεγείρω, arouse completely, stir up. ⁴ ἐλαύνω, drive or push, row. ⁵ στάδιον, οὐ, τό, stadia, length of a stadium. ⁶ εἴκοσι, twenty, 20. ⁷ πέντε, five, 5. ⁸ τριάκοντα, thirty, 30. ⁹ ἐγγύς, near. ¹⁰ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ¹¹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹² πλοιάριον, ου, τό, small boat, little boat. ¹³ ἐμβαιῖν, embark. ¹⁴ συνεισέρχομαι, enter together, enter together with. ¹⁵ Τιβεριάς, ἄδος, ἡ, Tiberias. ¹⁶ εὐχαριστεῖν, give thanks, thank. ¹⁷ Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ¹⁸ πότε, when? at what time? ¹⁹ χορτάζω, eat until full, be filled. ²⁰ ἐργάζομαι, work, word. ²¹ βρώσις, εως, ἡ, eating, food.

τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἣν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑμῖν δώσει:

τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν,¹ ὁ θεός. Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, Τί 28

ποιῶμεν, ἵνα ἐργαζώμεθα² τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ 29

εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτό ἐστὶν τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ, ἵνα πιστεύσητε εἰς ὃν

ἀπέστειλεν ἐκεῖνος. Εἶπον οὖν αὐτῷ, Τί οὖν ποιεῖς σὺ σημεῖον, ἵνα 30

ἴδωμεν καὶ πιστεῦσωμέν σοι; Τί ἐργάζῃ;² Οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ μάννα³ 31

ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθὼς ἐστὶν γεγραμμένον, Ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ

ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω 32

ὑμῖν, οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· ἀλλ' ὁ πατὴρ

μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν.⁴ Ὁ γὰρ 33

ἄρτος τοῦ θεοῦ ἐστὶν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ

κόσμῳ. Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, Κύριε, πάντοτε⁵ δὸς ἡμῖν τὸν ἄρτον 34

τοῦτον. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς· ὁ 35

ἐρχόμενος πρὸς με οὐ μὴ πεινάσῃ·⁶ καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ

διψήσῃ⁷ πώποτε.⁸ Ἀλλ' εἶπον ὑμῖν ὅτι καὶ ἐωράκατέ με, καὶ οὐ 36

πιστεύετε. Πᾶν ὃ δίδωσίν μοι ὁ πατὴρ πρὸς ἐμὲ ἔχει·⁹ καὶ τὸν 37

ἐρχόμενον πρὸς με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω. Ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ 38

οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ

πέμψαντός με. Τοῦτο δὲ ἐστὶν τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός, 39

¹ σφραγίζω, seal, set a seal upon. ² ἐργάζομαι, work, word. ³ μάννα, τό, manna. ⁴ ἀληθινός, true, genuine. ⁵ πάντοτε, always, at all times. ⁶ πεινάω, hunger, am hungry. ⁷ διψάω, thirst, thirst for. ⁸ πώποτε, ever yet, any time. ⁹ ἔχω, have come, am present.

ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέν μοι, μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ τῇ
 ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Τοῦτο δέ ἐστιν τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, ἵνα πᾶς ὁ 40
 θεωρῶν τὸν υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐτόν, ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον, καὶ
 ἀναστήσω αὐτὸν ἐγὼ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.

Ἐγόγγυζον¹ οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν, Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ 41
 καταβάς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ἔλεγον, Οὐχ οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ υἱὸς 42
 Ἰωσήφ, οὗ ἡμεῖς οἶδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; Πῶς οὖν λέγει
 οὗτος ὅτι Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα; Ἀπεκρίθη οὖν ὁ Ἰησοῦς καὶ 43
 εἶπεν αὐτοῖς, Μὴ γογγύζετε¹ μετ' ἀλλήλων. Οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν 44
 πρὸς με, ἐὰν μὴ ὁ πατὴρ ὁ πέμψας με ἐλκύσῃ² αὐτόν, καὶ ἐγὼ
 ἀναστήσω αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ἔστιν γεγραμμένον ἐν τοῖς 45
 προφήταις, Καὶ ἔσονται πάντες διδασκοὶ³ θεοῦ. Πᾶς οὖν ὁ ἀκούων
 παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ μαθὼν,⁴ ἔρχεται πρὸς με. Οὐχ ὅτι τὸν πατέρα τις 46
 ἐώρακεν, εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ θεοῦ, οὗτος ἐώρακεν τὸν πατέρα. Ἀμὴν 47
 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Ἐγὼ εἰμι ὁ 48
 ἄρτος τῆς ζωῆς. Οἱ πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα⁵ ἐν τῇ ἐρήμῳ,⁶ καὶ 49
 ἀπέθανον. Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις 50
 ἐξ αὐτοῦ φάγῃ καὶ μὴ ἀποθάνῃ. Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ 51
 οὐρανοῦ καταβάς: ἐὰν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν

¹ γογγύζω, mutter, murmur. ² ἐλκύω, drag, draw. ³ διδασκός, instructed, taught. ⁴ μανθάνω, learn, ascertain. ⁵ μάννα, τό, manna. ⁶ ἐρημος, ου, ή, wilderness, desert.

αἰῶνα. Καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστίν, ἣν ἐγὼ δώσω
ὕπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς.

Ἐμάχοντο¹ οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες, Πῶς δύναται οὗτος 52
ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα φαγεῖν; Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν 53
λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίνητε
αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. Ὁ τρώγων² μου τὴν σάρκα 54
καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ
ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ἡ γὰρ σὰρξ μου ἀληθῶς³ ἐστὶν βρώσις,⁴ καὶ τὸ αἷμά 55
μου ἀληθῶς³ ἐστὶν πόσις.⁵ Ὁ τρώγων² μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ 56
αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ. Καθὼς ἀπέστειλén με ὁ ζῶν πατήρ, 57
καὶ ἐγὼ ζῶ διὰ τὸν πατέρα: καὶ ὁ τρώγων² με, καὶ κεῖνος⁶ ζήσεται δι' ἐμέ. 58
Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς: οὐ καθὼς ἔφαγον οἱ
πατέρες ὑμῶν τὸ μάννα,⁷ καὶ ἀπέθανον: ὁ τρώγων² τοῦτον τὸν ἄρτον,
ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. Ταῦτα εἶπεν ἐν συναγωγῇ διδάσκων ἐν 59
Καπερναούμ.⁸

Πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπον, Σκληρός⁹ ἐστὶν 60
οὗτος ὁ λόγος: τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ 61
ὅτι γογγύζουσιν¹⁰ περὶ τούτου οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτο

¹ μάχομαι, fight, quarrel. ² τρώγω, gnaw, crunch. ³ ἀληθῶς, truly, really. ⁴ βρώσις, εἶδος, ἡ, eating, food. ⁵ πόσις, εἶδος, ἡ, drinking, drink. ⁶ καὶ ἐγὼ, and he, and she. ⁷ μάννα, τό, manna. ⁸ Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ⁹ σκληρός, hard, rough. ¹⁰ γογγύζω, mutter, murmur.

ὑμᾶς σκανδαλίζει;¹ Ἐὰν οὖν θεωρῇτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου 62
 ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον;² Τὸ πνεῦμά ἐστιν τὸ ζῶοποιεῖν,³ ἢ 63
 σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ⁴ οὐδέν· τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, πνεῦμά ἐστιν καὶ
 ζωὴ ἐστιν. Ἄλλ' εἰσὶν ἐξ ὑμῶν τινες οἱ οὐ πιστεύουσιν. Ἦδει γὰρ ἐξ 64
 ἀρχῆς ὁ Ἰησοῦς, τίνες εἰσὶν οἱ μὴ πιστεύοντες, καὶ τίς ἐστιν ὁ
 παραδώσων αὐτόν. Καὶ ἔλεγεν, Διὰ τοῦτο εἴρηκα ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς 65
 δύναται ἐλθεῖν πρὸς με, ἐὰν μὴ ᾗ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ πατρός μου.
 Ἐκ τούτου πολλοὶ ἀπῆλθον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω,⁵ καὶ οὐκέτι⁶ 66
 μετ' αὐτοῦ περιεπάτουν. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τοῖς δώδεκα, Μὴ καὶ 67
 ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν; Ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ Σίμων Πέτρος, Κύριε, πρὸς 68
 τίνα ἀπελευσόμεθα; Ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις. Καὶ ἡμεῖς 69
 πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ
 ζώντος. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς δώδεκα 70
 ἐξελεξάμην,⁷ καὶ ἐξ ὑμῶν εἷς διάβολός⁸ ἐστιν; Ἔλεγεν δὲ τὸν Ἰούδαν⁹ 71
 Σίμωνος Ἰσκαριώτην:¹⁰ οὗτος γὰρ ἔμελλεν αὐτὸν παραδιδόναι, εἷς ὢν
 ἐκ τῶν δώδεκα.

¹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ² πρότερον, formerly, before. ³ ζῶοποιέω, make alive, make to live. ⁴ ὠφελέω, profit, help. ⁵ ὀπίσω, behind, after (gen).
⁶ οὐκέτι, no longer, no more. ⁷ ἐκλέγομαι, choose, elect. ⁸ διάβολος, ου, ὁ, slanderer, accuser. ⁹ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ¹⁰ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth.

Καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς μετὰ ταῦτα ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ· οὐ γὰρ ᾔθελεν ἐν τῇ ⁷
 Ἰουδαίᾳ¹ περιπατεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτείνειν. Ἦν δὲ ²
 ἐγγύς² ἢ ἐορτῇ³ τῶν Ἰουδαίων ἢ Σκηνοπηγία.⁴ Εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ ³
 ἀδελφοὶ αὐτοῦ, Μετάβηθι⁵ ἐντεῦθεν,⁶ καὶ ὑπάγε εἰς τὴν Ἰουδαίαν,¹ ἵνα
 καὶ οἱ μαθηταί σου θεωρήσωσιν τὰ ἔργα σου ἃ ποιεῖς. Οὐδεὶς γὰρ ἐν ⁴
 κρυπτῷ⁷ τι ποιεῖ, καὶ ζητεῖ αὐτὸς ἐν παρρησίᾳ⁸ εἶναι. Εἰ ταῦτα ποιεῖς,
 φανέρωσον⁹ σεαυτὸν¹⁰ τῷ κόσμῳ. Οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ⁵
 ἐπίστευον εἰς αὐτόν. Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὐπω ⁶
 πάρεστιν,¹² ὁ δὲ καιρὸς ὁ ὑμέτερος¹³ πάντοτε¹⁴ ἐστὶν ἑτοιμος.¹⁵ Οὐ ⁷
 δύναται ὁ κόσμος μισεῖν¹⁶ ὑμᾶς· ἐμὲ δὲ μισεῖ,¹⁶ ὅτι ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ
 αὐτοῦ, ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρὰ ἐστίν. Ὑμεῖς ἀνάβητε εἰς τὴν ἐορτὴν³ ⁸
 ταύτην· ἐγὼ οὐπω¹¹ ἀναβαίνω εἰς τὴν ἐορτὴν³ ταύτην, ὅτι ὁ καιρὸς ὁ
 ἐμὸς οὐπω¹¹ πεπλήρωται. Ταῦτα δὲ εἰπὼν αὐτοῖς, ἔμεινεν ἐν τῇ ⁹
 Γαλιλαίᾳ.

Ὡς δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, τότε καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς τὴν ἐορτὴν,³ ¹⁰
 οὐ φανερώς,¹⁷ ἀλλ' ὥς ἐν κρυπτῷ.⁷ Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι ἐζήτουν αὐτὸν ἐν τῇ ¹¹
 ἐορτῇ,³ καὶ ἔλεγον, Ποῦ¹⁸ ἐστὶν ἐκεῖνος; Καὶ γογγυσμὸς¹⁹ πολὺς περὶ ¹²
 αὐτοῦ ἦν ἐν τοῖς ὄχλοις· οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι Ἄγαθός ἐστιν· ἄλλοι ἔλεγον,

¹ Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea. ² ἐγγύς, near. ³ ἐορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁴ σκηνοπηγία, ας, ἡ, Feast Booths or Tabernacles. ⁵ μεταβαίνω, depart, leave. ⁶ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ⁷ κρυπτός, hidden, secret. ⁸ παρρησία, ας, ἡ, boldness, confidence. ⁹ φανέρω, reveal, manifest. ¹⁰ σεαυτοῦ, yourself, of you. ¹¹ οὐπω, not yet. ¹² πάρεμι, be present, have arrived. ¹³ ὑμέτερος, your. ¹⁴ πάντοτε, always, at all times. ¹⁵ ἑτοιμος, ready, prepared. ¹⁶ μισέω, hate, detest. ¹⁷ φανερώς, openly, publicly. ¹⁸ ποῦ, where?. ¹⁹ γογγυσμός, οὐ, ὁ, grumbling, murmuring.

Οὐ, ἀλλὰ πλανᾷ¹ τὸν ὄχλον. Οὐδείς μέντοι² παρρησίᾳ³ ἐλάλει περὶ 13
αὐτοῦ διὰ τὸν φόβον⁴ τῶν Ἰουδαίων.

Ἦδη δὲ τῆς ἑορτῆς⁵ μεσοῦσης,⁶ ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν, καὶ ἐδίδασκεν. 14

Καὶ ἐθαύμαζον⁷ οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες, Πῶς οὗτος γράμματα⁸ οἶδεν, μὴ 15

μεμαθηκώς;⁹ Ἀπεκρίθη οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν, Ἡ ἐμὴ διδαχὴ¹⁰ 16

οὐκ ἔστιν ἐμῇ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με. Ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ 17

ποιεῖν, γνώσεται περὶ τῆς διδαχῆς,¹⁰ πότερον¹¹ ἐκ τοῦ θεοῦ ἔστιν, ἢ ἐγὼ

ἀπ' ἐμαυτοῦ¹² λαλῶ. Ὁ ἀφ' ἐαυτοῦ λαλῶν, τὴν δόξαν τὴν ἰδίαν ζητεῖ· ὁ 18

δὲ ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος αὐτόν, οὗτος ἀληθής¹³ ἔστιν, καὶ

ἀδικία¹⁴ ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. Οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον, καὶ 19

οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον; Τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι; Ἀπεκρίθη ὁ 20

ὄχλος καὶ εἶπεν, Δαιμόνιον ἔχεις· τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι; Ἀπεκρίθη 21

Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἐν ἔργον ἐποίησα, καὶ πάντες θαυμάζετε.⁷ 22

Διὰ τοῦτο Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὴν περιτομὴν¹⁵ – οὐχ ὅτι ἐκ τοῦ

Μωσέως ἐστίν, ἀλλ' ἐκ τῶν πατέρων – καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε¹⁶

ἄνθρωπον. Εἰ περιτομὴν¹⁵ λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαββάτῳ, ἵνα μὴ 23

λυθῇ¹⁷ ὁ νόμος Μωσέως, ἐμοὶ χολᾶτε¹⁸ ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῇ¹⁹

ἐποίησα ἐν σαββάτῳ; Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν,²⁰ ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν 24

¹ πλανᾶω, deceive, lead astray. ² μέντοι, yet, however. ³ παρρησία, ας, ἡ, boldness, confidence. ⁴ φόβος, ου, ὁ, fear, terror. ⁵ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁶ μεσῶ, be in the middle, in the midst. ⁷ θαυμάζω, am amazed, marvel at. ⁸ γράμμα, τος, τό, letter, writings. ⁹ μανθάνω, learn, ascertain. ¹⁰ διδαχή, ἡς, ἡ, teaching, instruction. ¹¹ πότερος, which of two, whether. ¹² ἐμαυτοῦ, of myself. ¹³ ἀληθής, true, unconcealed. ¹⁴ ἀδικία, ας, ἡ, unrighteousness. ¹⁵ περιτομή, ἡς, ἡ, circumcision. ¹⁶ περιτέμνω, circumcise, circumcise. ¹⁷ λύω, untie, loose. ¹⁸ χολᾶω, be angry, am angry with. ¹⁹ ὑγιής, whole, healthy. ²⁰ ὄψις, εως, ἡ, outward appearance, face. ²¹ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging.

κρίνατε.

Ἔλεγον οὖν τινες ἐκ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν,¹ Οὐχ οὗτός ἐστιν ὃν ζητοῦσιν 25

ἀποκτεῖναι; Καὶ ἶδε παρρησίᾳ² λαλεῖ, καὶ οὐδὲν αὐτῷ λέγουσιν. 26

Μήποτε³ ἀληθῶς⁴ ἔγνωσαν οἱ ἄρχοντες⁵ ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς⁴ ὁ

χριστός; Ἀλλὰ τοῦτον οἶδαμεν πόθεν⁶ ἐστίν· ὁ δὲ χριστὸς ὅταν ἔρχηται, 27

οὐδεὶς γινώσκει πόθεν⁶ ἐστίν. Ἐκραξεν οὖν ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων ὁ 28

Ἰησοῦς καὶ λέγων, Καμὲ οἴδατε, καὶ οἴδατε πόθεν⁶ εἰμί· καὶ ἀπ’

ἐμαυτοῦ⁷ οὐκ ἐλήλυθα, ἀλλ’ ἔστιν ἀληθινὸς⁸ ὁ πέμψας με, ὃν ὑμεῖς οὐκ

οἴδατε. Ἐγὼ οἶδα αὐτόν, ὅτι παρ’ αὐτοῦ εἰμι, καὶ κεῖνός⁹ με ἀπέστειλεν. 29

Ἐζήτουν οὖν αὐτὸν πιάσαι.¹⁰ Καὶ οὐδεὶς ἐπέβαλεν¹¹ ἐπ’ αὐτὸν τὴν χεῖρα,

ὅτι οὐπω¹² ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ. Πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπίστευσαν 31

εἰς αὐτόν, καὶ ἔλεγον ὅτι Ὁ χριστὸς ὅταν ἔλθῃ, μήτι¹³ πλείονα σημεῖα

τούτων ποιήσει ὢν οὗτος ἐποίησεν; Ἦκουσαν οἱ Φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου 32

γογγύζοντος¹⁴ περὶ αὐτοῦ ταῦτα· καὶ ἀπέστειλαν ὑπηρέτας¹⁵ οἱ

Φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἵνα πιάσωσιν¹⁰ αὐτόν. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς, 33

Ἔτι μικρόν¹⁶ χρόνον μεθ’ ὑμῶν εἰμι, καὶ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με.

Ζητήσετέ με, καὶ οὐχ εὐρήσετε· καὶ ὅπου εἰμι ἐγώ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε 34

ἐλθεῖν. Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς ἑαυτούς, Ποῦ¹⁷ οὗτος μέλλει 35

¹ Ἱεροσολυμίτης, ου, ὁ, inhabitant of Jerusalem, Jerusalemite. ² παρρησία, ας, ἡ, boldness, confidence. ³ μήποτε, never, lest perchance. ⁴ ἀληθῶς, truly, really. ⁵ ἄρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ⁶ πόθεν, from where? whence. ⁷ ἐμαυτοῦ, of myself. ⁸ ἀληθινός, true, genuine. ⁹ καὶ κεῖνος, and he, and she. ¹⁰ πιάζω, take, lay hold of. ¹¹ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹² οὐπω, not yet. ¹³ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹⁴ γογγύζω, mutter, murmur. ¹⁵ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ¹⁶ μικρός, small, little. ¹⁷ ποῦ, where?.

πορεύεσθαι ὅτι ἡμεῖς οὐχ εὐρήσομεν αὐτόν; Μὴ εἰς τὴν διασποράν¹ τῶν
 Ἑλλήνων² μέλλει πορεύεσθαι, καὶ διδάσκειν τοὺς Ἑλληνας;² Τίς ἐστὶν 36
 οὗτος ὁ λόγος ὃν εἶπεν, Ζητήσετε με, καὶ οὐχ εὐρήσετε: καὶ ὅπου εἰμὶ
 ἐγώ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν;

Ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς³ εἰστήκει ὁ Ἰησοῦς καὶ 37
 ἔκραξεν, λέγων, Ἐάν τις διψᾷ,⁴ ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πινέτω. Ὁ 38
 πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ γραφή, ποταμοὶ⁵ ἐκ τῆς κοιλίας⁶ αὐτοῦ
 ρέουσιν⁷ ὕδατος ζῶντος. Τοῦτο δὲ εἶπεν περὶ τοῦ πνεύματος οὗ 39
 ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν: οὐπω⁸ γὰρ ἦν πνεῦμα
 ἅγιον, ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω⁹ ἐδοξάσθη. Πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου 40
 ἀκούσαντες τὸν λόγον ἔλεγον, Οὗτός ἐστιν ἀληθῶς¹⁰ ὁ προφήτης. 41
 Ἄλλοι ἔλεγον, Οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. Ἄλλοι ἔλεγον, Μὴ γὰρ ἐκ τῆς
 Γαλιλαίας ὁ χριστὸς ἔρχεται; Οὐχὶ ἡ γραφὴ εἶπεν ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος 42
 Δαυὶδ, καὶ ἀπὸ Βηθλεέμ,¹² τῆς κώμης¹³ ὅπου ἦν Δαυὶδ, ὁ χριστὸς
 ἔρχεται; Σχίσμα¹⁴ οὖν ἐν τῷ ὄχλῳ ἐγένετο δι' αὐτόν. Τινὲς δὲ ἤθελον ἐξ 43
 αὐτῶν πιάσαι¹⁵ αὐτόν, ἀλλ' οὐδεὶς ἐπέβαλεν¹⁶ ἐπ' αὐτόν τὰς χεῖρας.

¹ διασπορά, ἄς, ἡ, diaspora, dispersion. ² Ἑλλήν, ἡνός, ὁ, Greek, Hellene. ³ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁴ διψᾷ, thirst, thirst for. ⁵ ποταμός, οὗ, ὁ, river, stream. ⁶ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁷ ῥέω, flow. ⁸ οὐπω, not yet. ⁹ οὐδέπω, not yet, still not. ¹⁰ ἀληθῶς, truly, really. ¹¹ σπέρμα, τος, τό, seed, offspring. ¹² Βηθλεέμ, ἡ, Bethlehem. ¹³ κώμη, ης, ἡ, village. ¹⁴ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ¹⁵ πιάζω, take, lay hold of. ¹⁶ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon.

Ἦλθον οὖν οἱ ὑπηρέται¹ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ Φαρισαίους· καὶ εἶπον 45

αὐτοῖς ἐκεῖνοι, Διὰ τί οὐκ ἡγάγετε αὐτόν; Ἀπεκρίθησαν οἱ ὑπηρέται,¹ 46

Οὐδέποτε² οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὥς οὗτος ὁ ἄνθρωπος. 47

Ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ Φαρισαῖοι, Μὴ καὶ ὑμεῖς πεπλάνησθε;³ Μή 48

τις ἐκ τῶν ἀρχόντων⁴ ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν, ἢ ἐκ τῶν Φαρισαίων; Ἄλλ’ 49

ὁ ὄχλος οὗτος ὁ μὴ γινώσκων τὸν νόμον ἐπικατάρατοί⁵ εἰσιν. Λέγει 50

Νικόδημος⁶ πρὸς αὐτούς – ὁ ἐλθὼν νυκτὸς πρὸς αὐτόν, εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν

– Μὴ ὁ νόμος ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ’ αὐτοῦ 51

πρότερον⁷ καὶ γινῶ τί ποιεῖ; Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, Μὴ καὶ σὺ ἐκ 52

τῆς Γαλιλαίας εἶ; Ἐρεύνησον⁸ καὶ ἴδε ὅτι προφήτης ἐκ τῆς Γαλιλαίας

οὐκ ἐγγέγερται. Καὶ ἐπορεύθη ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ: 53

Ἰησοῦς δὲ ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν.⁹ 8

Ὁρθρου¹⁰ δὲ πάλιν παρεγένετο¹¹ εἰς τὸ ἱερόν, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἤρχετο: καὶ 2

καθίσας¹² ἐδίδασκεν αὐτούς. Ἄγουσιν δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ 3

Φαρισαῖοι πρὸς αὐτὸν γυναῖκα ἐν μοιχείᾳ¹³ καταληφθεῖσαν:¹⁴ καὶ

στήσαντες αὐτὴν ἐν μέσῳ, λέγουσιν αὐτῷ, πειράζοντες,¹⁵ Διδάσκαλε, 4

αὕτη ἡ γυνὴ κατελήφθη¹⁴ ἐπ’ αὐτοφώρῳ μοιχευομένη.¹⁶ Ἐν δὲ τῷ νόμῳ 5

¹ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ² οὐδέποτε, never. ³ πλανᾶω, deceive, lead astray. ⁴ ἀρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ⁵ ἐπικατάρατος, cursed, accursed. ⁶ Νικόδημος, ου, ὁ, Nicodemus. ⁷ πρότερον, formerly, before. ⁸ ἐρευνᾶω, search diligently. ⁹ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ¹⁰ ὄρθρος, ου, ὁ, daybreak, dawn. ¹¹ παραγίνομαι, come, arrive. ¹² καθίζω, seat, sit. ¹³ μοιχεία, ας, ἡ, adultery. ¹⁴ καταλαμβάνω, overtake, apprehend. ¹⁵ πειράζω, test, tempt. ¹⁶ μοιχεύω, commit adultery.

Μωσῆς ἡμῖν ἐνετείλατο¹ τὰς τοιαύτας λιθοβολεῖσθαι·² σὺ οὖν τί λέγεις;
 Τοῦτο δὲ ἔλεγον πειράζοντες³ αὐτόν, ἵνα ἔχωσιν κατηγορεῖν⁴ αὐτοῦ. Ὁ⁶
 δὲ Ἰησοῦς κάτω⁵ κύψας,⁶ τῷ δακτύλῳ⁷ ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν, μὴ
 προσποιούμενος.⁸ Ὡς δὲ ἐπέμενον⁹ ἐρωτῶντες αὐτόν, ἀνακύψας¹⁰ εἶπεν⁷
 πρὸς αὐτούς, Ὁ ἀναμάρτητος¹¹ ὑμῶν, πρῶτον ἐπ' αὐτὴν τὸν λίθον
 βαλέτω. Καὶ πάλιν κάτω⁵ κύψας⁶ ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν. Οἱ δέ,⁸
 ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως¹² ἐλεγχόμενοι,¹³ ἐξήρχοντο εἰς
 καθ' εἷς, ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων· καὶ κατελείφθη¹⁴ μόνος ὁ
 Ἰησοῦς, καὶ ἡ γυνὴ ἐν μέσῳ οὔσα. Ἀνακύψας¹⁰ δὲ ὁ Ἰησοῦς, καὶ μηδένα¹⁰
 θεασάμενος¹⁵ πλὴν¹⁶ τῆς γυναικός, εἶπεν αὐτῇ, Ποῦ¹⁷ εἰσιν ἐκεῖνοι οἱ
 κατηγοροί¹⁸ σου; Οὐδεὶς σε κατέκρινεν;¹⁹ Ἡ δὲ εἶπεν, Οὐδεὶς, κύριε.¹¹
 Εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς, Οὐδὲ ἐγὼ σε κρίνω· πορεύου καὶ μηκέτι²⁰ ἀμάρτανε.

Πάλιν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν λέγων, Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου·¹²
 ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ,²² ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς
 τῆς ζωῆς. Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι, Σὺ περὶ σεαυτοῦ²³ μαρτυρεῖς· ἡ¹³
 μαρτυρία²⁴ σου οὐκ ἔστιν ἀληθής.²⁵ Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς,¹⁴

¹ ἐντέλλομαι, command, give orders. ² λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ³ πειράζω, test, tempt. ⁴ κατηγορέω, accuse, charge. ⁵ κάτω, down, below. ⁶ κύπτω, bow down, stoop. ⁷ δάκτυλος, ου, ό, finger. ⁸ προσποιέω, pretend, regard. ⁹ ἐπιμένω, continue, remain. ¹⁰ ἀνακύπτω, straighten up, stand erect. ¹¹ ἀναμάρτητος, without sin, without blame. ¹² συνειδήσις, εως, ή, conscience. ¹³ ἐλέγχω, convict, reprove. ¹⁴ καταλείπω, leave, leave behind. ¹⁵ θεάομαι, look at, behold. ¹⁶ πλὴν, however, but. ¹⁷ ποῦ, where?. ¹⁸ κατηγορος, ου, ό, accuser, prosecutor. ¹⁹ κατακρίνω, condemn. ²⁰ μηκέτι, no longer. ²¹ ἀμαρτάνω, sin. ²² σκοτία, ας, ή, darkness. ²³ σεαυτοῦ, yourself, of you. ²⁴ μαρτυρία, ας, ή, testimony, witness. ²⁵ ἀληθής, true, unconcealed.

Κἀν¹ ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ,² ἀληθὴς³ ἐστὶν ἡ μαρτυρία⁴ μου: ὅτι
οἶδα πόθεν⁵ ἦλθον, καὶ ποῦ⁶ ὑπάγω: ὑμεῖς δὲ οὐκ οἶδατε πόθεν⁵ ἔρχομαι,
καὶ ποῦ⁶ ὑπάγω. Ὑμεῖς κατὰ τὴν σάρκα κρίνετε: ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδέν. 15
Καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγώ, ἡ κρίσις⁷ ἡ ἐμὴ ἀληθὴς³ ἐστὶν: ὅτι μόνος οὐκ εἰμί,
ἀλλ' ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας με πατήρ. Καὶ ἐν τῷ νόμῳ δὲ τῷ ὑμετέρῳ⁸ 17
γέγραπται ὅτι δύο ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία⁴ ἀληθὴς³ ἐστὶν. Ἐγὼ εἰμι ὁ 18
μαρτυρῶν περὶ ἐμαυτοῦ,² καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ πέμψας με πατήρ. 19
Ἐλεγον οὖν αὐτῷ, Ποῦ⁶ ἐστὶν ὁ πατήρ σου; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Οὐτε
ἐμὲ οἶδατε, οὐτε τὸν πατέρα μου: εἰ ἐμὲ ᾔδειτε, καὶ τὸν πατέρα μου
ᾔδειτε ἄν. Ταῦτα τὰ ῥήματα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ,⁹ 20
διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ: καὶ οὐδεὶς ἐπιάσεν¹⁰ αὐτόν, ὅτι οὐπω¹¹ ἐληλύθει ἡ
ὥρα αὐτοῦ.

Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ ὑπάγω, καὶ ζητήσετέ με, καὶ ἐν τῇ 21
ἁμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε: ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν.
Ἐλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, Μήτι¹² ἀποκτενεῖ ἑαυτόν, ὅτι λέγει, Ὅπου 22
ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὑμεῖς ἐκ τῶν 23
κάτω¹³ ἐστέ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω¹⁴ εἰμί: ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐστέ,
ἐγὼ οὐκ εἰμί ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Εἶπον οὖν ὑμῖν ὅτι ἀποθανεῖσθε ἐν 24

¹ κἀν, and if, even if. ² ἐμαυτοῦ, of myself. ³ ἀληθὴς, true, unconcealed. ⁴ μαρτυρία, ας, ἡ, testimony, witness. ⁵ πόθεν, from where? whence. ⁶ ποῦ, where? ⁷ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ⁸ ὑμέτερος, your. ⁹ γαζοφυλάκιον, ου, τό, treasury. ¹⁰ πιάζω, take, lay hold of. ¹¹ οὐπω, not yet. ¹² μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹³ κάτω, down, below. ¹⁴ ἄνω, up, above.

ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν: ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀποθανεῖσθε
 ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. Ἔλεγον οὖν αὐτῷ, Σὺ τίς εἶ; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ 25
 Ἰησοῦς, Τὴν ἀρχὴν ὃ τι καὶ λαλῶ ὑμῖν. Πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν λαλεῖν 26
 καὶ κρίνειν: ἀλλ' ὁ πέμψας με ἀληθὴς¹ ἐστίν, καὶ γὰρ ἃ ἤκουσα παρ'
 αὐτοῦ, ταῦτα λέγω εἰς τὸν κόσμον. Οὐκ ἔγνωσαν ὅτι τὸν πατέρα 27
 αὐτοῖς ἔλεγεν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ὅταν ὑψώσητε² τὸν υἱὸν τοῦ 28
 ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ³ ποιῶ οὐδέν,
 ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξέν με ὁ πατήρ μου, ταῦτα λαλῶ: καὶ ὁ πέμψας με 29
 μετ' ἐμοῦ ἐστίν: οὐκ ἀφῆκέν με μόνον ὁ πατήρ, ὅτι ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ⁴
 αὐτῷ ποιῶ πάντοτε.⁵ Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς 30
 αὐτόν.

Ἔλεγεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ Ἰουδαίους, Ἐὰν 31
 ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς⁶ μαθηταί μου ἐστέ: καὶ 32
 γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει⁷ ὑμᾶς. 33
 Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, Σπέρμα⁸ Ἀβραάμ ἐσμεν, καὶ οὐδενὶ
 δεδουλεύκαμεν⁹ πώποτε:¹⁰ πῶς σὺ λέγεις ὅτι Ἐλεύθεροι¹¹ γενήσεσθε; 34
 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν
 ἁμαρτίαν δοῦλός ἐστιν τῆς ἁμαρτίας. Ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ 35

¹ ἀληθής, true, unconcealed. ² ὑψώω, lift up, exalt. ³ ἐμαυτοῦ, of myself. ⁴ ἀρεστός, pleasing, desirable. ⁵ πάντοτε, always, at all times. ⁶ ἀληθῶς, truly, really. ⁷ ἐλευθερώω, set free, exempt (from liability). ⁸ σπέρμα, τος, τό, seed, offspring. ⁹ δουλεύω, serve, am a slave. ¹⁰ πώποτε, ever yet, any time. ¹¹ ἐλεύθερος, free, delivered from obligation.

εἰς τὸν αἰῶνα· ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς 36
 ἐλευθερώσῃ,¹ ὄντως² ἐλεύθεροι³ ἔσεσθε. Οἶδα ὅτι σπέρμα⁴ Ἀβραάμ ἐστε· 37
 ἀλλὰ ζητεῖτέ με ἀποκτείνειν, ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ⁵ ἐν ὑμῖν. Ἐγὼ 38
 ὁ ἐώρακα παρὰ τῷ πατρὶ μου, λαλῶ· καὶ ὑμεῖς οὖν ὁ ἐώρακατε παρὰ τῷ
 πατρὶ ὑμῶν, ποιεῖτε. Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, Ὁ πατὴρ ἡμῶν 39
 Ἀβραάμ ἐστίν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ ἦτε, τὰ
 ἔργα τοῦ Ἀβραάμ ἐποιεῖτε. Νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτείνειν, ἄνθρωπον ὃς 40
 τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἣν ἤκουσα παρὰ τοῦ θεοῦ· τοῦτο
 Ἀβραάμ οὐκ ἐποίησεν. Ὑμεῖς ποιεῖτε τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς ὑμῶν. Εἶπον 41
 οὖν αὐτῷ, Ἡμεῖς ἐκ πορνείας⁶ οὐ γεγεννημέθα· ἓνα πατέρα ἔχομεν, τὸν
 θεόν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Εἰ ὁ θεὸς πατὴρ ὑμῶν ἦν, ἡγαπᾶτε ἂν 42
 ἐμέ· ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἦκω·⁷ οὐδὲ γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ⁸
 ἐλήλυθα, ἀλλ' ἐκεῖνός με ἀπέστειλεν. Διὰ τί τὴν λαλιὰν⁹ τὴν ἐμὴν οὐ 43
 γινώσκετε; Ὅτι οὐ δύνασθε ἀκούειν τὸν λόγον τὸν ἐμόν. Ὑμεῖς ἐκ τοῦ 44
 πατρὸς τοῦ διαβόλου¹⁰ ἐστέ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας¹¹ τοῦ πατρὸς ὑμῶν
 θέλετε ποιεῖν. Ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος¹² ἦν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ
 ἀληθείᾳ οὐχ ἔστηκεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ. Ὅταν λαλῇ τὸ
 ψεῦδος,¹³ ἐκ τῶν ιδίων λαλεῖ· ὅτι ψεύστης¹⁴ ἐστὶν καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. 45
 Ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ πιστεύετε μοι. Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει¹⁵ 46

¹ ἐλευθερώω, set free, exempt (from liability). ² ὄντως, really, indeed. ³ ἐλεύθερος, free, delivered from obligation. ⁴ σπέρμα, τος, τό, seed, offspring. ⁵ χωρέω, make room for, hold. ⁶ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ⁷ ἦκω, I have come, I am present. ⁸ ἐμαυτοῦ, of myself. ⁹ λαλιά, ας, ἡ, speech, way of talking. ¹⁰ διάβολος, ου, ὁ, slanderer, accuser. ¹¹ ἐπιθυμία, ας, ἡ, desire, passion. ¹² ἀνθρωποκτόνος, ου, ὁ, murderer. ¹³ ψεῦδος, ους, τό, lie. ¹⁴ ψεύστης, ου, ὁ, liar, deceiver. ¹⁵ ἐλέγγω, convict, reprove.

με περὶ ἁμαρτίας; Εἰ δὲ ἀλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς οὐ πιστεύετε μοι; 47
 Ὁ ὢν ἐκ τοῦ θεοῦ τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ ἀκούει: διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ
 ἀκούετε, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἐστέ. Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ 48
 εἶπον αὐτῷ, Οὐ καλῶς¹ λέγομεν ἡμεῖς ὅτι Σαμαρείτης² εἶ σύ, καὶ
 δαιμόνιον ἔχεις; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τιμῶ³ 49
 τὸν πατέρα μου, καὶ ὑμεῖς ἀτιμάζετέ⁴ με. Ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν
 μου: ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν τις τὸν 51
 λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα. Εἶπον 52
 οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, Νῦν ἐγνώκαμεν ὅτι δαιμόνιον ἔχεις. Ἀβραὰμ
 ἀπέθανεν καὶ οἱ προφῆται, καὶ σὺ λέγεις, Ἐάν τις τὸν λόγον μου
 τηρήσῃ, οὐ μὴ γεύσῃται⁵ θανάτου εἰς τὸν αἰῶνα. Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ 53
 πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ, ὅστις ἀπέθανεν; Καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον:
 τίνα σεαυτὸν⁶ σὺ ποιεῖς; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἐάν ἐγὼ δοξάζω ἑμαυτόν,⁷ 54
 ἡ δόξα μου οὐδέν ἐστιν: ἔστιν ὁ πατήρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν ὑμεῖς
 λέγετε ὅτι Θεὸς ἡμῶν ἐστιν, καὶ οὐκ ἐγνώκατε αὐτόν: ἐγὼ δὲ οἶδα 55
 αὐτόν, καὶ ἐὰν εἶπω ὅτι οὐκ οἶδα αὐτόν, ἔσομαι ὅμοιος⁸ ὑμῶν, ψεύστης:⁹
 ἀλλ' οἶδα αὐτόν, καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ. Ἀβραὰμ ὁ πατήρ ὑμῶν 56
 ἠγαλλιάσατο¹⁰ ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν, καὶ εἶδεν καὶ ἐχάρη. Εἶπον 57
 οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν, Πεντήκοντα¹¹ ἔτη¹² οὕτω¹³ ἔχεις, καὶ

¹ καλῶς, rightly, well. ² Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ³ τιμάω, honor, value at a price. ⁴ ἀτιμάζω, dishonor, disgrace. ⁵ γεύομαι, taste, experience. ⁶ σεαυτοῦ, yourself, of you. ⁷ ἑμαυτοῦ, of myself. ⁸ ὅμοιος, like, similar. ⁹ ψεύστης, ου, ὁ, liar, deceiver. ¹⁰ ἀγαλλιάω, rejoice, am full of joy. ¹¹ πεντήκοντα, fifty, 50. ¹² ἔτος, ους, τό, year. ¹³ οὕτω, not yet.

Ἀβραὰμ ἐώρακας; Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, πρὶν¹ 58

Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγὼ εἰμι. Ἦραν οὖν λίθους ἵνα βάλῃσιν ἐπ' αὐτόν: 59

Ἰησοῦς δὲ ἐκρύβη,² καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, διελθὼν³ διὰ μέσου αὐτῶν:

καὶ παρήγεν⁴ οὕτως.

Καὶ παράγων⁴ εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς.⁵ Καὶ ἠρώτησαν αὐτόν 9

οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, Ῥαββί, τίς ἡμαρτεν,⁶ οὗτος ἢ οἱ γονεῖς⁷

αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Οὔτε οὗτος ἡμαρτεν⁶ 3

οὔτε οἱ γονεῖς⁷ αὐτοῦ: ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ⁸ τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῷ. 4

Ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι⁹ τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με ἕως ἡμέρας ἐστίν:

ἔρχεται νύξ, ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι.⁹ Ὅταν ἐν τῷ κόσμῳ ᾧ, φῶς 5

εἰμι τοῦ κόσμου. Ταῦτα εἰπὼν, ἔπτυσεν¹⁰ χαμαί,¹¹ καὶ ἐποίησεν πηλὸν¹² 6

ἐκ τοῦ πτύσματος,¹³ καὶ ἐπέχρισεν¹⁴ τὸν πηλὸν¹² ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς

τοῦ τυφλοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ὑπαγε νίψαι¹⁵ εἰς τὴν κολυμβήθραν¹⁶ τοῦ 7

Σιλωάμ¹⁷ – ὃ ἐρμηνεύεται,¹⁸ Ἀπεσταλμένος. Ἀπῆλθεν οὖν καὶ ἐνίψατο,¹⁵

καὶ ἦλθεν βλέπων. Οἱ οὖν γείτονες¹⁹ καὶ οἱ θεωροῦντες αὐτόν τὸ 8

πρότερον²⁰ ὅτι τυφλὸς ἦν, ἔλεγον, Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ καθήμενος καὶ

προσσιτῶν;²¹ Ἄλλοι ἔλεγον ὅτι Οὗτός ἐστιν: ἄλλοι δὲ ὅτι Ὅμοιος²² 9

αὐτῷ ἐστιν. Ἐκεῖνος ἔλεγεν ὅτι Ἐγὼ εἰμι. Ἐλεγον οὖν αὐτῷ, Πῶς 10

¹ πρὶν, before, formerly. ² κρύπτω, conceal, hide. ³ διέρχομαι, cross over, pass through. ⁴ παράγω, pass by, depart. ⁵ γενετή, ἡς, ἡ, birth. ⁶ ἁμαρτάνω, sin. ⁷ γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ⁸ φανερόω, reveal, manifest. ⁹ ἐργάζομαι, work, word. ¹⁰ πτύω, spit. ¹¹ χαμαί, on or to the ground. ¹² πηλός, οὐ, ὁ, clay, mud. ¹³ πτύσμα, τος, τό, saliva, spittle. ¹⁴ ἐπιχρίω, anoint, spread on. ¹⁵ νίπτω, wash. ¹⁶ κολυμβήθρα, ας, ἡ, pool, swimming-place. ¹⁷ Σιλωάμ, ὁ, Siloam. ¹⁸ ἐρμηνεύω, interpret, translate. ¹⁹ γείτων, ονος, ὁ, neighbor. ²⁰ πρότερον, formerly, before. ²¹ προσσιτέω, beg. ²² ὅμοιος, like, similar.

ἀνέωχθησάν σου οἱ ὀφθαλμοί; Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, Ἄνθρωπος 11
 λεγόμενος Ἰησοῦς πηλὸν¹ ἐποίησεν, καὶ ἐπέχρισέν² μου τοὺς
 ὀφθαλμούς, καὶ εἶπέν μοι, Ὑπαγε εἰς τὴν κολυμβήθραν³ τοῦ Σιλωάμ,⁴
 καὶ νίψαι.⁵ Ἀπελθὼν δὲ καὶ νιψάμενος,⁵ ἀνέβλεψα.⁶ Εἶπον οὖν αὐτῷ, 12
 Ποῦ⁷ ἐστὶν ἐκεῖνος; Λέγει, Οὐκ οἶδα.

Ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς τοὺς Φαρισαίους, τὸν ποτε⁸ τυφλόν. Ἦν δὲ 13
 σάββατον ὅτε τὸν πηλὸν¹ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀνέωξεν αὐτοῦ τοὺς
 ὀφθαλμούς. Πάλιν οὖν ἡρώτων αὐτὸν καὶ οἱ Φαρισαῖοι, πῶς 15
 ἀνέβλεψεν.⁶ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Πηλὸν¹ ἐπέθηκέν⁹ μου ἐπὶ τοὺς
 ὀφθαλμούς, καὶ ἐνιψάμην,⁵ καὶ βλέπω. Ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν Φαρισαίων 16
 τινές, Οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν παρὰ τοῦ θεοῦ, ὅτι τὸ σάββατον οὐ
 τηρεῖ. Ἄλλοι ἔλεγον, Πῶς δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς¹⁰ τοιαῦτα
 σημεῖα ποιεῖν; Καὶ σχίσμα¹¹ ἦν ἐν αὐτοῖς. Λέγουσιν τῷ τυφλῷ πάλιν, 17
 Σὺ τί λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἥνοιξέν σου τοὺς ὀφθαλμούς; Ὁ δὲ εἶπεν
 ὅτι Προφήτης ἐστίν. Οὐκ ἐπίστευσαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι 18
 τυφλὸς ἦν καὶ ἀνέβλεψεν,⁶ ἕως ὅτου¹² ἐφώνησαν¹³ τοὺς γονεῖς¹⁴ αὐτοῦ
 τοῦ ἀναβλέψαντος,⁶ καὶ ἡρώτησαν αὐτοὺς λέγοντες, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς 19
 ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη; Πῶς οὖν ἄρτι¹⁵ βλέπει; 20

¹ πηλός, οὐ, ό, clay, mud. ² ἐπιχρίω, anoint, spread on. ³ κολυμβήθρα, ας, ή, pool, swimming-place. ⁴ Σιλωάμ, ό, Siloam. ⁵ νίπτω, wash. ⁶ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ⁷ ποῦ, where?. ⁸ ποτέ, once, at some time. ⁹ ἐπιτίθημι, lay upon, put. ¹⁰ ἁμαρτωλός, ου, ό, sinner. ¹¹ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ¹² ὅτου, until. ¹³ φωνέω, call, crow. ¹⁴ γονεύς, έως, ό, parent. ¹⁵ ἄρτι, now, just now.

Ἀπεκρίθησαν δὲ αὐτοῖς οἱ γονεῖς¹ αὐτοῦ καὶ εἶπον, Οἶδαμεν ὅτι οὗτός
 ἐστὶν ὁ υἱὸς ἡμῶν, καὶ ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη: πῶς δὲ νῦν βλέπει, οὐκ 21
 οἶδαμεν: ἢ τίς ἤνοιξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς, ἡμεῖς οὐκ οἶδαμεν: αὐτὸς
 ἡλικίαν² ἔχει: αὐτὸν ἐρωτήσατε, αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ λαλήσει. Ταῦτα 22
 εἶπον οἱ γονεῖς¹ αὐτοῦ, ὅτι ἐφοβοῦντο τοὺς Ἰουδαίους: ἤδη γὰρ
 συνετέθειντο³ οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ⁴ χριστόν,
 ἀποσυνάγωγος⁵ γένηται. Διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς¹ αὐτοῦ εἶπον ὅτι Ἡλικίαν² 23
 ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε. Ἐφώνησαν⁶ οὖν ἐκ δευτέρου⁷ τὸν ἄνθρωπον ὃς 24
 ἦν τυφλός, καὶ εἶπον αὐτῷ, Δὸς δόξαν τῷ θεῷ: ἡμεῖς οἶδαμεν ὅτι ὁ
 ἄνθρωπος οὗτος ἁμαρτωλός⁸ ἐστίν. Ἀπεκρίθη οὖν ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, Εἰ 25
 ἁμαρτωλός⁸ ἐστίν, οὐκ οἶδα: ἐν οἶδα, ὅτι τυφλὸς ὦν, ἄρτι⁹ βλέπω. 26
 Εἶπον δὲ αὐτῷ πάλιν, Τί ἐποίησέν σοι; Πῶς ἤνοιξέν σου τοὺς
 ὀφθαλμούς; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς, Εἶπον ὑμῖν ἤδη, καὶ οὐκ ἤκούσατε. Τί 27
 πάλιν θέλετε ἀκοῦειν; Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε αὐτοῦ μαθηταὶ γενέσθαι; 28
 Ἐλοιδόρησαν¹⁰ αὐτόν, καὶ εἶπον, Σὺ εἰ μαθητὴς ἐκείνου: ἡμεῖς δὲ τοῦ
 Μωσέως ἐσμέν μαθηταί. Ἡμεῖς οἶδαμεν ὅτι Μωσῆ λελάληκεν ὁ θεός: 29
 τοῦτον δὲ οὐκ οἶδαμεν πόθεν¹¹ ἐστίν. Ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος καὶ εἶπεν 30
 αὐτοῖς, Ἐν γὰρ τούτῳ θαυμαστόν¹² ἐστίν, ὅτι ὑμεῖς οὐκ οἶδατε πόθεν¹¹
 ἐστίν, καὶ ἀνέωξέν μου τοὺς ὀφθαλμούς. Οἶδαμεν δὲ ὅτι ἁμαρτωλῶν⁸ ὁ 31

¹ γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ² ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ³ συντίθηναι, agree, make an agreement. ⁴ ὁμολογέω, confess, profess. ⁵ ἀποσυνάγωγος, expelled from the congregation. ⁶ φωνέω, call, crow. ⁷ δεῦτερος, second. ⁸ ἁμαρτωλός, συ, ὁ, sinner. ⁹ ἄρτι, now, just now. ¹⁰ λοιδορέω, abuse, revile. ¹¹ πόθεν, from where? whence. ¹² θαυμαστός, wonderful, marvelous.

θεὸς οὐκ ἀκούει· ἀλλ' ἐάν τις θεοσεβῆς¹ ᾦ, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ,
τούτου ἀκούει. Ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη ὅτι ἡνοιξέν τις ὀφθαλμούς 32
τυφλοῦ γεγεννημένου. Εἰ μὴ ᾦν οὗτος παρὰ θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν 33
οὐδέν. Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, Ἐν ἀμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης ὄλος, 34
καὶ σὺ διδάσκεις ἡμᾶς; Καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω.

Ἦκουσεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω· καὶ εὐρών αὐτόν, εἶπεν αὐτῷ, 35
Σὺ πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ; Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, Καὶ τίς 36
ἐστιν, κύριε, ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν; Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Καὶ 37
ἐώρακας αὐτόν, καὶ ὁ λαλῶν μετὰ σοῦ ἐκεῖνός ἐστιν. Ὁ δὲ ἔφη, 38
Πιστεύω, κύριε· καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ. Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Εἰς 39
κρίμα² ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες
βλέπωσιν, καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται. Καὶ ἤκουσαν ἐκ τῶν 40
Φαρισαίων ταῦτα οἱ ὄντες μετ' αὐτοῦ, καὶ εἶπον αὐτῷ, Μὴ καὶ ἡμεῖς
τυφλοὶ ἐσμεν; Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Εἰ τυφλοὶ ᾗτε, οὐκ ἂν εἶχετε 41
ἀμαρτίαν· νῦν δὲ λέγετε ὅτι Βλέπομεν· ἡ οὖν ἀμαρτία ὑμῶν μένει.

Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας³ εἰς τὴν αὐλήν⁴ 10
τῶν προβάτων,⁵ ἀλλὰ ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν,⁶ ἐκεῖνος κλέπτης⁷ ἐστὶν
καὶ ληστής.⁸ Ὁ δὲ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας³ ποιμὴν⁹ ἐστὶν τῶν 2

¹ θεοσεβής, god-fearing, devout. ² κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ³ θύρα, ας, ἡ, door, gate. ⁴ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁵ πρόβατον, ου, τό, sheep. ⁶ ἀλλαχόθεν, at another place, by another way. ⁷ κλέπτης, ου, ὁ, thief. ⁸ ληστής, οῦ, ὁ, robber, brigand. ⁹ ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd.

προβάτων.¹ Τούτῳ ὁ θυρωρὸς² ἀνοίγει, καὶ τὰ πρόβατα¹ τῆς φωνῆς 3
αὐτοῦ ἀκούει, καὶ τὰ ἴδια πρόβατα¹ καλεῖ κατ' ὄνομα, καὶ ἐξάγει³ αὐτά. 4
Καὶ ὅταν τὰ ἴδια πρόβατα¹ ἐκβάλῃ, ἔμπροσθεν⁴ αὐτῶν πορεύεται: καὶ
τὰ πρόβατα¹ αὐτῷ ἀκολουθεῖ, ὅτι οἶδασιν τὴν φωνὴν αὐτοῦ. Ἀλλοτρίῳ⁵ 5
δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ φεύξονται⁶ ἀπ' αὐτοῦ: ὅτι οὐκ οἶδασιν
τῶν ἀλλοτρίων⁵ τὴν φωνήν. Ταύτην τὴν παροιμίαν⁷ εἶπεν αὐτοῖς ὁ 6
Ἰησοῦς: ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἔγνωσαν τίνα ἦν ὃ ἐλάλει αὐτοῖς.

Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐγώ εἰμι ἡ 7
θύρα⁸ τῶν προβάτων.¹ Πάντες ὅσοι ἤλθον κλέπται⁹ εἰσὶν καὶ λησταί:¹⁰ 8
ἀλλ' οὐκ ἤκουσαν αὐτῶν τὰ πρόβατα.¹ Ἐγώ εἰμι ἡ θύρα:⁸ δι' ἐμοῦ ἐάν 9
τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται, καὶ εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν¹¹
εὐρήσει. Ὁ κλέπτης⁹ οὐκ ἔρχεται εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ¹² καὶ θύσῃ¹³ καὶ 10
ἀπολέσῃ: ἐγὼ ἤλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσιν, καὶ περισσὸν¹⁴ ἔχωσιν. Ἐγώ εἰμι 11
ὁ ποιμὴν¹⁵ ὁ καλός: ὁ ποιμὴν¹⁵ ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ
τῶν προβάτων.¹ Ὁ μισθωτὸς¹⁶ δέ, καὶ οὐκ ὦν ποιμὴν,¹⁵ οὗ οὐκ εἰσὶν τὰ 12
πρόβατα¹ ἴδια, θεωρεῖ τὸν λύκον¹⁷ ἐρχόμενον, καὶ ἀφήσιν τὰ πρόβατα,¹
καὶ φεύγει:⁶ καὶ ὁ λύκος¹⁷ ἀρπάζει¹⁸ αὐτά, καὶ σκορπίζει¹⁹ τὰ πρόβατα.¹ 13
Ὁ δὲ μισθωτὸς¹⁶ φεύγει,⁶ ὅτι μισθωτὸς¹⁶ ἐστίν, καὶ οὐ μέλει²⁰ αὐτῷ περὶ

¹ πρόβατον, ου, τό, sheep. ² θυρωρός, ου, ὁ, doorkeeper, gatekeeper. ³ ἐξάγω, lead out. ⁴ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ⁵ ἀλλότριος, strange, foreign. ⁶ φεύγω, flee, escape. ⁷ παροιμία, ας, ἡ, proverb, parable. ⁸ θύρα, ας, ἡ, door, gate. ⁹ κλέπτης, ου, ὁ, thief. ¹⁰ ληστής, ου, ὁ, robber, brigand. ¹¹ νομή, ἡς, ἡ, pasture, spreading. ¹² κλέπτω, steal. ¹³ θύω, sacrifice, kill. ¹⁴ περισσός, excessive, abundant. ¹⁵ ποιμὴν, ἐνος, ὁ, shepherd. ¹⁶ μισθωτός, ου, ὁ, hired servant. ¹⁷ λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ¹⁸ ἀρπάζω, seize, snatch. ¹⁹ σκορπίζω, scatter, disperse. ²⁰ μέλει, it is a care, it concerns.

τῶν προβάτων.¹ Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν² ὁ καλός, καὶ γινώσκω τὰ ἐμά, καὶ 14
 γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν. Καθὼς γινώσκει με ὁ πατήρ, καὶ γὰρ 15
 γινώσκω τὸν πατέρα: καὶ τὴν ψυχὴν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων.¹ 16
 Καὶ ἄλλα πρόβατα¹ ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς³ ταύτης: καὶ κεῖνά⁴ με
 δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσιν: καὶ γενήσεται μία ποίμνη,⁵
 εἷς ποιμήν.² Διὰ τοῦτο ὁ πατήρ με ἀγαπᾷ, ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχὴν 17
 μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν. Οὐδεὶς αἶρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ 18
 τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ.⁶ Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν
 ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν. Ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ
 πατρὸς μου.

Σχίσμα⁷ οὖν πάλιν ἐγένετο ἐν τοῖς Ἰουδαίοις διὰ τοὺς λόγους τούτους. 19
 Ἔλεγον δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, Δαιμόνιον ἔχει καὶ μαίνεται:⁸ τί αὐτοῦ
 ἀκούετε; Ἄλλοι ἔλεγον, Ταῦτα τὰ ῥήματα οὐκ ἔστιν δαιμονιζομένου:⁹ 21
 μὴ δαιμόνιον δύναται τυφλῶν ὀφθαλμοὺς ἀνοίγειν;

Ἐγένετο δὲ τὰ Ἐγκαίνια¹⁰ ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ χειμῶν¹¹ ἦν: καὶ 22
 περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ στοᾷ¹² Σολομώνος.¹³ Ἐκύκλωσαν 24
 οὖν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἔλεγον αὐτῷ, Ἔως πότε¹⁵ τὴν ψυχὴν ἡμῶν

¹ πρόβατον, ου, τό, sheep. ² ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ³ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁴ κακεῖνος, and he, and she. ⁵ ποίμνη, ἡς, ἡ, flock.
⁶ ἐμαυτοῦ, of myself. ⁷ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ⁸ μαίνομαι, rage, be furious. ⁹ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁰ ἐγκαίνια, ων, τό, festival of rededication, renewal. ¹¹ χειμῶν, ὦνος, ὁ, winter, storm. ¹² στοά, ἄς, ἡ, portico, colonnade. ¹³ Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ¹⁴ κυκλώ, encircle, surround. ¹⁵ πότε, when? at what time?

αἴρεις; Εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, εἰπὲ ἡμῖν παρρησίᾳ.¹ Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ 25
 Ἰησοῦς, Εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε: τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ
 ὀνόματι τοῦ πατρός μου, ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ: ἀλλ' ὑμεῖς οὐ 26
 πιστεύετε: οὐ γὰρ ἐστε ἐκ τῶν προβάτων² τῶν ἐμῶν, καθὼς εἶπον ὑμῖν. 27
 Τὰ πρόβατα² τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει, καὶ γὰρ γινώσκω αὐτά, καὶ
 ἀκολουθοῦσίν μοι: καὶ ἐγὼ ζωὴν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς: καὶ οὐ μὴ 28
 ἀπόλωνται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ οὐχ ἄρπάσει³ τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρός μου. 29
 Ὁ πατήρ μου ὃς δέδωκέν μοι, μείζων πάντων ἐστίν: καὶ οὐδεὶς δύναται
 ἄρπάξειν³ ἐκ τῆς χειρός τοῦ πατρός μου. Ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ ἓν ἐσμεν. 30
 Ἐβάστασαν⁴ οὖν πάλιν λίθους οἱ Ἰουδαῖοι ἵνα λιθάσωσιν⁵ αὐτόν. 32
 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πολλὰ καλὰ ἔργα ἔδειξα⁶ ὑμῖν ἐκ τοῦ
 πατρός μου: διὰ ποῖον⁷ αὐτῶν ἔργον λιθάζετέ⁵ με; Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ 33
 οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες, Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν⁵ σε, ἀλλὰ περὶ
 βλασφημίας,⁸ καὶ ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαυτὸν⁹ θεόν. Ἀπεκρίθη 34
 αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Οὐκ ἔστιν γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν, Ἐγὼ εἶπα,
 Θεοὶ ἐστε; Εἰ ἐκείνους εἶπεν θεούς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐγένετο – 35
 καὶ οὐ δύναται λυθῆναι¹⁰ ἡ γραφή – ὃν ὁ πατήρ ἡγίασεν¹¹ καὶ 36
 ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε ὅτι Βλασφημεῖς,¹² ὅτι εἶπον,
 Υἱὸς τοῦ θεοῦ εἰμι; Εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ πατρός μου, μὴ πιστεύετε 37

¹ παρρησία, ας, ἡ, boldness, confidence. ² πρόβατον, ου, τό, sheep. ³ ἄρπάζω, seize, snatch. ⁴ βαστάζω, bear, carry. ⁵ λιθάζω, throw stones, stone. ⁶ δείκνυμι, show, point out. ⁷ ποῖος, what sort of? what? of what sort. ⁸ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁹ σεαυτοῦ, yourself, of you. ¹⁰ λύω, untie, loose. ¹¹ ἁγιάζω, make holy, consecrate. ¹² βλασφημέω, revile, blaspheme.

μοι: εἰ δὲ ποιῶ, κἂν¹ ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύσατε: ἵνα 38
 γνῶτε καὶ πιστεύσητε ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ πατήρ, καγὼ ἐν αὐτῷ. Ἐζήτουν οὖν 39
 πάλιν αὐτὸν πιάσαι:² καὶ ἐξήλθεν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν.

Καὶ ἀπῆλθεν πάλιν πέραν³ τοῦ Ἰορδάνου⁴ εἰς τὸν τόπον ὅπου ἦν Ἰωάννης 40
 τὸ πρῶτον βαπτίζων: καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ. Καὶ πολλοὶ ἦλθον πρὸς αὐτόν, 41
 καὶ ἔλεγον ὅτι Ἰωάννης μὲν σημεῖον ἐποίησεν οὐδέν: πάντα δὲ ὅσα
 εἶπεν Ἰωάννης περὶ τούτου, ἀληθῆ⁵ ἦν. Καὶ ἐπίστευσαν πολλοὶ ἐκεῖ εἰς 42
 αὐτόν.

Ἦν δέ τις ἀσθενῶν⁶ Λάζαρος⁷ ἀπὸ Βηθανίας,⁸ ἐκ τῆς κώμης⁹ Μαρίας καὶ 11
 Μάρθας¹⁰ τῆς ἀδελφῆς¹¹ αὐτῆς. Ἦν δὲ Μαρία ἡ ἀλείψασα¹² τὸν κύριον 2
 μύρῳ,¹³ καὶ ἐκμάσασα¹⁴ τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξίν¹⁵ αὐτῆς, ἥς ὁ
 ἀδελφὸς Λάζαρος⁷ ἠσθένει.⁶ Ἀπέστειλαν οὖν αἱ ἀδελφαὶ¹¹ πρὸς αὐτόν 3
 λέγουσαι, Κύριε, ἴδε ὃν φιλεῖς¹⁶ ἀσθενεῖ.⁶ Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, 4
 Αὕτη ἡ ἀσθένεια¹⁷ οὐκ ἔστιν πρὸς θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ
 θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ δι' αὐτῆς. Ἠγάπα δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν 5
 Μάρθαν¹⁰ καὶ τὴν ἀδελφὴν¹¹ αὐτῆς καὶ τὸν Λάζαρον.⁷ Ὡς οὖν ἤκουσεν 6
 ὅτι ἀσθενεῖ,⁶ τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν τόπῳ δύο ἡμέρας. Ἐπειτα¹⁸ μετὰ 7

¹ κἂν, and if, even if. ² πιάζω, take, lay hold of. ³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁴ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁵ ἀληθής, true, unconcealed. ⁶ ἀσθενέω, be weak, sick. ⁷ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ⁸ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁹ κώμη, ης, ἡ, village. ¹⁰ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ¹¹ ἀδελφή, ἥς, ἡ, sister. ¹² ἀλείφω, anoint. ¹³ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ¹⁴ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ¹⁵ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁶ φιλέω, love, kiss. ¹⁷ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ¹⁸ ἔπειτα, then, after this.

τοῦτο λέγει τοῖς μαθηταῖς, Ἄγωμεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν¹ πάλιν. Λέγουσιν 8
 αὐτῷ οἱ μαθηταί, Ῥαββί, νῦν ἐξήτουν σε λιθάσαι² οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ
 πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Οὐχὶ δώδεκά εἰσιν ὥραι τῆς 9
 ἡμέρας; Ἐάν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ προσκόπτει,³ ὅτι τὸ φῶς τοῦ
 κόσμου τούτου βλέπει. Ἐὰν δέ τις περιπατῇ ἐν τῇ νυκτί, προσκόπτει,³ 10
 ὅτι τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ. Ταῦτα εἶπεν, καὶ μετὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς, 11
 Λάζαρος⁴ ὁ φίλος⁵ ἡμῶν κεκοίμηται:⁶ ἀλλὰ πορεύομαι ἵνα ἐξυπνίσω⁷
 αὐτόν. Εἶπον οὖν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Κύριε, εἰ κεκοίμηται,⁶ σωθήσεται. 12
 Εἰρήκει δὲ ὁ Ἰησοῦς περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ: ἐκεῖνοι δὲ ἔδοξαν ὅτι περὶ
 τῆς κοιμήσεως⁸ τοῦ ὕπνου⁹ λέγει. Τότε οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς 14
 παρρησία,¹⁰ Λάζαρος⁴ ἀπέθανεν. Καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς, ἵνα πιστεύσητε, 15
 ὅτι οὐκ ἤμην ἐκεῖ: ἀλλὰ ἄγωμεν πρὸς αὐτόν. Εἶπεν οὖν Θωμᾶς,¹¹ ὁ 16
 λεγόμενος Δίδυμος,¹² τοῖς συμμαθηταῖς,¹³ Ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα
 ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ.

Ἐλθὼν οὖν ὁ Ἰησοῦς εὑρεν αὐτὸν τέσσαρας¹⁴ ἡμέρας ἤδη ἔχοντα ἐν τῷ 17
 μνημείῳ.¹⁵ Ἦν δὲ ἡ Βηθανία¹⁶ ἐγγὺς¹⁷ τῶν Ἱεροσολύμων, ὡς ἀπὸ 18
 σταδίων¹⁸ δεκαπέντε:¹⁹ καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐληλύθεισαν πρὸς 19
 τὰς περὶ Μάρθαν²⁰ καὶ Μαρίαν, ἵνα παραμυθῇσονται²¹ αὐτὰς περὶ τοῦ

¹ Ἰουδαία, ας, ἡ, Judea. ² λιθάζω, throw stones, stone. ³ προσκόπτω, strike against, stumble. ⁴ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ⁵ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁶ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ⁷ ἐξυπνίζω, wake up, arouse. ⁸ κοιμήσις, εως, ἡ, sleep, resting. ⁹ ὕπνος, ου, ὁ, sleep. ¹⁰ παρρησία, ας, ἡ, boldness, confidence. ¹¹ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ¹² Δίδυμος, ου, ὁ, Didymus, Twin. ¹³ συμμαθητής, ου, ὁ, fellow disciple. ¹⁴ τέσσαρες, four, 4. ¹⁵ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ¹⁶ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹⁷ ἐγγύς, near. ¹⁸ στάδιον, ου, τό, stadia, length of a stadium. ¹⁹ δεκαπέντε, fifteen, 15. ²⁰ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ²¹ παραμυθέομαι, encourage, comfort.

ἀδελφοῦ αὐτῶν. Ἡ οὖν Μάρθα,¹ ὡς ἤκουσεν ὅτι Ἰησοῦς ἔρχεται, 20
 ὑπήντησεν² αὐτῷ: Μαρία δὲ ἐν τῷ οἴκῳ ἐκαθέζετο.³ Εἶπεν οὖν Μάρθα¹ 21
 πρὸς τὸν Ἰησοῦν, Κύριε, εἰ ἦς ὧδε, ὁ ἀδελφός μου οὐκ ἂν ἐτεθνήκει.⁴ 22
 Ἀλλὰ καὶ νῦν οἶδα ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν θεόν, δώσει σοι ὁ θεός. Λέγει 23
 αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου. Λέγει αὐτῷ Μάρθα,¹ 24
 Οἶδα ὅτι ἀναστήσεται ἐν τῇ ἀναστάσει⁵ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Εἶπεν 25
 αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις⁵ καὶ ἡ ζωή: ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ,
 καὶ⁶ ἀποθάνῃ, ζήσεται: καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ μὴ 26
 ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα. Πιστεύεις τοῦτο; Λέγει αὐτῷ, Ναί,⁷ κύριε: ἐγὼ 27
 πεπίστευκα, ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ εἰς τὸν κόσμον
 ἐρχόμενος. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἀπῆλθεν, καὶ ἐφώνησεν⁸ Μαρίαν τὴν 28
 ἀδελφὴν⁹ αὐτῆς λάθρα,¹⁰ εἰποῦσα, Ὁ διδάσκαλος πάρεστιν¹¹ καὶ φωνεῖ⁸
 σε. Ἐκείνη ὡς ἤκουσεν, ἐγείρεται ταχὺ¹² καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτόν. Οὐπω 29
 δὲ ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην,¹⁴ ἀλλ' ἦν ἐν τῷ τόπῳ ὅπου
 ὑπήντησεν² αὐτῷ ἡ Μάρθα.¹ Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς ἐν τῇ 31
 οἰκίᾳ καὶ παραμυθούμενοι¹⁵ αὐτήν, ἰδόντες τὴν Μαρίαν ὅτι ταχέως¹⁶
 ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν, ἠκολούθησαν αὐτῇ, λέγοντες ὅτι Ὑπάγει εἰς τὸ
 μνημεῖον,¹⁷ ἵνα κλαύσῃ¹⁸ ἐκεῖ. Ἡ οὖν Μαρία, ὡς ἦλθεν ὅπου ἦν ὁ 32
 Ἰησοῦς, ἰδοῦσα αὐτόν, ἔπεσεν αὐτοῦ¹⁹ εἰς τοὺς πόδας λέγουσα αὐτῷ,

¹ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ² ὑπαντάω, meet, go to meet. ³ καθεζομαι, sit down, am sitting. ⁴ θνήσκω, die, am dying. ⁵ ἀνάστασις, εως, ἡ, resurrection, rising again. ⁶ καὶ, and if, even if. ⁷ ναί, yes, truly. ⁸ φωνέω, call, crow. ⁹ ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister. ¹⁰ λάθρα, secretly. ¹¹ πάρεμι, be present, have arrived. ¹² ταχύ, quickly, speedily. ¹³ οὐπω, not yet. ¹⁴ κώμη, ης, ἡ, village. ¹⁵ παραμυθέομαι, encourage, comfort. ¹⁶ ταχέως, quickly, soon. ¹⁷ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ¹⁸ κλαίω, weep, weep for. ¹⁹ αὐτοῦ, there, here.

Κύριε, εἰ ἦς ὧδε, οὐκ ἂν ἀπέθανέν μου ὁ ἀδελφός. Ἰησοῦς οὖν ὡς εἶδεν 33
αὐτὴν κλαίουσαν,¹ καὶ τοὺς συνελθόντας² αὐτῇ Ἰουδαίους κλαίοντας,¹
ἐνεβριμήσατο³ τῷ πνεύματι, καὶ ἐτάραξεν⁴ ἑαυτόν, καὶ εἶπεν, Ποῦ⁵ 34
τεθείκατε αὐτόν; Λέγουσιν αὐτῷ, Κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε. Ἐδάκρυσεν⁶ ὁ 35
Ἰησοῦς. Ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, Ἴδε πῶς ἐφίλει⁷ αὐτόν. Τινὲς δὲ ἐξ 36
αὐτῶν εἶπον, Οὐκ ἡδύνατο οὗτος, ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ
τυφλοῦ, ποιῆσαι ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ; Ἰησοῦς οὖν πάλιν 38
ἐμβριμώμενος³ ἐν ἑαυτῷ ἔρχεται εἰς τὸ μνημεῖον.⁸ Ἦν δὲ σπήλαιον,⁹
καὶ λίθος ἐπέκειτο¹⁰ ἐπ' αὐτῷ. Λέγει ὁ Ἰησοῦς, Ἄρατε τὸν λίθον. Λέγει 39
αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ¹¹ τοῦ τεθνηκότος¹² Μάρθα,¹³ Κύριε, ἤδη ὄζει:¹⁴
τεταρταῖος¹⁵ γὰρ ἐστίν. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Οὐκ εἶπόν σοι ὅτι ἐὰν 40
πιστεύσῃς, ὅψῃ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ; Ἦραν οὖν τὸν λίθον, οὗ¹⁶ ἦν ὁ 41
τεθνηκώς¹² κείμενος.¹⁷ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἤρεν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω,¹⁸ καὶ
εἶπεν, Πάτερ, εὐχαριστῶ¹⁹ σοι ὅτι ἤκουσάς μου. Ἐγὼ δὲ ᾔδειν ὅτι 42
πάντοτε²⁰ μου ἀκούεις: ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιεστῶτα²¹ εἶπον, ἵνα
πιστεύσωσιν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, φωνὴ μεγάλη 43
ἐκραύγασεν,²² Λάζαρε,²³ δεῦρο²⁴ ἔξω. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκώς,¹² 44
δεδεμένος²⁵ τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις,²⁶ καὶ ἡ ὄψις²⁷ αὐτοῦ

¹ κλαίω, weep, weep for. ² συνέρχομαι, come together, come or go with. ³ ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ⁴ ταρασσώ, trouble, agitate. ⁵ ποῦ, where?. ⁶ δακρύω, weep, shed tears. ⁷ φιλέω, love, kiss. ⁸ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ⁹ σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ¹⁰ ἐπίκειμαι, lie on, lie upon. ¹¹ ἀδελφὴ, ἡς, ἡ, sister. ¹² θνήσκω, die, am dying. ¹³ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ¹⁴ ὀζω, (emit a) smell, give off an odor. ¹⁵ τεταρταῖος, happening on the fourth day. ¹⁶ οὔ, where, when. ¹⁷ κείμαι, lie, be laid. ¹⁸ ἄνω, up, above. ¹⁹ εὐχαριστέω, give thanks, thank. ²⁰ πάντοτε, always, at all times. ²¹ περιῆσθην, stand around, avoid. ²² κραυγάζω, cry out, cry aloud. ²³ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ²⁴ δεῦρο, until now, come here! ²⁵ δέω, bind, tie. ²⁶ κειρία, ας, ἡ, binding material, wrappings. ²⁷ ὄψις, εως, ἡ, outward appearance, face.

σουδαρίῳ¹ περιεδέδετο.² Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Λύσατε³ αὐτόν, καὶ ἄφετε ὑπάγειν.

Πολλοὶ οὖν ἐκ τῶν Ἰουδαίων, οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν Μαρίαν καὶ 45
 θεασάμενοι⁴ ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. Τινὲς δὲ ἐξ 46
 αὐτῶν ἀπήλθον πρὸς τοὺς Φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς ἃ ἐποίησεν ὁ
 Ἰησοῦς.

Συνήγαγον οὖν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι συνέδριον,⁵ καὶ ἔλεγον, Τί 47
 ποιούμεν; Ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ σημεῖα ποιεῖ. Ἐὰν ἀφώμεν 48
 αὐτόν οὕτως, πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν: καὶ ἐλεύσονται οἱ
 Ῥωμαῖοι⁶ καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος. Εἷς δὲ τις ἐξ 49
 αὐτῶν Καϊάφας,⁷ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ⁸ ἐκείνου, εἶπεν αὐτοῖς,
 Ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδέν, οὐδὲ διαλογίζεσθε⁹ ὅτι συμφέρει¹⁰ ἡμῖν ἵνα εἷς 50
 ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται. 51
 Τοῦτο δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ⁸
 ἐκείνου, προεφήτευσεν¹¹ ὅτι ἔμελλεν Ἰησοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ
 ἔθνους, καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ 52
 τὰ διεσκορπισμένα¹² συναγάγῃ εἰς ἓν. Ἀπ' ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας 53
 συνεβουλεύσαντο¹³ ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν.

¹ σουδάριον, ου, τό, face cloth, handkerchief. ² περιδέω, bind, wrap around. ³ λύω, untie, loose. ⁴ θεάομαι, look at, behold. ⁵ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ⁶ Ῥωμαῖος, ου, ὁ, Roman, Roman citizen. ⁷ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ⁸ ἐνιαυτός, οὔ, ὁ, year. ⁹ διαλογίζομαι, debate, reason. ¹⁰ συμφέρω, bring together, it is profitable. ¹¹ προφητεύω, prophesy, foretell. ¹² διασκορπίζω, scatter, separate. ¹³ συμβουλεύω, plot, advise.

Ἰησοῦς οὖν οὐκέτι¹ παρρησίᾳ² περιεπάτει ἐν τοῖς Ἰουδαίοις, ἀλλὰ ἀπῆλθεν 54
 ἐκεῖθεν³ εἰς τὴν χώραν⁴ ἐγγὺς⁵ τῆς ἐρήμου,⁶ εἰς Ἐφραῖμ⁷ λεγομένην
 πόλιν, κακεῖ⁸ διέτριβεν⁹ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἐγγὺς⁵ τὸ 55
 Πάσχα¹⁰ τῶν Ἰουδαίων· καὶ ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς
 χώρας⁴ πρὸ¹¹ τοῦ Πάσχα,¹⁰ ἵνα ἀγνίσωσιν¹² αὐτούς. Ἐζήτουν οὖν τὸν 56
 Ἰησοῦν, καὶ ἔλεγον μετ' ἀλλήλων ἐν τῷ ἱερῷ ἐστηκότες, Τί δοκεῖ ὑμῖν;
 Ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν ἑορτήν;¹³ Δεδώκεισαν δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ 57
 Φαρισαῖοι ἐντολήν, ἵνα ἐάν τις γνῶ ποῦ¹⁴ ἐστίν, μηνύσῃ,¹⁵ ὅπως
 πιάσωσιν¹⁶ αὐτόν.

Ὁ οὖν Ἰησοῦς πρὸ¹¹ ἑξ¹⁷ ἡμερῶν τοῦ Πάσχα¹⁰ ἦλθεν εἰς Βηθανίαν,¹⁸ ὅπου 12
 ἦν Λάζαρος¹⁹ ὁ τεθνηκώς,²⁰ ὃν ἡγειρεν ἐκ νεκρῶν. Ἐποίησαν οὖν αὐτῷ 2
 δεῖπνον²¹ ἐκεῖ, καὶ ἡ Μάρθα²² διηκόνει·²³ ὁ δὲ Λάζαρος¹⁹ εἷς ἦν τῶν
 ἀνακειμένων²⁴ σὺν αὐτῷ. Ἡ οὖν Μαρία λαβοῦσα λίτραν²⁵ μύρου²⁶ 3
 νάρδου²⁷ πιστικῆς²⁸ πολυτίμου,²⁹ ἥλειψεν³⁰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ
 ἐξέμαξεν³¹ ταῖς θριξίν³² αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ· ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη
 ἐκ τῆς ὁσμῆς³³ τοῦ μύρου.²⁶ Λέγει οὖν εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, 4
 Ἰούδας³⁴ Σίμωνος Ἰσκαριώτης,³⁵ ὁ μέλλων αὐτὸν παραδιδόναι, Διὰ τί 5

¹ οὐκέτι, no longer, no more. ² παρρησία, ας, ἡ, boldness, confidence. ³ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁴ χώρα, ας, ἡ, land, region. ⁵ ἐγγὺς, near. ⁶ ἐρημος, ου, ἡ, wilderness, desert. ⁷ Ἐφραῖμ, ὁ, Ephraim. ⁸ κακεῖ, and there. ⁹ διατρίβω, continue, tarry. ¹⁰ πάσχα, τό, passover, passover feast. ¹¹ πρό, before (gen), before. ¹² ἀγνίζω, purify, cleanse. ¹³ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ¹⁴ ποῦ, where?. ¹⁵ μηνύω, make known, report. ¹⁶ πιάζω, take, lay hold of. ¹⁷ ἑξ, six, 6. ¹⁸ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹⁹ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ²⁰ θνήσκω, die, am dying. ²¹ δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner. ²² Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ²³ διακονέω, serve, minister. ²⁴ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ²⁵ λίτρα, ας, ἡ, Roman pound. ²⁶ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ²⁷ νάρδος, ου, ἡ, spikenard, oil of nard. ²⁸ πιστικός, genuine, pure. ²⁹ πολύτιμος, very precious, costly. ³⁰ ἀλείφω, anoint. ³¹ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ³² θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ³³ ὁσμή, ἡς, ἡ, smell, aroma. ³⁴ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ³⁵ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth.

τοῦτο τὸ μύρον¹ οὐκ ἐπράθη² τριακοσίων³ δηναρίων,⁴ καὶ ἐδόθη
 πτωχοῖς·⁵ Εἶπεν δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν⁵ ἔμελεν⁶ αὐτῷ, ἀλλ'⁶
 ὅτι κλέπτῃς⁷ ἦν, καὶ τὸ γλωσσόκομον⁸ εἶχεν, καὶ τὰ βαλλόμενα
 ἐβάσταζεν.⁹ Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς, Ἄφες αὐτήν· εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ⁷
 ἐνταφιασμοῦ¹⁰ μου τετήρηκεν αὐτό. Τοὺς πτωχοὺς⁵ γὰρ πάντοτε¹¹ ἔχετε⁸
 μεθ' ἐαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε¹¹ ἔχετε.

Ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων ὅτι ἐκεῖ ἐστίν· καὶ ἦλθον οὐ διὰ⁹
 τὸν Ἰησοῦν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον¹² ἴδωσιν, ὃν ἤγειρεν ἐκ
 νεκρῶν. Ἐβουλεύσαντο¹³ δὲ οἱ ἀρχιερεῖς ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον¹²¹⁰
 ἀποκτείνωσιν· ὅτι πολλοὶ δι' αὐτὸν ὑπῆγον τῶν Ἰουδαίων, καὶ¹¹
 ἐπίστευον εἰς τὸν Ἰησοῦν.

Τῇ ἐπαύριον¹⁴ ὄχλος πολὺς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτήν,¹⁵ ἀκούσαντες ὅτι¹²
 ἔρχεται Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, ἔλαβον τὰ βαῖα¹⁶ τῶν φοινίκων,¹⁷ καὶ¹³
 ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν¹⁸ αὐτῷ, καὶ ἔκραζον, Ὡσαννά·¹⁹ εὐλογημένος²⁰ ὁ
 ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ. Εὐρὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς¹⁴
 ὄναριον,²¹ ἐκάθισεν²² ἐπ' αὐτό, καθὼς ἐστίν γεγραμμένον, Μὴ φοβοῦ,¹⁵
 θύγατερ²³ Σιών· ἰδοὺ, ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται, καθήμενος ἐπὶ πῶλον²⁴

¹ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ² πιπράσκω, sell. ³ τριακόσιοι, three hundred, 300. ⁴ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ⁵ πτωχός, poor, poor man (as a noun). ⁶ μέλει, it is a care, it concerns. ⁷ κλέπτῃς, ου, ὁ, thief. ⁸ γλωσσόκομον, ου, τό, money box, bag. ⁹ βαστάζω, bear, carry. ¹⁰ ἐνταφιασμός, οὔ, ὁ, preparation for burial, burial. ¹¹ πάντοτε, always, at all times. ¹² Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ¹³ βουλεύω, deliberate, take counsel. ¹⁴ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ¹⁵ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ¹⁶ βαῖον, ου, τό, palm branch. ¹⁷ φοῖνιξ, ὁ, palm tree, palm branch. ¹⁸ ὑπάντησις, εως, ἡ, going to meet, meeting. ¹⁹ ὡσαννά, hosanna. ²⁰ εὐλογέω, bless. ²¹ ὄναριον, ου, τό, young donkey, young ass. ²² καθίζω, seat, sit. ²³ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ²⁴ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass.

ὄνου.¹ Ταῦτα δὲ οὐκ ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὸ πρῶτον· ἀλλ' ὅτε 16
 ἐδοξάσθη Ἰησοῦς, τότε ἐμνήσθησαν² ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ' αὐτῷ
 γεγραμμένα, καὶ ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ. Ἐμαρτύρει οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὢν 17
 μετ' αὐτοῦ ὅτε τὸν Λάζαρον³ ἐφώνησεν⁴ ἐκ τοῦ μνημείου,⁵ καὶ ἤγειρεν
 αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ὑπήντησεν⁶ αὐτῷ ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσεν 18
 τοῦτο αὐτὸν πεποικηκέναι τὸ σημεῖον. Οἱ οὖν Φαρισαῖοι εἶπον πρὸς 19
 ἑαυτούς, Θεωρεῖτε ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε⁷ οὐδέν· ἴδε ὁ κόσμος ὀπίσω⁸ αὐτοῦ
 ἀπῆλθεν.

Ἦσαν δέ τινες Ἑλλήνες⁹ ἐκ τῶν ἀναβαινόντων ἵνα προσκυνήσωσιν ἐν τῇ 20
 ἑορτῇ·¹⁰ οὗτοι οὖν προσῆλθον Φιλίππῳ¹¹ τῷ ἀπὸ Βηθσαιᾶ¹² τῆς 21
 Γαλιλαίας, καὶ ἡρώτων αὐτὸν λέγοντες, Κύριε, θέλομεν τὸν Ἰησοῦν
 ἰδεῖν. Ἔρχεται Φίλιππος¹¹ καὶ λέγει τῷ Ἀνδρέᾳ·¹³ καὶ πάλιν Ἀνδρέας¹³ 22
 καὶ Φίλιππος¹¹ λέγουσιν τῷ Ἰησοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς 23
 λέγων, Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. Ἀμὴν ἀμὴν 24
 λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ ὁ κόκκος¹⁴ τοῦ σίτου¹⁵ πεσῶν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ,
 αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει. Ὁ φιλῶν¹⁶ 25
 τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ μισῶν¹⁷ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ
 κόσμῳ τούτῳ εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει¹⁸ αὐτήν. Ἐὰν ἐμοὶ διακονῇ¹⁹ τις, 26

¹ ὄνος, ου, ὁ, ass, donkey. ² μιμνήσκομαι, remember, recall. ³ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ⁴ φωνέω, call, crow. ⁵ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument.
⁶ ὑπαντάω, meet, go to meet. ⁷ ὠφελέω, profit, help. ⁸ ὀπίσω, behind, after (gen). ⁹ Ἑλλήν, ηνος, ὁ, Greek, Hellene. ¹⁰ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ¹¹
 Φίλιππος, ου, ὁ, Philip. ¹² Βηθσαιᾶ, ἡ, Bethsaida. ¹³ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ¹⁴ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ¹⁵ σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ¹⁶ φιλέω, love,
 kiss. ¹⁷ μισέω, hate, detest. ¹⁸ φυλάσσω, guard, keep. ¹⁹ διακονέω, serve, minister.

ἐμοὶ ἀκολουθείτω· καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγώ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος¹ ὁ ἐμὸς ἔσται·
καὶ ἐάν τις ἐμοὶ διακονῇ,² τιμήσει³ αὐτὸν ὁ πατήρ. Νῦν ἡ ψυχὴ μου 27
τετάρακται·⁴ καὶ τί εἶπω; Πάτερ, σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης. Ἀλλὰ
διὰ τοῦτο ἤλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην. Πάτερ, δόξασόν σου τὸ ὄνομα. 28
Ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, Καὶ ἐδόξασα, καὶ πάλιν δοξάσω. Ὁ 29
οὖν ὄχλος ὁ ἐστὼς καὶ ἀκούσας ἔλεγεν βροντὴν⁵ γεγονέναι· ἄλλοι
ἔλεγον, Ἄγγελος αὐτῷ λελάληκεν. Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν, Οὐ δι' 30
ἐμὲ αὕτη ἡ φωνὴ γέγονεν, ἀλλὰ δι' ὑμᾶς. Νῦν κρίσις⁶ ἐστὶν τοῦ κόσμου 31
τούτου· νῦν ὁ ἄρχων⁷ τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω. Καγὼ ἐὰν 32
ὑψωθῶ⁸ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἐλκύσω⁹ πρὸς ἐμαυτόν.¹⁰ Τοῦτο δὲ ἔλεγεν, 33
σημαίνων¹¹ ποίῳ¹² θανάτῳ ἔμελλεν ἀποθνήσκειν. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ 34
ὄχλος, Ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου ὅτι ὁ χριστὸς μένει εἰς τὸν
αἰῶνα· καὶ πῶς σὺ λέγεις, Δεῖ ὑψωθῆναι⁸ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; Τίς
ἐστὶν οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου; Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ὅτι 35
μικρὸν¹³ χρόνον τὸ φῶς μεθ' ὑμῶν ἐστίν. Περιπατεῖτε ἕως τὸ φῶς ἔχετε,
ἵνα μὴ σκοτία¹⁴ ὑμᾶς καταλάβῃ·¹⁵ καὶ ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ¹⁴ οὐκ
οἶδεν ποῦ¹⁶ ὑπάγει. Ὅτι ἕως τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ 36
φωτὸς γένησθε.

¹ διάκονος, ου, ὁ, minister, deacon. ² διακονέω, serve, minister. ³ τιμάω, honor, value at a price. ⁴ ταράσσω, trouble, agitate. ⁵ βροντή, ους, ἡ, thunder. ⁶ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ⁷ ἄρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ⁸ ὑψόω, lift up, exalt. ⁹ ἐλκύω, drag, draw. ¹⁰ ἐμαυτοῦ, of myself. ¹¹ σημαίνω, indicate, signify. ¹² ποῖος, what sort of? what? of what sort. ¹³ μικρός, small, little. ¹⁴ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ¹⁵ καταλαμβάνω, overtake, apprehend. ¹⁶ ποῦ, where?.

Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν ἐκρύβη¹ ἀπ' αὐτῶν. Τοσαῦτα² δὲ 37
αὐτοῦ σημεῖα πεποιηκότος ἔμπροσθεν³ αὐτῶν, οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτόν:
ἵνα ὁ λόγος Ἡσαΐου⁴ τοῦ προφήτου πληρωθῇ, ὃν εἶπεν, Κύριε, τίς 38
ἐπίστευσεν τῇ ἀκοῇ⁵ ἡμῶν; Καὶ ὁ βραχίων⁶ κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη;⁷ 39
Διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο πιστεύειν, ὅτι πάλιν εἶπεν Ἡσαΐας,⁴ 40
Τετύφλωκεν⁸ αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ πεπώρωκεν⁹ αὐτῶν τὴν
καρδίαν: ἵνα μὴ ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ νοήσωσιν¹⁰ τῇ καρδίᾳ, καὶ
ἐπιστραφῶσιν,¹¹ καὶ ἰάσωμαι¹² αὐτούς. Ταῦτα εἶπεν Ἡσαΐας,⁴ ὅτε εἶδεν 41
τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησεν περὶ αὐτοῦ. Ὅμως¹³ μέντοι¹⁴ καὶ ἐκ τῶν 42
ἀρχόντων¹⁵ πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν: ἀλλὰ διὰ τοὺς Φαρισαίους
οὐχ ὡμολόγουν,¹⁶ ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι¹⁷ γένωνται. Ἠγάπησαν γὰρ 43
τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἢπερ¹⁸ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ.

Ἰησοῦς δὲ ἔκραξεν καὶ εἶπεν, Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ πιστεύει εἰς ἐμέ, ἀλλ' 44
εἰς τὸν πέμψαντά με: καὶ ὁ θεωρῶν ἐμέ, θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με. Ἐγὼ 45
φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, ἐν τῇ σκοτίᾳ¹⁹
μὴ μείνη. Καὶ ἐάν τις μου ἀκούσῃ τῶν ῥημάτων καὶ μὴ πιστεύσῃ, ἐγὼ 47
οὐ κρίνω αὐτόν: οὐ γὰρ ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω
τὸν κόσμον. Ὁ ἀθετῶν²⁰ ἐμέ καὶ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήματά μου, ἔχει τὸν 48

¹ κρύπτω, conceal, hide. ² τοσοῦτος, so great, so much. ³ ἔμπροσθεν, in front of, before (gen). ⁴ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ⁵ ἀκοή, ἤς, ἡ, hearing, report. ⁶ βραχίων, ονος, ὁ, arm, strength. ⁷ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ⁸ τυφλώω, blind, make blind. ⁹ παρώω, harden, render callous. ¹⁰ νοέω, understand, consider. ¹¹ ἐπιστρέφω, turn to, return. ¹² ἰάομαι, heal. ¹³ ὅμως, yet, nevertheless. ¹⁴ μέντοι, yet, however. ¹⁵ ἀρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ¹⁶ ὁμολογέω, confess, profess. ¹⁷ ἀποσυνάγωγος, expelled from the congregation. ¹⁸ ἢπερ, than. ¹⁹ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ²⁰ ἀθετέω, reject, annul.

κρίνοντα αὐτόν: ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτὸν ἐν τῇ
 ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ὅτι ἐγὼ ἐξ ἑμαυτοῦ¹ οὐκ ἐλάλησα: ἀλλ' ὁ πέμψας με 49
 πατήρ, αὐτός μοι ἐντολὴν ἔδωκεν, τί εἴπω καὶ τί λαλήσω. Καὶ οἶδα ὅτι 50
 ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιος ἐστίν: ἃ οὖν λαλῶ ἐγώ, καθὼς εἴρηκέν μοι
 ὁ πατήρ, οὕτως λαλῶ.

Πρὸ² δὲ τῆς ἑορτῆς³ τοῦ Πάσχα,⁴ εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐλήλυθεν αὐτοῦ ἡ 13
 ὥρα ἵνα μεταβῇ⁵ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν πατέρα, ἀγαπήσας
 τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος⁶ ἠγάπησεν αὐτούς. Καὶ δείπνου 2
 γενομένου, τοῦ διαβόλου⁸ ἤδη βεβληκότος εἰς τὴν καρδίαν Ἰούδα⁹
 Σίμωνος Ἰσκαριώτου¹⁰ ἵνα αὐτὸν παραδῷ, εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα 3
 δέδωκεν αὐτῷ ὁ πατήρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθεν καὶ
 πρὸς τὸν θεὸν ὑπάγει, ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου,⁷ καὶ τίθησιν τὰ ἱμάτια, 4
 καὶ λαβὼν λέντιον¹¹ διέζωσεν¹² ἑαυτόν. Εἶτα¹³ βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν 5
 νιπτῆρα,¹⁴ καὶ ἤρξατο νίπτειν¹⁵ τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, καὶ
 ἐκμάσσειν¹⁶ τῷ λεντίῳ¹¹ ὃ ἦν διεζωσμένος.¹² Ἔρχεται οὖν πρὸς Σίμωνα 6
 Πέτρον: καὶ λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος, Κύριε, σύ μου νίπτεις¹⁵ τοὺς πόδας; 7
 Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ὁ ἐγὼ ποιῶ, σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι,¹⁷
 γνῶσι δὲ μετὰ ταῦτα. Λέγει αὐτῷ Πέτρος, Οὐ μὴ νίψῃς¹⁵ τοὺς πόδας 8

¹ ἑμαυτοῦ, of myself. ² πρό, before (gen), before. ³ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁴ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁵ μεταβαίνω, depart, leave. ⁶ τέλος, ους, τό, end, purpose. ⁷ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ⁸ διάβολος, ου, ὁ, slanderer, accuser. ⁹ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ¹⁰ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹¹ λέντιον, ου, τό, linen cloth, towel. ¹² διαζώννυμι, gird about, put on. ¹³ εἶτα, then, thereafter. ¹⁴ νιπτῆρ, ἡρος, ὁ, wash basin, basin. ¹⁵ νίπτω, wash. ¹⁶ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ¹⁷ ἄρτι, now, just now.

μου εἰς τὸν αἰῶνα. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἐὰν μὴ νίψω¹ σε, οὐκ
 ἔχεις μέρος² μετ' ἐμοῦ. Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος, Κύριε, μὴ τοὺς 9
 πόδας μου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλὴν. Λέγει αὐτῷ ὁ 10
 Ἰησοῦς, Ὁ λελουμένος³ οὐ χρειαν⁴ ἔχει ἢ τοὺς πόδας νίψασθαι,¹ ἀλλ'
 ἔστιν καθαρὸς⁵ ὅλος· καὶ ὑμεῖς καθαροί⁵ ἐστε, ἀλλ' οὐχὶ πάντες. Ἦδει 11
 γὰρ τὸν παραδιδόντα αὐτόν· διὰ τοῦτο εἶπεν, Οὐχὶ πάντες καθαροί⁵
 ἐστε.

Ὅτε οὖν ἔνιψεν¹ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ ἔλαβεν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, 12
 ἀναπεσὼν⁶ πάλιν, εἶπεν αὐτοῖς, Γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν; Ὑμεῖς 13
 φωνεῖτέ⁷ με, Ὁ διδάσκαλος, καὶ Ὁ κύριος· καὶ καλῶς⁸ λέγετε, εἰμὶ γάρ. 14
 Εἰ οὖν ἐγὼ ἐνίψα¹ ὑμῶν τοὺς πόδας, ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ
 ὑμεῖς ὀφείλετε⁹ ἀλλήλων νίπτειν¹ τοὺς πόδας. Ὑπόδειγμα¹⁰ γὰρ ἔδωκα 15
 ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιῇτε. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω 16
 ὑμῖν, Οὐκ ἔστιν δούλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ, οὐδὲ ἀπόστολος
 μείζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν. Εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε ἐὰν 17
 ποιῇτε αὐτά. Οὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω· ἐγὼ οἶδα οὓς ἐξελεξάμην·¹¹ 18
 ἀλλ' ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, Ὁ τρώγων¹² μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον ἐπῆρεν¹³
 ἐπ' ἐμὲ τὴν πτέρναν¹⁴ αὐτοῦ. Ἀπ' ἄρτι¹⁵ λέγω ὑμῖν πρὸ¹⁶ τοῦ γενέσθαι, 19

¹ νίπτω, wash. ² μέρος, ους, τό, part, portion. ³ λούω, bathe, wash. ⁴ χρειά, ας, ἡ, need, necessity. ⁵ καθαρός, clean, pure. ⁶ ἀναπίπτω, recline, lie down. ⁷ φωνέω, call, crow. ⁸ καλῶς, rightly, well. ⁹ ὀφείλω, owe, ought. ¹⁰ ὑπόδειγμα, τος, τό, copy, example. ¹¹ ἐκλέγομαι, choose, elect. ¹² τρώγω, gnaw, crunch. ¹³ ἐπαίρω, lift up, raise. ¹⁴ πτέρνα, ης, ἡ, heel. ¹⁵ ἄρτι, now, just now. ¹⁶ πρό, before (gen), before.

ἵνα, ὅταν γένηται, πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, Ὁ 20
 λαμβάνων ἐάν τινα πέμψω, ἐμὲ λαμβάνει· ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων,
 λαμβάνει τὸν πέμψαντά με.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐταράχθη¹ τῷ πνεύματι, καὶ ἐμαρτύρησεν καὶ 21
 εἶπεν, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. Ἔβλεπον 22
 οὖν εἰς ἀλλήλους οἱ μαθηταί, ἀπορούμενοι² περὶ τίνος λέγει. Ἦν δὲ 23
 ἀνακείμενος³ εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ⁴ τοῦ Ἰησοῦ, ὃν
 ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς· νεύει⁵ οὖν τούτῳ Σίμων Πέτρος πυθέσθαι⁶ τίς ἂν εἴη 24
 περὶ οὗ λέγει. Ἐπιπεσὼν⁷ δὲ ἐκεῖνος οὕτως ἐπὶ τὸ στήθος⁸ τοῦ Ἰησοῦ, 25
 λέγει αὐτῷ, Κύριε, τίς ἐστιν; Ἀποκρίνεται ὁ Ἰησοῦς, Ἐκεῖνός ἐστιν ὃς 26
 ἐγὼ βάψας⁹ τὸ ψωμίον¹⁰ ἐπιδώσω.¹¹ Καὶ ἐμβάψας¹² τὸ ψωμίον,¹⁰ δίδωσιν
 Ἰούδᾳ¹³ Σίμωνος Ἰσκαριώτη.¹⁴ Καὶ μετὰ τὸ ψωμίον,¹⁰ τότε εἰσῆλθεν εἰς 27
 ἐκεῖνον ὁ Σατανᾶς.¹⁵ Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὅ ποιεῖς, ποιήσον
 τάχιον.¹⁶ Τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων³ πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ. 28
 Τινὲς γὰρ ἐδόκουν, ἐπεὶ¹⁷ τὸ γλωσσόκομον¹⁸ εἶχεν ὁ Ἰούδας,¹³ ὅτι λέγει
 αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀγόρασον¹⁹ ὧν χρειάν²⁰ ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτήν·²¹ ἢ τοῖς
 πτωχοῖς²² ἵνα τι δῶ. Λαβὼν οὖν τὸ ψωμίον¹⁰ ἐκεῖνος, εὐθέως ἐξῆλθεν· ἦν 30
 δὲ νύξ.

¹ ταράσσω, trouble, agitate. ² ἀπορέω, be at a loss, be perplexed. ³ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁴ κόλπος, ου, ὁ, bosom, breast. ⁵ νεύω, nod, beckon (as a sign). ⁶ πυνθάνομαι, inquire, ask. ⁷ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ⁸ στήθος, ους, τό, breast, chest. ⁹ βάπτω, dip, dye. ¹⁰ ψωμίον, ου, τό, fragment, morsel. ¹¹ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ¹² ἐμβάπτω, dip, dip into. ¹³ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ¹⁴ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹⁵ Σατανᾶς, ᾱ, ὁ, Satan, adversary. ¹⁶ τάχιον, more swiftly. ¹⁷ ἐπεὶ, when, since. ¹⁸ γλωσσόκομον, ου, τό, money box, bag. ¹⁹ ἀγοράζω, buy. ²⁰ χρειά, ας, ἡ, need, necessity. ²¹ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ²² πτωχός, poor, poor man (as a noun).

"Οτε ἐξῆλθεν, λέγει ὁ Ἰησοῦς, Νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ 31
 θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ. Εἰ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ θεὸς δοξάσει 32
 αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ, καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν. Τεκνία,¹ ἔτι μικρὸν² μεθ' 33
 ὑμῶν εἰμι. Ζητήσετέ με, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι "Οπου
 ὑπάγω ἐγώ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν, καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι.³ Ἐντολὴν 34
 καινὴν⁴ δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους: καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα
 καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. Ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοὶ 35
 μαθηταὶ ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις.

Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος, Κύριε, ποῦ⁵ ὑπάγεις; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ 36
 Ἰησοῦς, "Οπου ὑπάγω, οὐ δύνασαι μοι νῦν ἀκολουθῆσαι, ὕστερον⁶ δὲ
 ἀκολουθήσεις μοι. Λέγει αὐτῷ Πέτρος, Κύριε, διὰ τί οὐ δύναμαί σοι 37
 ἀκολουθῆσαι ἄρτι;³ Τὴν ψυχὴν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ 38
 Ἰησοῦς, Τὴν ψυχὴν σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ
 ἀλέκτωρ⁷ φωνήσῃ⁸ ἕως οὗ ἀπαρνήσῃ⁹ με τρίς.¹⁰

Μὴ ταρασσέσθω¹¹ ὑμῶν ἡ καρδιά: πιστεῦετε εἰς τὸν θεόν, καὶ εἰς ἐμέ 14
 πιστεῦετε. Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου μοναὶ¹² πολλάι εἰσιν: εἰ δὲ μή, 2
 εἶπον ἂν ὑμῖν: Πορεύομαι ἐτοιμάσαι¹³ τόπον ὑμῖν. Καὶ ἐὰν πορευθῶ, 3
 ἐτοιμάσω¹⁴ ὑμῖν τόπον: πάλιν ἔρχομαι καὶ παραλήψομαι¹⁵ ὑμᾶς πρὸς

¹ τεκνίον, ου, τό, little child. ² μικρός, small, little. ³ ἄρτι, now, just now. ⁴ καινός, new, fresh. ⁵ ποῦ, where?. ⁶ ὕστερον, lastly, afterward. ⁷ ἀλέκτωρ, ορος, ὄ, rooster, cock. ⁸ φωνέω, call, crow. ⁹ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹⁰ τρίς, thrice, three times. ¹¹ ταρασσω, trouble, agitate. ¹² μονή, ἡς, ἡ, dwelling-place, abode. ¹³ ἐτοιμάζω, prepare, make ready. ¹⁴ ἐτοιμάζω, I will prepare, I will make ready. ¹⁵ παραλαμβάνω, receive, take.

ἐμαυτόν,¹ ἵνα ὅπου εἰμι ἐγώ, καὶ ὑμεῖς ᾗτε. Καὶ ὅπου ἐγὼ ὑπάγω οἴδατε, 4
 καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε. Λέγει αὐτῷ Θωμᾶς,² Κύριε, οὐκ οἶδαμεν ποῦ³ 5
 ὑπάγεις· καὶ πῶς δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 6
 Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ· οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν
 πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. Εἰ ἐγνώκειτέ με, καὶ τὸν πατέρα μου ἐγνώκειτε 7
 ἄν· καὶ ἀπ' ἄρτι⁴ γινώσκετε αὐτόν, καὶ ἐωράκατε αὐτόν. Λέγει αὐτῷ 8
 Φίλιππος,⁵ Κύριε, δείξον⁶ ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ ἀρκεῖ⁷ ἡμῖν. Λέγει αὐτῷ 9
 ὁ Ἰησοῦς, Τοσοῦτον⁸ χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με,
 Φίλιππε;⁵ Ὁ ἐωρακὼς ἐμέ, ἐώρακεν τὸν πατέρα· καὶ πῶς σὺ λέγεις,
 Δείξον⁶ ἡμῖν τὸν πατέρα; Οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ 10
 πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν; Τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ' ἐμαυτοῦ¹ οὐ
 λαλῶ· ὁ δὲ πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς ποιῇ τὰ ἔργα. Πιστεύετε μοι 11
 ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί· εἰ δὲ μή, διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ
 πιστεύετε μοι. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, τὰ ἔργα ἃ 12
 ἐγὼ ποιῶ κάκεινος⁹ ποιήσει, καὶ μείζονα τούτων ποιήσει· ὅτι ἐγὼ πρὸς
 τὸν πατέρα μου πορεύομαι. Καὶ ὅ τι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, 13
 τοῦτο ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ. Ἐάν τι αἰτήσητέ με ἐν 14
 τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ποιήσω. Ἐὰν ἀγαπᾷτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς 15
 τηρήσατε. Καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον¹⁰ 16

¹ ἐμαυτοῦ, of myself. ² Θωμᾶς, ἄ, ὁ, Thomas. ³ ποῦ, where?. ⁴ ἄρτι, now, just now. ⁵ Φίλιππος, ου, ὁ, Philip. ⁶ δείκνυμι, show, point out. ⁷ ἀρκέω, assist, suffice. ⁸ τοσοῦτος, so great, so much. ⁹ κάκεινος, and he, and she. ¹⁰ παράκλητος, ου, ὁ, helper, advocate.

δώσει ὑμῖν, ἵνα μένη μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, 17
ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτό, οὐδὲ γινώσκει αὐτό.
Ἑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει, καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται. Οὐκ 18
ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς·¹ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. Ἔτι μικρὸν² καὶ ὁ κόσμος 19
με οὐκέτι³ θεωρεῖ, ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με· ὅτι ἐγὼ ζῶ, καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε. 20
Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὑμεῖς ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ μου, καὶ ὑμεῖς
ἐν ἐμοί, καὶ ἐγὼ ἐν ὑμῖν. Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, 21
ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· ὁ δὲ ἀγαπῶν με, ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ
πατρὸς μου· καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτόν, καὶ ἐμφανίσω⁴ αὐτῷ ἐμαυτόν.⁵ 22
Λέγει αὐτῷ Ἰούδας,⁶ οὐχ ὁ Ἰσκαριώτης,⁷ Κύριε, καὶ τί γέγονεν ὅτι ἡμῖν
μέλλεις ἐμφανίζειν⁴ σεαυτόν,⁸ καὶ οὐχὶ τῷ κόσμῳ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς 23
καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ
μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονήν⁹ παρ'
αὐτῷ ποιήσομεν. Ὁ μὴ ἀγαπῶν με, τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ· καὶ ὁ 24
λόγος ὃν ἀκούετε οὐκ ἔστιν ἐμός, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρὸς.
Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν παρ' ὑμῖν μένων. Ὁ δὲ παράκλητος,¹⁰ τὸ πνεῦμα 25
τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατήρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει
πάντα, καὶ ὑπομνήσει¹¹ ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν. Εἰρήνην ἀφήμι ὑμῖν, 27

¹ ὀρφανός, orphan, bereaved. ² μικρός, small, little. ³ οὐκέτι, no longer, no more. ⁴ ἐμφανίζω, manifest, disclose. ⁵ ἐμαυτοῦ, of myself. ⁶ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ⁷ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ⁸ σεαυτοῦ, yourself, of you. ⁹ μονή, ἥς, ἡ, dwelling-place, abode. ¹⁰ παράκλητος, ου, ὁ, helper, advocate. ¹¹ ὑπομνήσκω, remind, remember.

εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν: οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι
 ὑμῖν. Μὴ ταρασσέσθω¹ ὑμῶν ἡ καρδία, μηδὲ δειλιάτω.² Ἐκούσατε ὅτι 28
 ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, Ὑπάγω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. Εἰ ἡγαπᾶτέ με,
 ἐχάρητε ἂν ὅτι εἶπον, Πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα: ὅτι ὁ πατήρ μου
 μείζων μου ἐστίν. Καὶ νῦν εἶρηκα ὑμῖν πρὶν³ γενέσθαι: ἵνα, ὅταν 29
 γένηται, πιστεύσητε. Οὐκέτι⁴ πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν: ἔρχεται γὰρ ὁ 30
 τοῦ κόσμου ἄρχων,⁵ καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν: ἀλλ' ἵνα γνῶ ὁ κόσμος 31
 ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέρα, καὶ καθὼς ἐνετείλατό⁶ μοι ὁ πατήρ, οὕτως ποιῶ.
 Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν.⁷

Ἐγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος⁸ ἡ ἀληθινή,⁹ καὶ ὁ πατήρ μου ὁ γεωργός¹⁰ ἐστίν. Πᾶν 15
 κλῆμα¹¹ ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν, αἶρει αὐτό: καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον,
 καθαίρει¹² αὐτό, ἵνα πλείονα καρπὸν φέρῃ. Ἦδη ὑμεῖς καθαροί¹³ ἐστε 3
 διὰ τὸν λόγον ὃν λελάληκα ὑμῖν. Μείνατε ἐν ἐμοί, καὶ ἐγὼ ἐν ὑμῖν. 4
 Καθὼς τὸ κλῆμα¹¹ οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἄφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ
 ἐν τῇ ἀμπέλῳ,⁸ οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς, ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε. Ἐγὼ εἰμι ἡ 5
 ἄμπελος,⁸ ὑμεῖς τὰ κλήματα.¹¹ Ὁ μένων ἐν ἐμοί, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ, οὗτος
 φέρει καρπὸν πολύν: ὅτι χωρὶς¹⁴ ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. Ἐὰν μή 6
 τις μείνῃ ἐν ἐμοί, ἐβλήθη ἔξω ὡς τὸ κλῆμα,¹¹ καὶ ἐξηράνθη,¹⁵ καὶ

¹ ταρασσω, trouble, agitate. ² δειλιάω, be cowardly, fearful. ³ πρὶν, before, formerly. ⁴ οὐκέτι, no longer, no more. ⁵ ἀρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ⁶ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁷ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ⁸ ἄμπελος, ου, ἡ, vine. ⁹ ἀληθινός, true, genuine. ¹⁰ γεωργός, οὔ, ὁ, farmer, worker of the soil. ¹¹ κλῆμα, τος, τό, vine branch, branch. ¹² καθαίρω, make clean, clear. ¹³ καθαρός, clean, pure. ¹⁴ χωρὶς, separate, apart from (gen). ¹⁵ ξηραίνω, dry up, parch.

συνάγουσιν αὐτὰ καὶ εἰς τὸ πῦρ βάλλουσιν, καὶ καίεται.¹ Ἐὰν μείνητε 7
 ἐν ἐμοί, καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνη, ὃ ἐὰν θέλητε αἰτήσεσθε, καὶ
 γενήσεται ὑμῖν. Ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ πατήρ μου, ἵνα καρπὸν πολὺν 8
 φέρητε: καὶ γενήσεσθε ἐμοὶ μαθηταί. Καθὼς ἠγάπησέν με ὁ πατήρ, 9
 καὶ γὰρ ἠγάπησα ὑμᾶς: μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. Ἐὰν τὰς ἐντολὰς 10
 μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου: καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολὰς τοῦ
 πατρός μου τετήρηκα, καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ. Ταῦτα λελάληκα 11
 ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνη, καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. Αὕτη 12
 ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. 13
 Μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ
 τῶν φίλων² αὐτοῦ. Ὑμεῖς φίλοι² μου ἐστέ, ἐὰν ποιῇτε ὅσα ἐγὼ 14
 ἐντέλλομαι³ ὑμῖν. Οὐκέτι⁴ ὑμᾶς λέγω δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδεν 15
 τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος: ὑμᾶς δὲ εἶρηκα φίλους,² ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα
 παρὰ τοῦ πατρός μου ἐγνώρισά⁵ ὑμῖν. Οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε,⁶ ἀλλ' 16
 ἐγὼ ἐξελεξάμην⁶ ὑμᾶς, καὶ ἔθηκα ὑμᾶς, ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε καὶ καρπὸν
 φέρητε, καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένη: ἵνα ὃ τι ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ
 ὀνόματί μου, δῶ ὑμῖν. Ταῦτα ἐντέλλομαι³ ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε 17
 ἀλλήλους. Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ,⁷ γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν 18
 μεμίσηκεν.⁷ Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει:⁸ ὅτι δὲ 19

¹ καίω, burn, ignite. ² φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ³ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁴ οὐκέτι, no longer, no more. ⁵ γνωρίζω, make known, declare.

⁶ ἐκλέγομαι, choose, elect. ⁷ μισέω, hate, detest. ⁸ φιλέω, love, kiss.

ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστέ, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην¹ ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ
τοῦτο μισεῖ² ὑμᾶς ὁ κόσμος. Μνημονεύετε³ τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον 20
ὑμῖν, Οὐκ ἔστιν δούλος μεῖζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν,⁴ καὶ
ὑμᾶς διώξουσιν:⁴ εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον⁵
τηρήσουσιν. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά μου, ὅτι 21
οὐκ οἶδασιν τὸν πέμψαντά με. Εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, 22
ἀμαρτίαν οὐκ εἶχον: νῦν δὲ πρόφασιν⁶ οὐκ ἔχουσιν περὶ τῆς ἀμαρτίας
αὐτῶν. Ὁ ἐμὲ μισῶν,² καὶ τὸν πατέρα μου μισεῖ.² Εἰ τὰ ἔργα μὴ 23
ἐποίησα ἐν αὐτοῖς ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν, ἀμαρτίαν οὐκ εἶχον: νῦν
δὲ καὶ ἐωράκασιν καὶ μεμισήκασιν² καὶ ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου. Ἀλλ' 25
ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν ὅτι Ἐμίσησάν²
με δωρεάν.⁷

Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος,⁸ ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρός, τὸ 26
πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται,⁹ ἐκεῖνος
μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ: καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' 27
ἐμοῦ ἐστε.

¹ ἐκλέγομαι, choose, elect. ² μισέω, hate, detest. ³ μνημονεύω, remember, make mention of. ⁴ διώκω, pursue, persecute. ⁵ ὑμέτερος, your. ⁶ πρόφασις, εως, ἢ, pretense, pretext. ⁷ δωρεάν, without cost, without cause. ⁸ παράκλητος, ου, ὁ, helper, advocate. ⁹ ἐκπορεύομαι, go out, come out.

Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε.¹ Ἀποσυναγώγους² **16**

ποιήσουσιν ὑμᾶς: ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς δόξῃ

λατρείαν³ προσφέρειν⁴ τῷ θεῷ. Καὶ ταῦτα ποιήσουσιν, ὅτι οὐκ ἔγνωσαν **3**

τὸν πατέρα οὐδὲ ἐμέ. Ἀλλὰ ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ἡ **4**

ὥρα, μνημονεύητε⁵ αὐτῶν, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. Ταῦτα δὲ ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς

οὐκ εἶπον, ὅτι μεθ' ὑμῶν ἤμην. Νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με, **5**

καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με, Ποῦ⁶ ὑπάγεις; Ἀλλ' ὅτι ταῦτα λελάληκα **6**

ὑμῖν, ἡ λύπη⁷ πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν. Ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν **7**

λέγω ὑμῖν: συμφέρει⁸ ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω: ἐὰν γὰρ ἐγὼ μὴ ἀπέλθω, ὁ

παράκλητος⁹ οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς: ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω αὐτὸν

πρὸς ὑμᾶς. Καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει¹⁰ τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας καὶ **8**

περὶ δικαιοσύνης καὶ περὶ κρίσεως:¹¹ περὶ ἁμαρτίας μὲν, ὅτι οὐ **9**

πιστεύουσιν εἰς ἐμέ: περὶ δικαιοσύνης δέ, ὅτι πρὸς τὸν πατέρα μου **10**

ὑπάγω, καὶ οὐκέτι¹² θεωρεῖτέ με: περὶ δὲ κρίσεως,¹¹ ὅτι ὁ ἄρχων¹³ τοῦ **11**

κόσμου τούτου κέκριται. Ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε **12**

βαστάζειν¹⁴ ἄρτι.¹⁵ Ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, **13**

ὁδηγήσει¹⁶ ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν: οὐ γὰρ λαλήσει ἅφ' ἑαυτοῦ,

ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ¹⁷ ὑμῖν. **14**

Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ¹⁷ ὑμῖν. **15**

¹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ² ἀποσυναγώγος, expelled from the congregation. ³ λατρεία, ας, ἡ, service, divine worship. ⁴ προσφέρω, bring to, offer.

⁵ μνημονεύω, remember, make mention of. ⁶ ποῦ, where?. ⁷ λύπη, ης, ἡ, pain, grief. ⁸ συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁹ παράκλητος, ου, ὁ, helper, advocate. ¹⁰ ἐλέγχω, convict, reprove. ¹¹ κρίσις, εως, ἡ, judgment, judging. ¹² οὐκέτι, no longer, no more. ¹³ ἄρχων, οντος, ὁ, ruler, prince. ¹⁴ βαστάζω, bear, carry. ¹⁵ ἄρτι, now, just now. ¹⁶ ὁδηγέω, lead, guide. ¹⁷ ἀναγγέλλω, announce, report.

Πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατήρ ἐμά ἐστιν: διὰ τοῦτο εἶπον, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ
λαμβάνει, καὶ ἀναγγελεῖ¹ ὑμῖν. Μικρὸν² καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν 16
μικρὸν² καὶ ὄψεσθέ με, ὅτι ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα. Εἶπον οὖν ἐκ τῶν 17
μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους, Τί ἐστιν τοῦτο ὃ λέγει ἡμῖν, Μικρὸν²
καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν² καὶ ὄψεσθέ με; Καὶ ὅτι Ἐγὼ
ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα; Ἔλεγον οὖν, Τοῦτο τί ἐστιν ὃ λέγει, τὸ μικρόν 18
; Οὐκ οἶδαμεν τί λαλεῖ. Ἔγνω οὖν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἤθελον αὐτὸν ἐρωτᾶν, 19
καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Περὶ τούτου ζητεῖτε μετ' ἀλλήλων, ὅτι εἶπον, Μικρὸν
καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν² καὶ ὄψεσθέ με; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω 20
ὑμῖν ὅτι κλαύσετε³ καὶ θρηνήσετε⁴ ὑμεῖς, ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται: ὑμεῖς
δὲ λυπηθήσεσθε,⁵ ἀλλ' ἡ λύπη⁶ ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται. Ἡ γυνή 21
ὅταν τίκτη⁷ λύπην⁶ ἔχει, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς: ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ
παιδίον, οὐκέτι⁸ μνημονεύει⁹ τῆς θλίψεως,¹⁰ διὰ τὴν χαρὰν ὅτι ἐγεννήθη
ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ὑμεῖς οὖν λύπην⁶ μὲν νῦν ἔχετε: πάλιν 22
δὲ ὄψομαι ὑμᾶς, καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν
οὐδεὶς αἶρει ἀφ' ὑμῶν. Καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν. 23
Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί
μου, δώσει ὑμῖν. Ἔως ἄρτι¹¹ οὐκ ᾔτησατε οὐδέν ἐν τῷ ὀνόματί μου: 24
αἰτεῖτε, καὶ λήψεσθε, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾗ πεπληρωμένη.

¹ ἀναγγέλλω, announce, report. ² μικρός, small, little. ³ κλαίω, weep, weep for. ⁴ θρηνέω, lament, mourn. ⁵ λυπέω, grieve, pain. ⁶ λύπη, ης, ἡ, pain, grief. ⁷ τίκτω, give birth to, bear. ⁸ οὐκέτι, no longer, no more. ⁹ μνημονεύω, remember, make mention of. ¹⁰ θλίψις, εως, ἡ, tribulation, persecution.

¹¹ ἄρτι, now, just now.

Ταῦτα ἐν παροιμίαις¹ λελάληκα ὑμῖν· ἀλλ' ἔρχεται ὥρα ὅτε οὐκέτι² ἐν 25
παροιμίαις¹ λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παρρησίᾳ³ περὶ τοῦ πατρὸς ἀναγγελῶ⁴
ὑμῖν. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε· καὶ οὐ λέγω 26
ὑμῖν ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα περὶ ὑμῶν· αὐτὸς γὰρ ὁ πατὴρ φιλεῖ⁵ 27
ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε,⁵ καὶ πεπιστεύκατε ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ
θεοῦ ἐξῆλθον. Ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρὸς, καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον· 28
πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον, καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα. Λέγουσιν 29
αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Ἴδε, νῦν παρρησίᾳ³ λαλεῖς, καὶ παροιμίαν¹
οὐδεμίαν λέγεις. Νῦν οἶδαμεν ὅτι οἶδας πάντα, καὶ οὐ χρεῖαν⁶ ἔχεις ἵνα 30
τίς σε ἐρωτᾷ· ἐν τούτῳ πιστεύομεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθες. Ἀπεκρίθη 31
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἄρτι⁷ πιστεύετε; Ἰδού, ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐλήλυθεν, 32
ἵνα σκορπισθῇτε⁸ ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια, καὶ ἐμὲ μόνον ἀφῆτε· καὶ οὐκ εἰμὶ
μόνος, ὅτι ὁ πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἐστίν. Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ 33
εἰρήνην ἔχητε. Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν⁹ ἔχετε· ἀλλὰ θαρσεῖτε,¹⁰ ἐγὼ
νενίκηκα¹¹ τὸν κόσμον.

Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπῆρεν¹² τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν 17
οὐρανόν, καὶ εἶπεν, Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα· δόξασόν σου τὸν υἱόν, ἵνα
καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε· καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκός, 2

¹ παροιμία, ας, ἡ, proverb, parable. ² οὐκέτι, no longer, no more. ³ παρρησία, ας, ἡ, boldness, confidence. ⁴ ἀναγγέλλω, I will report, I will announce.
⁵ φιλέω, love, kiss. ⁶ χρεία, ας, ἡ, need, necessity. ⁷ ἄρτι, now, just now. ⁸ σκορπίζω, scatter, disperse. ⁹ θλίψις, εως, ἡ, tribulation, persecution. ¹⁰
θαρσέω, of good courage, of good cheer. ¹¹ νικάω, overcome, conquer. ¹² ἐπαίρω, lift up, raise.

ἵνα πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον. Αὕτη δέ ἐστιν ἡ 3
 αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσιν σε τὸν μόνον ἀληθινὸν¹ θεόν, καὶ ὃν
 ἀπέστειλας Ἰησοῦν χριστόν. Ἐγὼ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς· τὸ ἔργον 4
 ἐτελείωσα² ὃ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω. Καὶ νῦν δόξασόν με σύ, πάτερ, 5
 παρὰ σεαυτῷ³ τῇ δόξῃ ἣ εἶχον πρὸ⁴ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί. 6
 Ἐφανέρωσά⁵ σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ
 κόσμου· σοί⁶ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας· καὶ τὸν λόγον σου
 τετηρήκασιν. Νῦν ἔγνωκαν ὅτι πάντα ὅσα δέδωκάς μοι, παρὰ σοῦ 7
 ἐστιν· ὅτι τὰ ῥήματα ἃ δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς· καὶ αὐτοὶ ἔλαβον, 8
 καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς⁷ ὅτι παρὰ σοῦ ἐξῆλθον, καὶ ἐπίστευσαν ὅτι σύ με
 ἀπέστειλας. Ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ· οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ, ἀλλὰ 9
 περὶ ὧν δέδωκάς μοι, ὅτι σοί⁶ εἰσιν· καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά⁶ ἐστιν, καὶ τὰ 10
 σά⁶ ἐμὰ· καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. Καὶ οὐκέτι⁸ εἰμι ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ 11
 οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσιν, καὶ ἐγὼ πρὸς σε ἔρχομαι. Πάτερ ἅγιε,
 τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, ὃ δέδωκάς μοι, ἵνα ὥσιν ἔν, καθὼς
 ἡμεῖς. Ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ 12
 ὀνόματί σου· οὓς δέδωκάς μοι, ἐφύλαξα,⁹ καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο,
 εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας,¹⁰ ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. Νῦν δὲ πρὸς σε 13
 ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα ἔχωσιν τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν

¹ ἀληθινός, true, genuine. ² τελειόω, fill, fulfill. ³ σεαυτοῦ, yourself, of you. ⁴ πρὸ, before (gen), before. ⁵ φανερόω, reveal, manifest. ⁶ σός, your, yours.

⁷ ἀληθῶς, truly, really. ⁸ οὐκέτι, no longer, no more. ⁹ φυλάσσω, guard, keep. ¹⁰ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin.

πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς. Ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ 14
 κόσμος ἐμίσησεν¹ αὐτούς, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς ἐγὼ οὐκ
 εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου. Οὐκ ἐρωτῶ ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' 15
 ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ. Ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσὶν, καθὼς 16
 ἐγὼ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰμί. Ἀγιάσον² αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου: ὁ 17
 λόγος ὁ σός³ ἀλήθειά ἐστιν. Καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, 18
 καὶ ἐγὼ ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἀγιάζω⁴ 19
 ἐμαυτόν,⁵ ἵνα καὶ αὐτοὶ ὧσιν ἡγιασμένοι² ἐν ἀληθείᾳ. Οὐ περὶ τούτων 20
 δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν
 εἰς ἐμέ: ἵνα πάντες ἐν ὧσιν: καθὼς σύ, πάτερ, ἐν ἐμοί, καὶ ἐγὼ ἐν σοί, ἵνα 21
 καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν ὧσιν: ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ ὅτι σύ με ἀπέστειλας.
 Καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὧσιν ἐν, καθὼς 22
 ἡμεῖς ἐν ἐσμεν. Ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὧσιν τετελειωμένοι⁶ 23
 εἰς ἐν, καὶ ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι σύ με ἀπέστειλας, καὶ ἡγάπησας
 αὐτούς, καθὼς ἐμὲ ἡγάπησας. Πάτερ, οὓς δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου 24
 εἰμὶ ἐγὼ καὶ αὐτοὶ⁷ ὧσιν μετ' ἐμοῦ: ἵνα θεωρῶσιν τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν ἣν
 ἔδωκάς μοι, ὅτι ἡγάπησάς με πρὸ⁸ καταβολῆς⁹ κόσμου. Πάτερ δίκαιε, 25
 καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δέ σε ἔγνω, καὶ οὗτοι ἔγνωσαν ὅτι σύ
 με ἀπέστειλας: καὶ ἐγνώρισα¹⁰ αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου, καὶ γνωρίσω: ¹⁰ ἵνα 26

¹ μισέω, hate, detest. ² ἀγιάζω, make holy, consecrate. ³ σός, your, yours. ⁴ ἀγιάζω, I make holy, I consecrate. ⁵ ἐμαυτοῦ, of myself. ⁶ τελειόω, fill, fulfill.

⁷ καὶ αὐτοὶ, and he, and she. ⁸ πρὸ, before (gen), before. ⁹ καταβολή, ἥς, ἥ, foundation, depositing. ¹⁰ γνωρίζω, make known, declare.

ἡ ἀγάπη, ἣν ἠγάπησάς με, ἐν αὐτοῖς ἦ, καὶ ἐν αὐτοῖς.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐξῆλθεν σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ πέραν¹ τοῦ **18**

χειμάρρου² τῶν Κέδρων,³ ὅπου ἦν κήπος,⁴ εἰς ὃν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ

μαθηταὶ αὐτοῦ. Ἦδει δὲ καὶ Ἰούδας,⁵ ὁ παραδιδούς αὐτόν, τὸν τόπον: **2**

ὅτι πολλάκις⁶ συνήχθη ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ὁ οὖν **3**

Ἰούδας,⁵ λαβὼν τὴν σπεῖραν,⁷ καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ Φαρισαίων

ὑπηρέτας,⁸ ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ φανῶν⁹ καὶ λαμπάδων¹⁰ καὶ ὄπλων.¹¹ **4**

Ἰησοῦς οὖν, εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ' αὐτόν, ἐξελθὼν εἶπεν αὐτοῖς,

Τίνα ζητεῖτε; Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον.¹² Λέγει **5**

αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ εἰμι. Εἰστήκει δὲ καὶ Ἰούδας⁵ ὁ παραδιδούς αὐτόν

μετ' αὐτῶν. Ὡς οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Ἐγὼ εἰμι, ἀπήλθον εἰς τὰ ὀπίσω,¹³ **6**

καὶ ἔπεσον χαμαί.¹⁴ Πάλιν οὖν αὐτοὺς ἐπηρώτησεν, Τίνα ζητεῖτε; Οἱ δὲ **7**

εἶπον, Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον.¹² Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Εἶπον ὑμῖν ὅτι ἐγὼ **8**

εἰμι: εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους ὑπάγειν: ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὃν **9**

εἶπεν ὅτι Οὓς δέδωκάς μοι, οὐκ ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν οὐδένα. Σίμων οὖν **10**

Πέτρος ἔχων μάχαιραν¹⁵ εἵλκυσεν¹⁶ αὐτήν, καὶ ἔπαισεν¹⁷ τὸν τοῦ

ἀρχιερέως δούλον, καὶ ἀπέκοψεν¹⁸ αὐτοῦ τὸ ὠτίον¹⁹ τὸ δεξιόν. Ἦν δὲ

ὄνομα τῷ δούλῳ Μάλχος.²⁰ Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ, Βάλε τὴν **11**

¹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ² χεῖμαρρος, ου, ὁ, brook, winter torrent. ³ Κεδρών, ὁ, Kidron. ⁴ κήπος, ου, ὁ, garden. ⁵ Ἰούδας, α, ὁ, Judas, Judah. ⁶ πολλάκις, often, many times. ⁷ σπεῖρα, ης, ἡ, cohort. ⁸ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁹ φανός, οὔ, ὁ, lamp, torch. ¹⁰ λαμπάς, ἄδος, ἡ, torch, lamp. ¹¹ ὄπλον, ου, τό, tool, implement. ¹² Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ¹³ ὀπίσω, behind, after (gen). ¹⁴ χαμαί, on or to the ground. ¹⁵ μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ¹⁶ ἐλκύω, drag, draw. ¹⁷ παίω, strike, hit. ¹⁸ ἀποκόπτω, cut off, smite. ¹⁹ ὠτίον, ου, τό, ear. ²⁰ Μάλχος, ου, ὁ, Malchus.

μάχαιραν¹ εἰς τὴν θήκην·² τὸ ποτήριον³ ὃ δέδωκέν μοι ὁ πατήρ, οὐ μὴ
πίω αὐτό;

Ἦ οὖν σπεῖρα⁴ καὶ ὁ χιλιάρχος⁵ καὶ οἱ ὑπηρέται⁶ τῶν Ἰουδαίων συνέλαβον⁷ ¹²
τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔδησαν⁸ αὐτόν, καὶ ἀπήγαγον⁹ αὐτὸν πρὸς Ἄνναν¹⁰ ¹³
πρῶτον· ἦν γὰρ πενθερός¹¹ τοῦ Καϊάφα,¹² ὃς ἦν ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ¹³
ἐκείνου. Ἦν δὲ Καϊάφας¹² ὁ συμβουλεύσας¹⁴ τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι ¹⁴
συμφέρι¹⁵ ἓνα ἄνθρωπον ἀπολέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ.

Ἦκολούθει δὲ τῷ Ἰησοῦ Σίμων Πέτρος, καὶ ὁ ἄλλος μαθητής. Ὁ δὲ ¹⁵
μαθητής ἐκεῖνος ἦν γνωστός¹⁶ τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ συνεισῆλθεν¹⁷ τῷ Ἰησοῦ
εἰς τὴν αὐλὴν¹⁸ τοῦ ἀρχιερέως· ὁ δὲ Πέτρος εἰστήκει πρὸς τῇ θύρᾳ¹⁹ ἔξω. ¹⁶
Ἐξῆλθεν οὖν ὁ μαθητής ὁ ἄλλος ὃς ἦν γνωστός¹⁶ τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ εἶπεν
τῇ θυρωρῷ,²⁰ καὶ εἰσήγαγεν²¹ τὸν Πέτρον. Λέγει οὖν ἡ παιδίσκη²² ἡ ¹⁷
θυρωρὸς²⁰ τῷ Πέτρῳ, Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου
τούτου; Λέγει ἐκεῖνος, Οὐκ εἰμί. Εἰστήκεισαν δὲ οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ¹⁸
ὑπηρέται⁶ ἀνθρακιὰν²³ πεποικότες, ὅτι ψύχος²⁴ ἦν, καὶ ἐθερμαίνοντο·²⁵
ἦν δὲ μετ' αὐτῶν ὁ Πέτρος ἐστὼς καὶ θερμαινόμενος.²⁵

¹ μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ² θήκη, ης, ἡ, sheath, scabbard. ³ ποτήριον, ου, τό, cup, drinking cup. ⁴ σπεῖρα, ης, ἡ, cohort. ⁵ χιλιάρχος, ου, ὁ, military tribune, captain. ⁶ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁷ συλλαμβάνω, take, conceive. ⁸ δέω, bind, tie. ⁹ ἀπάγω, lead away, lead. ¹⁰ Ἄννας, α, ὁ, Annas. ¹¹ πενθερός, οὔ, ὁ, father-in-law. ¹² Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ¹³ ἐνιαυτός, οὔ, ὁ, year. ¹⁴ συμβουλεύω, plot, advise. ¹⁵ συμφέρω, bring together, it is profitable. ¹⁶ γνωστός, known, acquaintance. ¹⁷ συνεισέρχομαι, enter together, enter together with. ¹⁸ αὐλή, ης, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹⁹ θύρα, ας, ἡ, door, gate. ²⁰ θυρωρός, οὔ, ὁ, doorkeeper, gatekeeper. ²¹ εἰσάγω, lead in, bring in. ²² παιδίσκη, ης, ἡ, maid, female servant. ²³ ἀνθρακιά, ας, ἡ, charcoal fire, heap of burning coals. ²⁴ ψύχος, ους, τό, cold. ²⁵ θερμαίνω, warm.

Ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτησεν τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ περὶ 19
 τῆς διδαχῆς¹ αὐτοῦ. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ παρρησία² 20
 ἐλάλησα τῷ κόσμῳ: ἐγὼ πάντοτε³ ἐδίδαξα ἐν συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ,
 ὅπου πάντοτε³ οἱ Ἰουδαῖοι συνέρχονται,⁴ καὶ ἐν κρυπτῷ⁵ ἐλάλησα οὐδέν.
 Τί με ἐπερωτᾷς; Ἐπερώτησον τοὺς ἀκηκοότας, τί ἐλάλησα αὐτοῖς: Ἴδε, 21
 οὗτοι οἶδασιν ἃ εἶπον ἐγώ. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, εἷς τῶν ὑπηρετῶν 22
 παρεστηκώς⁷ ἔδωκεν ῥάπισμα⁸ τῷ Ἰησοῦ, εἰπών, Οὕτως ἀποκρίνη τῷ
 ἀρχιερεῖ; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Εἰ κακῶς⁹ ἐλάλησα, μαρτύρησον 23
 περὶ τοῦ κακοῦ: εἰ δὲ καλῶς,¹⁰ τί με δέρεις;¹¹ Ἀπέστειλεν αὐτὸν ὁ Ἄννας 24
 δεδεμένον¹³ πρὸς Καϊάφαν¹⁴ τὸν ἀρχιερέα.

Ἦν δὲ Σίμων Πέτρος ἐστὼς καὶ θερμαινόμενος:¹⁵ εἶπον οὖν αὐτῷ, Μὴ 25
 καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ; Ἠρνήσατο¹⁶ οὖν ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν,
 Οὐκ εἰμί. Λέγει εἷς ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως, συγγενῆς¹⁷ ὢν οὗ 26
 ἀπέκοψεν¹⁸ Πέτρος τὸ ὠτίον,¹⁹ Οὐκ ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ²⁰ μετ'
 αὐτοῦ; Πάλιν οὖν ἠρνήσατο¹⁶ ὁ Πέτρος, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ²¹ 27
 ἐφώνησεν.²²

¹ διδαχή, ἥς, ἡ, teaching, instruction. ² παρρησία, ας, ἡ, boldness, confidence. ³ πάντοτε, always, at all times. ⁴ συνέρχομαι, come together, come or go with. ⁵ κρυπτός, hidden, secret. ⁶ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁷ παρίστημι, be present, stand by. ⁸ ῥάπισμα, τος, τό, blow, slap in the face. ⁹ κακῶς, badly, evilly. ¹⁰ καλῶς, rightly, well. ¹¹ δέρω, beat, flay. ¹² Ἄννας, α, ὁ, Annas. ¹³ δέω, bind, tie. ¹⁴ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ¹⁵ θερμαίνω, warm. ¹⁶ ἀρνέομαι, deny, repudiate. ¹⁷ συγγενής, kindred, relative. ¹⁸ ἀποκόπτω, cut off, smite. ¹⁹ ὠτίον, ου, τό, ear. ²⁰ κήπος, ου, ὁ, garden. ²¹ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ²² φωνέω, call, crow.

Ἄγουσιν οὖν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα¹ εἰς τὸ πραιτώριον·² ἦν δὲ πρωΐ,³ 28
καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον,⁴ ἵνα μὴ μιανθῶσιν,⁵ ἀλλ' ἵνα
φάγωσιν τὸ Πάσχα.⁶ Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πιλάτος πρὸς αὐτούς, καὶ εἶπεν, 29
Τίνα κατηγορίαν⁶ φέρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; Ἀπεκρίθησαν 30
καὶ εἶπον αὐτῷ, Εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοποιός,⁷ οὐκ ἂν σοι παρεδώκαμεν
αὐτόν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν 31
νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, Ἡμῖν οὐκ
ἐξεστὶν⁸ ἀποκτείνειν οὐδένα· ἵνα ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ πληρωθῇ, ὃν εἶπεν, 32
σημαίνων⁹ ποίῳ¹⁰ θανάτῳ ἐμελλεν ἀποθνήσκειν.

Εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ πραιτώριον² πάλιν ὁ Πιλάτος, καὶ ἐφώνησεν¹¹ τὸν 33
Ἰησοῦν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ἀπεκρίθη 34
αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι σοι εἶπον περὶ
ἐμοῦ; Ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος, Μήτι¹² ἐγὼ Ἰουδαῖός εἰμι; Τὸ ἔθνος τὸ σὸν 35
καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί· τί ἐποίησας; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἡ 36
βασίλεια ἢ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου· εἰ ἐκ τοῦ κόσμου
τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἢ ἐμή, οἱ ὑπηρέται¹⁴ ἂν οἱ ἐμοὶ ἡγωνίζοντο,¹⁵ ἵνα
μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις· νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἢ ἐμὴ οὐκ ἔστιν
ἐντεῦθεν.¹⁶ Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Πιλάτος, Οὐκοῦν¹⁷ βασιλεὺς εἶ σύ; 37

¹ Καϊάφας, α, δ, Caiaphas. ² πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ³ πρωΐ, early in the morning, at dawn. ⁴ μαιίνω, stain, defile. ⁵ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁶ κατηγορία, ας, ἡ, accusation, charge. ⁷ κακοποιός, οῦ, ὁ, evildoer. ⁸ ἐξεστὶν, it is lawful, it is permitted. ⁹ σημαίνω, indicate, signify. ¹⁰ ποίος, what sort of? what? of what sort. ¹¹ φωνέω, call, crow. ¹² μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹³ σός, your, yours. ¹⁴ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ¹⁵ ἡγωνίζομαι, contend, struggle. ¹⁶ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ¹⁷ οὐκοῦν, therefore, so.

Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεὺς εἰμι ἐγώ. Ἐγὼ εἰς τοῦτο
γεγέννημαι, καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ
ἀληθείᾳ. Πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούει μου τῆς φωνῆς. Λέγει αὐτῷ 38
ὁ Πιλάτος, Τί ἐστὶν ἀλήθεια;

Καὶ τοῦτο εἰπὼν, πάλιν ἐξῆλθεν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ λέγει αὐτοῖς,
Ἐγὼ οὐδεμίαν αἰτίαν¹ εὐρίσκω ἐν αὐτῷ. Ἔστιν δὲ συνήθεια² ὑμῖν, ἵνα 39
ἕνα ὑμῖν ἀπολύσω ἐν τῷ Πάσχα³: βούλεσθε⁴ οὖν ὑμῖν ἀπολύσω τὸν
βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; Ἐκραύγασαν⁵ οὖν πάλιν πάντες, λέγοντες, Μὴ 40
τοῦτον, ἀλλὰ τὸν Βαραββᾶν⁶: ἦν δὲ ὁ Βαραββᾶς⁶ ληστής.⁷

Τότε οὖν ἔλαβεν ὁ Πιλάτος τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐμαστίγωσεν.⁸ Καὶ οἱ 19
στρατιῶται⁹ πλέξαντες¹⁰ στέφανον¹¹ ἐξ ἀκανθῶν¹² ἐπέθηκαν¹³ αὐτοῦ τῇ
κεφαλῇ, καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν¹⁴ περιέβαλον¹⁵ αὐτόν, καὶ ἔλεγον, 3
Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων: καὶ ἐδίδουν αὐτῷ ῥαπίσματα.¹⁶ 4
Ἐξῆλθεν οὖν πάλιν ἔξω ὁ Πιλάτος, καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἴδε, ἄγω ὑμῖν
αὐτὸν ἔξω, ἵνα γνῶτε ὅτι ἐν αὐτῷ οὐδεμίαν αἰτίαν¹ εὐρίσκω. Ἐξῆλθεν 5
οὖν ὁ Ἰησοῦς ἔξω, φορῶν¹⁷ τὸν ἀκάνθινον¹⁸ στέφανον¹¹ καὶ τὸ
πορφυροῦν¹⁴ ἱμάτιον. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἴδε, ὁ ἄνθρωπος. Ὅτε οὖν εἶδον 6

¹ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ² συνήθεια, ας, ἡ, habit, custom. ³ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁴ βούλομαι, wish, will. ⁵ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ⁶ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ⁷ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ⁸ μαστιγῶ, whip, lash. ⁹ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ¹⁰ πλέκω, plait, weave. ¹¹ στέφανος, ου, ὁ, crown, garland. ¹² ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹³ ἐπιτίθημι, lay upon, put. ¹⁴ πορφυροῦς, purple. ¹⁵ περιβάλλω, put around, clothe. ¹⁶ ῥάπισμα, τος, τό, blow, slap in the face. ¹⁷ φορέω, wear, bear. ¹⁸ ἀκάνθινος, of thorns, thorny.

αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ὑπηρέται,¹ ἐκραύγασαν² λέγοντες, Σταύρωσον,
σταύρωσον³ αὐτόν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ
σταυρώσατε:³ ἐγὼ γὰρ οὐχ εὕρισκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν.⁴ Ἀπεκρίθησαν 7
αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, Ἡμεῖς νόμον ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν
ὀφείλει⁵ ἀποθανεῖν, ὅτι ἐαυτὸν υἱὸν θεοῦ ἐποίησεν. Ὅτε οὖν ἤκουσεν ὁ 8
Πιλάτος τοῦτον τὸν λόγον, μᾶλλον ἐφοβήθη, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ 9
πραιτώριον⁶ πάλιν, καὶ λέγει τῷ Ἰησοῦ, Πόθεν⁷ εἶ σύ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς
ἀπόκρισιν⁸ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ. Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Πιλάτος, Ἐμοὶ οὐ 10
λαλεῖς; Οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρώσαί³ σε, καὶ ἐξουσίαν ἔχω
ἀπολύσαι σε; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Οὐκ εἶχες ἐξουσίαν οὐδεμίαν κατ' 11
ἐμοῦ, εἰ μὴ ἦν σοι δεδομένον ἄνωθεν:⁹ διὰ τοῦτο ὁ παραδιδούς μέ σοι
μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει. Ἐκ τούτου ἐζήτει ὁ Πιλάτος ἀπολύσαι αὐτόν. 12
Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἔκραζον λέγοντες, Ἐὰν τοῦτον ἀπολύσης, οὐκ εἶ φίλος¹⁰
τοῦ Καίσαρος:¹¹ πᾶς ὁ βασιλέα ἐαυτὸν ποιῶν, ἀντιλέγει¹² τῷ Καίσαρι.¹¹ 13
Ὁ οὖν Πιλάτος ἀκούσας τοῦτον τὸν λόγον ἤγαγεν ἔξω τὸν Ἰησοῦν, καὶ
ἐκάθισεν¹³ ἐπὶ τοῦ βήματος,¹⁴ εἰς τόπον λεγόμενον Λιθόστρωτον,¹⁵
Ἑβραϊστὶ¹⁶ δὲ Γαββαθᾶ:¹⁷ ἦν δὲ Παρασκευὴ¹⁸ τοῦ Πάσχα,¹⁹ ὥρα δὲ ὥσει 14
ἕκτη:²¹ καὶ λέγει τοῖς Ἰουδαίοις, Ἴδε, ὁ βασιλεὺς ὑμῶν. Οἱ δὲ 15

¹ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ² κραυγάζω, cry out, cry aloud. ³ σταυρώω, crucify. ⁴ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ⁵ ὀφείλω, owe, ought. ⁶ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ⁷ πόθεν, from where? whence. ⁸ ἀπόκρισις, εως, ἡ, answer, reply. ⁹ ἄνωθεν, from above, again. ¹⁰ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ¹¹ Καῖσαρ, ος, ὁ, Caesar. ¹² ἀντιλέγω, speak against, oppose. ¹³ καθίζω, seat, sit. ¹⁴ βῆμα, τος, τό, judgment seat. ¹⁵ λιθόστρωτον, ου, τό, mosaic pavement. ¹⁶ Ἑβραϊστὶ, Hebrew. ¹⁷ Γαββαθᾶ, ἡ, Gabbatha. ¹⁸ παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ¹⁹ πάσχα, τό, passover, passover feast. ²⁰ ὥσει, like, about. ²¹ ἕκτος, sixth.

ἐκραύγασαν,¹ Ἄρον, ἄρον, σταύρωσον² αὐτόν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος,
 Τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω;² Ἀπεκρίθησαν οἱ ἀρχιερεῖς, Οὐκ ἔχομεν
 βασιλέα εἰ μὴ Καίσαρα.³ Τότε οὖν παρέδωκεν αὐτόν αὐτοῖς ἵνα 16
 σταυρωθῇ.²

Παρέλαβον⁴ δὲ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἤγαγον· καὶ βαστάζων⁵ τὸν σταυρόν⁶ 17
 αὐτοῦ ἐξῆλθεν εἰς τόπον λεγόμενον Κρανίου⁷ Τόπον, ὃς λέγεται
 Ἑβραϊστὶ⁸ Γολγοθᾶ·⁹ ὅπου αὐτόν ἐσταύρωσαν,² καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλους 18
 δύο, ἐντεῦθεν¹⁰ καὶ ἐντεῦθεν,¹⁰ μέσον δὲ τὸν Ἰησοῦν. Ἐγράψεν δὲ καὶ 19
 τίτλον¹¹ ὁ Πιλάτος, καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ·⁶ ἦν δὲ γεγραμμένον,
 Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος¹² ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Τοῦτον οὖν τὸν 20
 τίτλον¹¹ πολλοὶ ἀνέγνωσαν¹³ τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς¹⁴ ἦν ὁ τόπος τῆς
 πόλεως ὅπου ἐσταυρώθη² ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἦν γεγραμμένον Ἑβραϊστί,⁸
 Ἑλληνιστί,¹⁵ Ῥωμαϊστί.¹⁶ Ἐλεγον οὖν τῷ Πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν 21
 Ἰουδαίων, Μὴ γράφει, Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων· ἀλλ' ὅτι Ἐκεῖνος
 εἶπεν, Βασιλεὺς εἰμι τῶν Ἰουδαίων. Ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος, Ὁ γέγραφα, 22
 γέγραφα.

¹ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ² σταυρόω, crucify. ³ Καίσαρ, ος, ὁ, Caesar. ⁴ παραλαμβάνω, receive, take. ⁵ βαστάζω, bear, carry. ⁶ σταυρός, οὔ, ὁ, cross. ⁷ κρανίον, ου, τό, skull. ⁸ Ἑβραϊστί, Hebrew. ⁹ Γολγοθᾶ, ἡ, Golgotha. ¹⁰ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ¹¹ τίτλος, ου, ὁ, inscription, notice. ¹² Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ¹³ ἀναγινώσκω, read. ¹⁴ ἐγγύς, near. ¹⁵ Ἑλληνιστί, Greek language, in the Greek language. ¹⁶ Ῥωμαϊστί, in Latin, in the Latin language.

Οἱ οὖν στρατιῶται,¹ ὅτε ἐσταύρωσαν² τὸν Ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ ἱμάτια 23
αὐτοῦ, καὶ ἐποίησαν τέσσαρα³ μέρη,⁴ ἐκάστῳ στρατιώτῃ¹ μέρος,⁴ καὶ
τὸν χιτῶνα.⁵ Ἦν δὲ ὁ χιτῶν⁵ ἄραφος,⁶ ἐκ τῶν ἄνωθεν⁷ ὑφαντός⁸ δι' ὅλου.
Εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους, Μὴ σχίσωμεν⁹ αὐτόν, ἀλλὰ λάχωμεν¹⁰ περὶ 24
αὐτοῦ, τίνος ἔσται· ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ ἡ λέγουσα, Διεμερίσαντο¹¹ τὰ
ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν¹² μου ἔβαλον κλῆρον.¹³ Οἱ
μὲν οὖν στρατιῶται¹ ταῦτα ἐποίησαν. Εἰστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ 25
τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀδελφὴ¹⁵ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, Μαρία ἡ
τοῦ Κλωπᾶ,¹⁶ καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ.¹⁷ Ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα, 26
καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα¹⁸ ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ, Γύναι,
ἰδοὺ ὁ υἱός σου. Εἶτα¹⁹ λέγει τῷ μαθητῇ, Ἴδου ἡ μήτηρ σου. Καὶ ἀπ' 27
ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν ὁ μαθητὴς αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια.

Μετὰ τοῦτο ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται,²⁰ ἵνα τελειωθῇ²¹ ἡ 28
γραφὴ, λέγει, Διψῶ.²² Σκεῦος²³ οὖν ἔκειτο²⁴ ὄξους²⁵ μεστόν·²⁶ οἱ δέ, 29
πλήσαντες²⁷ σπόγγον²⁸ ὄξους,²⁵ καὶ ὑσσώπῳ²⁹ περιθέντες,³⁰
προσήνεγκαν³¹ αὐτοῦ τῷ στόματι. Ὅτε οὖν ἔλαβεν τὸ ὄξος²⁵ ὁ Ἰησοῦς, 30
εἶπεν, Τετέλεσται·²⁰ καὶ κλίνας³² τὴν κεφαλὴν, παρέδωκεν τὸ πνεῦμα.

¹ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ² σταυρώω, crucify. ³ τέσσαρες, four. ⁴ μέρος, ους, τό, part, portion. ⁵ χιτῶν, ὦνος, ὁ, tunic, garment. ⁶ ἄραφος, seamless, not sewed. ⁷ ἄνωθεν, from above, again. ⁸ ὑφαντός, woven. ⁹ σχίζω, split, separate. ¹⁰ λαγχάνω, chose by lot, receive. ¹¹ διαμερίζω, divide, distribute. ¹² ἱματισμός, οὔ, ὁ, clothing. ¹³ κλῆρος, ου, ὁ, lot, portion. ¹⁴ σταυρός, οὔ, ὁ, cross. ¹⁵ ἀδελφή, ἥς, ἡ, sister. ¹⁶ Κλωπᾶς, ᾱ, ὁ, Clopas. ¹⁷ Μαγδαληνή, ἥς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹⁸ παρίστημι, be present, stand by. ¹⁹ εἶτα, then, thereafter. ²⁰ τελέω, finish, fulfill. ²¹ τελειόω, fill, fulfill. ²² διψάω, thirst, thirst for. ²³ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ²⁴ κείμει, lie, be laid. ²⁵ ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ²⁶ μεστός, full. ²⁷ πλήθω, fill. ²⁸ σπόγγος, ου, ὁ, sponge. ²⁹ ὑσσώπος, ου, ὁ, hyssop. ³⁰ περιτίθω, place around, put around. ³¹ προσφέρω, bring to, offer. ³² κλίνω, cause to bend, bow.

λίτρας¹ ἑκατόν.² Ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἔδησαν³ αὐτὸ ἐν 40

ὀθονίοις⁴ μετὰ τῶν ἀρωμάτων,⁵ καθὼς ἔθος⁶ ἐστὶν τοῖς Ἰουδαίοις

ἐνταφιάζειν.⁷ Ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐσταυρώθη⁸ κήπος,⁹ καὶ ἐν τῷ 41

κήπῳ⁹ μνημεῖον¹⁰ καινόν,¹¹ ἐν ᾧ οὐδέπω¹² οὐδεὶς ἐτέθη. Ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν 42

Παρασκευὴν¹³ τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς¹⁴ ἦν τὸ μνημεῖον,¹⁰ ἔθηκαν τὸν

Ἰησοῦν.

Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ¹⁵ ἔρχεται πρωτῆ,¹⁶ σκοτίας¹⁷ 20

ἔτι οὔσης, εἰς τὸ μνημεῖον,¹⁰ καὶ βλέπει τὸν λίθον ἡρμένον ἐκ τοῦ

μνημείου.¹⁰ Τρέχει¹⁸ οὖν καὶ ἔρχεται πρὸς Σίμωνα Πέτρον καὶ πρὸς τὸν 2

ἄλλον μαθητὴν ὃν ἐφίλει¹⁹ ὁ Ἰησοῦς, καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἦραν τὸν

κύριον ἐκ τοῦ μνημείου,¹⁰ καὶ οὐκ οἶδαμεν ποῦ²⁰ ἔθηκαν αὐτόν. 3

Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητής, καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ

μνημεῖον.¹⁰ Ἔτρεχον¹⁸ δὲ οἱ δύο ὁμοῦ²¹ καὶ ὁ ἄλλος μαθητής 4

προέδραμεν²² τάχιον²³ τοῦ Πέτρου, καὶ ἦλθεν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον,¹⁰ 5

καὶ παρακύψας²⁴ βλέπει κείμενα²⁵ τὰ ὀθόνια,⁴ οὐ μέντοι²⁶ εἰσῆλθεν. 6

Ἔρχεται οὖν Σίμων Πέτρος ἀκολουθῶν αὐτῷ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ

μνημεῖον,¹⁰ καὶ θεωρεῖ τὰ ὀθόνια⁴ κείμενα,²⁵ καὶ τὸ σουδάριον²⁷ ὃ ἦν ἐπὶ 7

¹λίτρα, ας, ἡ, Roman pound. ²ἑκατόν, hundred, 100. ³δέω, bind, tie. ⁴ὀθόνιον, ου, τό, piece of fine linen, linen bandage. ⁵ἄρωμα, τος, τό, spice, perfume. ⁶ἔθος, ους, τό, custom. ⁷ἐνταφιάζω, prepare for burial, bury. ⁸σταυρώω, crucify. ⁹κήπος, ου, ὁ, garden. ¹⁰μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ¹¹καινός, new, fresh. ¹²οὐδέπω, not yet, still not. ¹³παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ¹⁴ἐγγύς, near. ¹⁵Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹⁶πρωτῆ, early in the morning, at dawn. ¹⁷σκοτία, ας, ἡ, darkness. ¹⁸τρέχω, run, exercise myself. ¹⁹φιλέω, love, kiss. ²⁰ποῦ, where?. ²¹ὁμοῦ, together. ²²προτρέχω, run ahead, outrun. ²³τάχιον, more swiftly. ²⁴παρακύπτω, stoop to look, look. ²⁵κείμεαι, lie, be laid. ²⁶μέντοι, yet, however. ²⁷σουδάριον, ου, τό, face cloth, handkerchief.

τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων¹ κείμενον,² ἀλλὰ χωρὶς³
 ἐντετυλιγμένον⁴ εἰς ἓνα τόπον. Τότε οὖν εἰσῆλθεν καὶ ὁ ἄλλος μαθητῆς 8
 ὁ ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον,⁵ καὶ εἶδεν, καὶ ἐπίστευσεν: οὐδέπω⁶ 9
 γὰρ ᾔδεισαν τὴν γραφὴν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. Ἀπῆλθον 10
 οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μαθηταί.

Μαρία δὲ εἰστήκει πρὸς τὸ μνημεῖον⁵ κλαίουσα⁷ ἔξω: ὡς οὖν ἔκλαιεν,⁷ 11
 παρέκυνεν⁸ εἰς τὸ μνημεῖον,⁵ καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς⁹ 12
 καθεζομένους,¹⁰ ἓνα πρὸς τῇ κεφαλῇ, καὶ ἓνα πρὸς τοῖς ποσίν, ὅπου
 ἔκειτο² τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι, Γύναι, τί 13
 κλαίεις;⁷ Λέγει αὐτοῖς, ὅτι Ἦραν τὸν κύριόν μου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ¹¹
 ἔθηκαν αὐτόν. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἐστράφη¹² εἰς τὰ ὀπίσω,¹³ καὶ θεωρεῖ 14
 τὸν Ἰησοῦν ἐστῶτα, καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν. Λέγει αὐτῇ ὁ 15
 Ἰησοῦς, Γύναι, τί κλαίεις;⁷ Τίνα ζητεῖς; Ἐκείνη, δοκοῦσα ὅτι ὁ
 κηπουρός¹⁴ ἐστιν, λέγει αὐτῷ, Κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας¹⁵ αὐτόν, εἰπέ μοι
 ποῦ¹¹ ἔθηκας αὐτόν, καὶ γὰρ αὐτὸν ἄρῶ. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Μαρία. 16
 Στραφεῖσα¹² ἐκείνη λέγει αὐτῷ, Ῥαββουνί¹⁶ – ὃ λέγεται, Διδάσκαλε. 17
 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Μή μου ἅπτου,¹⁷ οὐπω¹⁸ γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν
 πατέρα μου: πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου, καὶ εἰπὲ αὐτοῖς,

¹ ὀθόνιον, ου, τό, piece of fine linen, linen bandage. ² κείμεναι, lie, be laid. ³ χωρὶς, separate, apart from (gen). ⁴ ἐντελίσσω, wrap up, fold up. ⁵ μνημεῖον, ου, τό, tomb, monument. ⁶ οὐδέπω, not yet, still not. ⁷ κλαίω, weep, weep for. ⁸ παρακύπτω, stoop to look, look. ⁹ λευκός, white, bright. ¹⁰ καθεζομαι, sit down, am sitting. ¹¹ ποῦ, where?. ¹² στρέφω, turn, am converted. ¹³ ὀπίσω, behind, after (gen). ¹⁴ κηπουρός, οὔ, ὁ, gardener. ¹⁵ βαστάζω, bear, carry. ¹⁶ ραββουνί, Rabboni, my master. ¹⁷ ἅπτομαι, touch or handle. ¹⁸ οὐπω, not yet.

Ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ θεὸν μου καὶ

θεὸν ὑμῶν. Ἔρχεται Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ¹ ἀπαγγέλλουσα² τοῖς 18

μαθηταῖς ὅτι ἑώρακεν τὸν κύριον, καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ.

Οὔσης οὖν ὀψίας,³ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν 19

κεκλεισμένων⁵ ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι, διὰ τὸν φόβον⁶ τῶν

Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς,

Εἰρήνῃ ὑμῖν. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔδειξεν⁷ αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τὴν 20

πλευρὰν⁸ αὐτοῦ. Ἐχάρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ ἰδόντες τὸν κύριον. Εἶπεν 21

οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς πάλιν, Εἰρήνῃ ὑμῖν: καθὼς ἀπέσταλκέν με ὁ

πατήρ, καὶ γὰρ πέμπω ὑμᾶς. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐνεφύσησεν⁹ καὶ λέγει 22

αὐτοῖς, Λάβετε πνεῦμα ἅγιον. Ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται 23

αὐτοῖς: ἂν τινων κρατῆτε,¹⁰ κεκράτηνται.¹⁰

Θωμᾶς¹¹ δέ, εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Δίδυμος,¹² οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν 24

ὅτε ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς. Ἔλεγον οὖν αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί, Ἐωράκαμεν 25

τὸν κύριον. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν

τύπον¹³ τῶν ἥλων,¹⁴ καὶ βάλῃ τὸν δάκτυλόν¹⁵ μου εἰς τὸν τύπον¹³ τῶν

ἥλων,¹⁴ καὶ βάλῃ τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν⁸ αὐτοῦ, οὐ μὴ

πιστεύσω.

¹ Μαγδαληνὴ, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ² ἀπαγγέλλω, announce, report. ³ ὄψιος, late. ⁴ θύρα, ας, ἡ, door, gate. ⁵ κλείω, shut, shut up. ⁶ φόβος, ου, ὁ, fear, terror. ⁷ δείκνυμι, show, point out. ⁸ πλευρά, ἄς, ἡ, side, side of the body. ⁹ ἐμφυσάω, breathe on, breathe into. ¹⁰ κρατέω, grasp, lay hold of. ¹¹ Θωμᾶς, ἄς, ὁ, Thomas. ¹² Δίδυμος, ου, ὁ, Didymus, Twin. ¹³ τύπος, ου, ὁ, mark, example. ¹⁴ ἥλος, ου, ὁ, nail. ¹⁵ δάκτυλος, ου, ὁ, finger.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτὼ¹ πάλιν ἦσαν ἔσω² οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ Θωμᾶς³ 26
 μετ' αὐτῶν. Ἐρχεται ὁ Ἰησοῦς, τῶν θυρῶν⁴ κεκλεισμένων,⁵ καὶ ἔστη εἰς
 τὸ μέσον καὶ εἶπεν, Εἰρήνῃ ὑμῖν. Εἶτα⁶ λέγει τῷ Θωμᾶ,³ Φέρε τὸν 27
 δάκτυλόν⁷ σου ὧδε, καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου: καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου, καὶ
 βάλε εἰς τὴν πλευράν⁸ μου: καὶ μὴ γίνου ἄπιστος,⁹ ἀλλὰ πιστός. Καὶ 28
 ἀπεκρίθη Θωμᾶς,³ καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου. Λέγει 29
 αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὅτι ἐώρακάς με, πεπίστευκας; Μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες,
 καὶ πιστεύσαντες.

Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐνώπιον τῶν 30
 μαθητῶν αὐτοῦ, ἃ οὐκ ἔστιν γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ¹⁰ τούτῳ. Ταῦτα 31
 δὲ γέγραπται, ἵνα πιστεύσητε ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ
 θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.

Μετὰ ταῦτα ἐφανέρωσεν¹¹ ἑαυτὸν πάλιν ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς ἐπὶ τῆς 21
 θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος:¹² ἐφανέρωσεν¹¹ δὲ οὕτως. Ἦσαν ὁμοῦ¹³ 2
 Σίμων Πέτρος, καὶ Θωμᾶς³ ὁ λεγόμενος Δίδυμος,¹⁴ καὶ Ναθαναήλ¹⁵ ὁ
 ἀπὸ Κανᾶ¹⁶ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οἱ τοῦ Ζεβεδαίου,¹⁷ καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν
 μαθητῶν αὐτοῦ δύο. Λέγει αὐτοῖς Σίμων Πέτρος, Ὑπάγω ἀλιεύειν.¹⁸ 3

¹ ὀκτώ, eight. ² ἔσω, within, inside. ³ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ⁴ θύρα, ας, ἡ, door, gate. ⁵ κλείω, shut, shut up. ⁶ εἶτα, then, thereafter. ⁷ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ⁸ πλευρά, ᾱς, ἡ, side, side of the body. ⁹ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ¹⁰ βιβλίον, ου, τό, book, scroll. ¹¹ φανερώω, reveal, manifest. ¹² Τιβεριάς, ᾱδος, ἡ, Tiberias. ¹³ ὁμοῦ, together. ¹⁴ Δίδυμος, ου, ὁ, Didymus, Twin. ¹⁵ Ναθαναήλ, ὁ, Nathanael. ¹⁶ Κανᾶ, ἡ, Cana. ¹⁷ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ¹⁸ ἀλιεύω, fish.

Λέγουσιν αὐτῷ, Ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς σὺν σοί. Ἐξῆλθον καὶ ἐνέβησαν¹
 εἰς τὸ πλοῖον εὐθύς, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπίασαν² οὐδέν. Πρωΐας³ δὲ 4
 ἤδη γενομένης ἔστη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν αἰγιαλόν·⁴ οὐ μέντοι⁵ ἤδεισαν οἱ
 μαθηταὶ ὅτι Ἰησοῦς ἐστίν. Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Παιδιά, μή τι 5
 προσφάγιον⁶ ἔχετε; Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, Οὐ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Βάλετε 6
 εἰς τὰ δεξιὰ μέρη⁷ τοῦ πλοίου τὸ δίκτυον,⁸ καὶ εὐρήσετε. Ἔβαλον οὖν,
 καὶ οὐκέτι⁹ αὐτὸ ἐλκύσαι¹⁰ ἴσχυσαν¹¹ ἀπὸ τοῦ πλήθους¹² τῶν ἰχθύων.¹³ 7
 Λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ, Ὁ κύριός
 ἐστίν. Σίμων οὖν Πέτρος, ἀκούσας ὅτι ὁ κύριός ἐστιν, τὸν ἐπενδύτην¹⁴
 διεζώσατο¹⁵ – ἦν γὰρ γυμνός¹⁶ – καὶ ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν. 8
 Οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ τῷ πλοιαρίῳ¹⁷ ἦλθον – οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν¹⁸ ἀπὸ
 τῆς γῆς, ἀλλ' ὥς ἀπὸ πηγῶν¹⁹ διακοσίων²⁰ – σύροντες²¹ τὸ δίκτυον⁸ τῶν
 ἰχθύων.¹³ Ὡς οὖν ἀπέβησαν²² εἰς τὴν γῆν, βλέπουσιν ἀνθρακιὰν²³ 9
 κειμένην²⁴ καὶ ὀψάριον²⁵ ἐπικείμενον,²⁶ καὶ ἄρτον. Λέγει αὐτοῖς ὁ 10
 Ἰησοῦς, Ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν ὀψαρίων²⁵ ὧν ἐπιάσατε² νῦν. Ἀνέβη Σίμων 11
 Πέτρος, καὶ εἴλκυσεν¹⁰ τὸ δίκτυον⁸ ἐπὶ τῆς γῆς, μεστὸν²⁷ ἰχθύων¹³
 μεγάλων ἑκατὸν²⁸ πεντήκοντα²⁹ τριῶν· καὶ τοσοῦτων³⁰ ὄντων, οὐκ
 ἐσχίσθη³¹ τὸ δίκτυον.⁸ Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Δεῦτε³² ἀριστήσατε.³³ 12

¹ ἐμβαίνω, embark. ² πιάζω, take, lay hold of. ³ πρωΐα, ας, ἡ, early morning. ⁴ αἰγιαλός, οὔ, ὁ, seashore, beach. ⁵ μέντοι, yet, however. ⁶ προσφάγιον, οὐ, τό, fish (to eat). ⁷ μέρος, ους, τό, part, portion. ⁸ δίκτυον, οὐ, τό, net, fishing net. ⁹ οὐκέτι, no longer, no more. ¹⁰ ἐλκύω, drag, draw. ¹¹ ἰσχύω, be strong, able. ¹² πλήθος, ους, τό, multitude. ¹³ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹⁴ ἐπενδύτης, οὐ, ὁ, outer garment, coat. ¹⁵ διαζώννυμι, gird about, put on. ¹⁶ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ¹⁷ πλοιαρίον, οὐ, τό, small boat, little boat. ¹⁸ μακρὰν, far away. ¹⁹ πῆχυς, εως, ὁ, cubit. ²⁰ διακόσιοι, two hundred, 200. ²¹ σύρω, draw, drag. ²² ἀποβαίνω, get out, go away. ²³ ἀνθρακιά, ας, ἡ, charcoal fire, heap of burning coals. ²⁴ κείμεναι, lie, be laid. ²⁵ ὀψάριον, οὐ, τό, fish, little fish. ²⁶ ἐπικείμεναι, lie on, lie upon. ²⁷ μεστός, full. ²⁸ ἑκατόν, hundred, 100. ²⁹ πεντήκοντα, fifty, 50. ³⁰ τοσοῦτος, so great, so much. ³¹ σχίζω, split, separate. ³² δεῦτε, come!. ³³ ἀριστάω, have breakfast, eat a meal.

Οὐδείς δὲ ἐτόλμα¹ τῶν μαθητῶν ἐξετάσαι² αὐτόν, Σὺ τίς εἶ; εἰδότες ὅτι
 ὁ κύριός ἐστιν. Ἔρχεται οὖν ὁ Ἰησοῦς, καὶ λαμβάνει τὸν ἄρτον, καὶ 13
 δίδωσιν αὐτοῖς, καὶ τὸ ὠψάριον³ ὁμοίως.⁴ Τοῦτο ἤδη τρίτον ἐφανερώθη⁵ 14
 ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἐγερθεῖς ἐκ νεκρῶν.

Ὅτε οὖν ἡρίστησαν,⁶ λέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς, Σίμων Ἰωνᾶ,⁷ 15
 ἀγαπᾷς με πλεῖον τούτων; Λέγει αὐτῷ, Ναὶ⁸ κύριε: σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ⁹
 σε. Λέγει αὐτῷ, Βόσκει¹⁰ τὰ ἄρνία¹¹ μου. Λέγει αὐτῷ πάλιν δεύτερον,¹² 16
 Σίμων Ἰωνᾶ,⁷ ἀγαπᾷς με; Λέγει αὐτῷ, Ναὶ⁸ κύριε: σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ⁹ σε.
 Λέγει αὐτῷ, Ποίμαινε¹³ τὰ πρόβατά¹⁴ μου. Λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον, 17
 Σίμων Ἰωνᾶ,⁷ φιλεῖς⁹ με; Ἐλυπήθη¹⁵ ὁ Πέτρος ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον,
 Φιλεῖς⁹ με; Καὶ εἶπεν αὐτῷ, Κύριε, σὺ πάντα οἶδας: σὺ γινώσκεις ὅτι
 φιλῶ⁹ σε. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Βόσκει¹⁰ τὰ πρόβατά¹⁴ μου. Ἀμὴν ἀμὴν 18
 λέγω σοι, ὅτε ἥς νεώτερος,¹⁶ ἐζώννυες¹⁷ σεαυτόν,¹⁸ καὶ περιεπάτεις ὅπου
 ἤθελες: ὅταν δὲ γηράσῃς,¹⁹ ἐκτενεῖς²⁰ τὰς χεῖράς σου, καὶ ἄλλος σε ζώσει,
 καὶ οἴσει ὅπου οὐ θέλεις. Τοῦτο δὲ εἶπεν, σημαίνων²¹ ποίῳ²² θανάτῳ 19
 δοξάσει τὸν θεόν. Καὶ τοῦτο εἰπὼν λέγει αὐτῷ, Ἀκολουθεῖ μοι. 20
 Ἐπιστραφεὶς²³ δὲ ὁ Πέτρος βλέπει τὸν μαθητὴν ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς
 ἀκολουθοῦντα, ὃς καὶ ἀνέπεσεν²⁴ ἐν τῷ δείπνῳ²⁵ ἐπὶ τὸ στῆθος²⁶ αὐτοῦ

¹ τολμάω, dare, endure. ² ἐξετάζω, scrutinize, examine. ³ ὠψάριον, ου, τό, fish, little fish. ⁴ ὁμοίως, likewise, in like manner. ⁵ φανερόω, reveal, manifest. ⁶ ἀριστάω, have breakfast, eat a meal. ⁷ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ⁸ ναί, yes, truly. ⁹ φιλέω, love, kiss. ¹⁰ βόσκω, feed. ¹¹ ἄρνιον, ου, τό, lamb, sheep. ¹² δεύτερος, second. ¹³ ποιμαίνω, shepherd, rule. ¹⁴ πρόβατον, ου, τό, sheep. ¹⁵ λυπέω, grieve, pain. ¹⁶ νέος, new, young. ¹⁷ ζώννυμι, gird. ¹⁸ σεαυτοῦ, yourself, of you. ¹⁹ γηράσκω, grow old, become old. ²⁰ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ²¹ σημαίνω, indicate, signify. ²² ποῖος, what sort of? what? of what sort. ²³ ἐπιστρέφω, turn to, return. ²⁴ ἀναπίπτω, recline, lie down. ²⁵ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ²⁶ στῆθος, ους, τό, breast, chest.

καὶ εἶπεν, Κύριε, τίς ἐστὶν ὁ παραδιδούς σε; Τοῦτον ἰδὼν ὁ Πέτρος 21

λέγει τῷ Ἰησοῦ, Κύριε, οὗτος δὲ τί; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἐὰν αὐτὸν 22

θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σε; Σὺ ἀκολούθει μοι. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ 23

λόγος οὗτος εἰς τοὺς ἀδελφούς, ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει:

καὶ οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει: ἀλλ', Ἐὰν αὐτὸν

θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σε;

Οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων, καὶ γράψας ταῦτα: καὶ 24

οἶδαμεν ὅτι ἀληθής¹ ἐστὶν ἡ μαρτυρία² αὐτοῦ.

Ἔστιν δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα ἐὰν γράφηται 25

καθ' ἓν, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι³ τὸν κόσμον χωρῆσαι⁴ τὰ γραφόμενα βιβλία.⁵

Ἀμήν.

¹ ἀληθής, true, unconcealed. ² μαρτυρία, ας, ἡ, testimony, witness. ³ οἶμαι, think, suppose. ⁴ χωρέω, make room for, hold. ⁵ βιβλίον, ου, τό, book, scroll.